

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

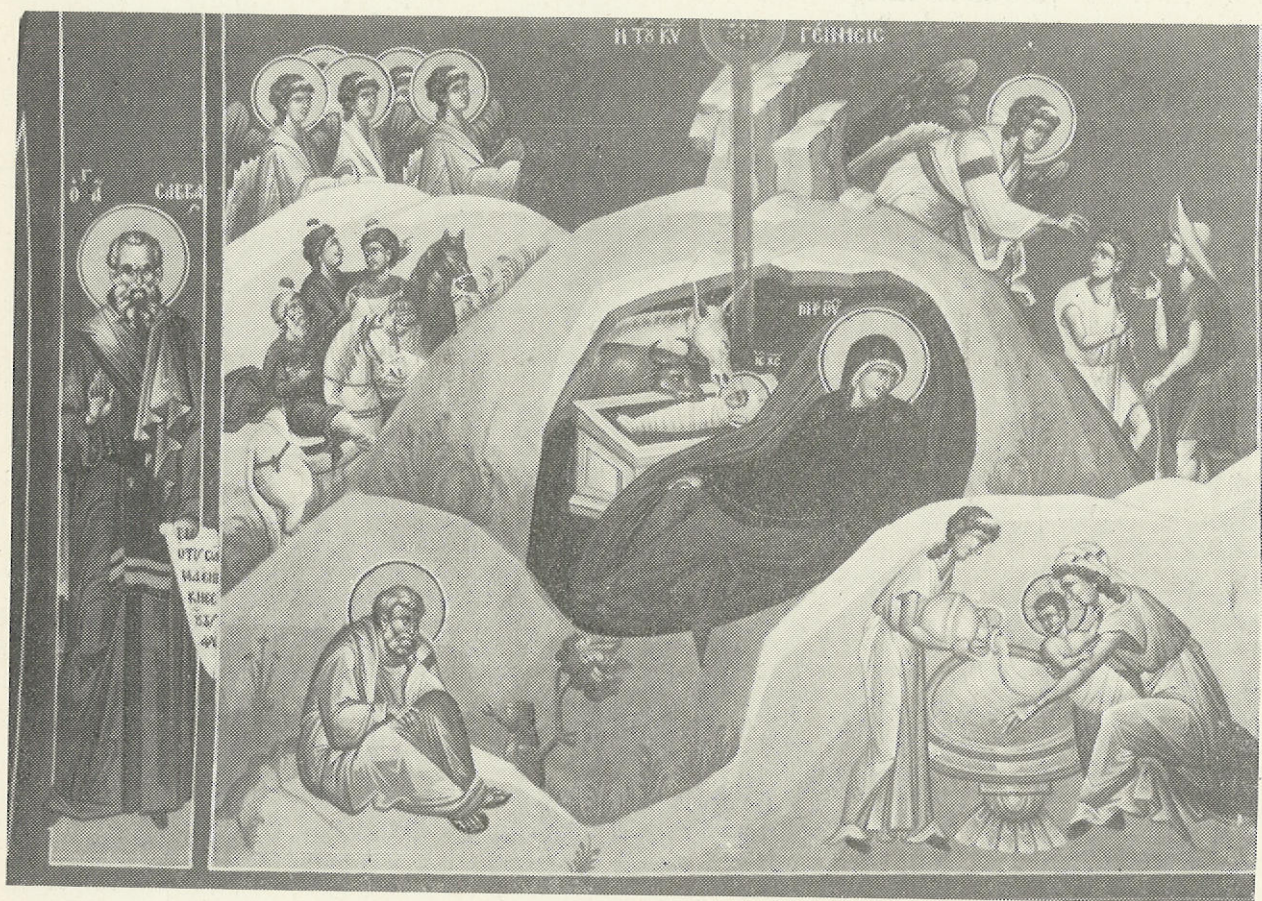
ΕΤΟΣ ΛΖ'

ΙΩΑΝ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 - 115 21 ΑΘΗΝΑΙ — ΤΗΛ. 72.18.308

1/15 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1988

ΑΡΙΘ. 17

Η ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΓΕΝΝΗΣΙΣ

Ἀγιογραφία ἀπὸ τὸν ἱερὸν ναὸν Ἁγίας Βαρβάρας (Παλούκια Σαλαμῖνος). Ἔργον τοῦ Παύλου Σιδέρη.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ἡ τοῦ Κυρίου Γέννησις. — Εὐαγγ. Δ. Θεοδώρου, Χριστιανισμός καὶ Φεμινισμός. — Μητροπ. Πατρῶν Νικοδήμου, Μηνύματα Δεκαπενταυγούστου. — Ἰω. Φουντούλη, Ἀπαντήσεις σέ... ἀπορίες. — Δημοσθ. Σαβράμη, Ἡ δύναμη τῆς ἐσωτερικῆς εἰρήνης. — π. Νικ. Γ. Σκιαδαρέση, Κων. Πανάς. — Ἀλεξ. Μ. Σταυροπούλου, Μνήμην ἄγειν ἐτάχθημεν... — Γ. Σωτηρίου, Ὁ παπα-Θυ-

μῆς. — Εὐαγγ. Π. Λέκκου, Ἀντι-λόγος γιὰ τὴν εἰρήνη. — Ἀρχιμ. Ἰωαννικίου, Ὁ ἱερεὺς καὶ ὁ συμφημέριός του. — π. Σερ. Φαράσσογλου, Ἀπὸ τὴν τάξη καὶ ψαλμωδία... — Φς, Τὸ βιβλίο. — Ἐπίκαιρα. — π. Ἀντ. Ἀλεβιζοπούλου, «Υπεραγορά Θρησκείας». — Περιεχόμενα τοῦ τόμου ΛΖ' (1988). — Οἱ Συνεργάται τοῦ ἔτους 1988.

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΦΕΜΙΝΙΣΜΟΣ*

Τοῦ κ. ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Ὁμοτίμου Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Τὸ ζήτημα τῶν σχέσεων Χριστιανισμοῦ καὶ Φεμινισμοῦ εἶναι πολύπτυχο, ἀφ' ἑνὸς διότι ὑφίστανται πολλὰ σημεῖα θετικῆς ἢ ἀρνητικῆς συναρτήσεώς τους καὶ ἀφ' ἑτέρου διότι τὸ γυναικεῖο κίνημα παρουσιάζει πλουραλισμὸ στόχων ἢ ἐπιδιώξεων. Μάλιστα ἡ λέξις «Φεμινισμός» ὑφίσταται μερικὲς φορὲς κακοποίησι ἀνάλογη πρὸς τὴν κακοποίησι, τὴν ὁποία ὑφίστανται οἱ λέξεις «ἐλευθερία», «δημοκρατία», «εἰρήνη» κ.ά.

Ἐνώπιον τόσοι τοῦ πολυδιαστάτου τῆς ὅλης προβληματολογίας, ἡ ὁποία δημιουργεῖται ἐκ τοῦ Φεμινισμοῦ, ὅσον καὶ τοῦ πλήθους τῶν ἐπὶ μέρους στόχων αὐτοῦ, ἡ παρούσα ὁμιλία εἶναι ἀνάγκη νὰ ἔχῃ ἐκλεκτικὸ χαρακτῆρα καί, περιοριζομένη στὰ ὅρια ποὺ ἐπιβάλλονται ἀπὸ τὴν κλεψύδρα, νὰ παρουσιάσῃ συνοπτικῶς καὶ κατὰ ἀντικειμενικὸν τρόπον τὰ κυριώτερα σημεῖα, στὰ ὁποῖα πρέπει νὰ συγκεντρωθῇ τὸ ἐνδιαφέρον μας. Εἰδικώτερα ἀφ' ἑνὸς θὰ παρουσιάσωμε εὐσυνόπτως τοὺς κυριωτέρους στόχους τοῦ λεγομένου «γυναικείου κινήματος», ἀφ' ἑτέρου θὰ τοὺς ἀξιολογήσωμε μὲ κριτήριον τὴν χριστιανικὴ παράδοσι περὶ τῆς θέσεως τῆς γυναίκας στὴν Ἐκκλησίαν καὶ στὴν κοινωνίαν, τὴν ὁποία παράδοσι θὰ παρουσιάσωμε κάπως ἐκτενέστερα, τρίτον θὰ ἀναφερθοῦμε στὴ λεγομένη φεμινιστικὴ θεολογία, τέταρτον θὰ ἐξετάσωμε τὸ ζήτημα τῆς χειροτονίας τῶν γυναικῶν καὶ τῆς εἰσόδου αὐτῶν στὸν ἱερὸ κλῆρο καὶ τέλος πέμπτον θὰ σκιαγραφήσωμε τὸ γνήσιο φεμινιστικὸ ἰδεῶδες ὑπὸ τὴν αἰσθητικὴ ὀπτικὴ γωνία.

1. Στόχοι τοῦ Φεμινισμοῦ.

Ὁ σημερινὸς Φεμινισμός, ποὺ ἀποβλέ-

πει στὴν κατοχύρωσι τῶν «δικαιωμάτων τῆς γυναίκας», συνδέεται πρὸς τὴν βιομηχανικὴ καὶ τὴν βιολογικὴ ἐπανάστασι, οἱ ὁποῖες ἀλλάξαν ριζικὰ τὶς σχέσεις μεταξὺ τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν γυναικῶν στὴν καθημερινὴ ζωὴ. Μὲ τὴν βιολογικὴ ἐπανάστασι τῆς σημερινῆς Ἰατρικῆς ὁ σημαντικὸς περιορισμὸς τῆς παιδικῆς θνησιμότητος, ὁ ἔλεγχος τῶν γεννήσεων μὲ δραστικὰ μέσα καὶ ἡ παράτασις τοῦ μέσου χρονικοῦ ὁρίου τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς συνετέλεσαν στὸ νὰ ἀπελευθερωθοῦν σωματικὲς καὶ πνευματικὲς δυνάμεις πολλῶν γυναικῶν, ποὺ προηγουμένως καταναλίσκονταν στὰ βιολογικὰ τους καθήκοντα. Γιὰ τὸ ἓνα παιδί ἢ γιὰ τὰ δύο τὸ πολὺ παιδιά χρησιμοποιοῦται συχνὰ ἡ λύσις τοῦ νηπιαγωγείου ἢ τοῦ βρεφονηπιακοῦ σταθμοῦ. Σήμερα ἡ γυναίκα μπορεῖ νὰ ἔχῃ πλήρη ἐπαγγελματικὴ σταδιοδρομία ἀκόμη καὶ ὡς πρωθυπουργὸς ἢ ὡς πιλότος πολεμικῶν ἀεροπλάνων. Μέσα στὴ μεταβιομηχανικὴ κοινωνία ἡ ἀνδρική σωματικὴ δύναμις κατὰ κανόνα δὲν παίζει μεγάλο ρόλο. Ἡ δημοσία ζωὴ τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναίκας, ἡ ἀμοιβαία οἰκονομικὴ ἀνεξαρτησία τους, τὸ μοῖρασμα τῶν καθηκόντων τῆς ἀνατροφῆς τῶν παιδιῶν καὶ τοῦ νοικοκυριοῦ συνδέονται μὲ τὴν τάσι νὰ γίνουν ὁ ἀνδρας καὶ ἡ γυναίκα ἰσότιμοι σύντροφοι καὶ συνεργάτες σὲ ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς ζωῆς.

Οἱ ἐπιδιώξεις αὐτὲς ὀφείλονται καὶ σὲ ψυχολογικὴ ἀντίδρασι σὲ μιὰ μακροχρόνια ἀδικία, ποὺ γινόταν εἰς βάρος τῶν γυναικῶν. Ὅπως παρατηρήθηκε, «ἡ τυραννικὴ ἐξουσία τοῦ ἀνδρὸς-ἀφέντη πάνω στὴ γυναίκα-σκλάβαν, ποῦχε δικαίωμα νὰ τὴ δέρνη ὅσες φορὲς ἤθελε· ὁ κοινωνικὸς παραγκωνισμὸς τῆς, ἡ γυναίκα-ἄλογο κάτω ἀπ' τὸ χαλινάρι, βόδι κάτω ἀπ' τὸν ζυγόν, κῦμα κάτω ἀπ' τὴν ἑλικαν, ἡ γυναίκα τοῦ ἀγροῦ, ποὺ δουλεύει σκληρότερα ἀπ' τὸν ἀνδρα· ὁ ἀνδρας, ποὺ πηγαίνει καβάλλα στὸ χωράφι κι ἀκολουθεῖ πεζῇ ἡ γυναίκα μὲ τὸ μωρὸ στὴν ἀγκαλιά· ἡ γυναίκα τοῦ χαρμιού· ἡ γυναίκα, ποῦμεινε στὰ σκο-

* Διάλεξις, ποὺ ὁργανώθηκε ἀπὸ τὸ — προεδρευόμενο ὑπὸ τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Μεγάρων καὶ Σαλαμίνος κ. Βαρθολομαίου — «Ἐκκλησιαστικόν, Ἐπιστημονικόν καὶ Μορφωτικόν Ἰδρυμα Ἰωάννου καὶ Ἐριέττης Γρηγοριάδου» τὴν 21ῃ Ἀπριλίου 1988 στὴ Μεγάλῃ Αἴθουσα τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας.

τάδια τῆς ἀμορφωσιᾶς καὶ τῆς ἀγραμματω-
σύνης ἀπὸ φόβο μήπως ἀνοίξουν τὰ μάτια
τῆς καὶ ἀντικρύσῃ τὸ φῶς καὶ τὴν ἀλήθεια,
ὅλ' αὐτά, καὶ ἄλλα τόσα, ἦταν δίκαιο νὰ φου-
σκῶνουν τὴν γυναικεῖα ψυχὴ ἀπὸ ἀγανάκτησι
καὶ νὰ τῆς ἐμπνεύσουν τὴν προσπάθεια, γιὰ
νὰ βρῇ καὶ ἡ γυναίκα τὴ θέσι τῆς στὴν ζωὴ»¹.
Οἱ φεμινίστριες, ἐπωφελοῦμενες τῆς δικαιο-
λογημένης ψυχολογικῆς αὐτῆς ἀντιδράσεως
τῶν γυναικῶν, ἀγωνίζονται, ὅπως λέγουν, νὰ
ἐλευθερώσουν τὶς γυναῖκες ἀπὸ τὶς ἀνδρο-
κρατικὲς κοινωνικὲς δομὲς καὶ τοὺς παραδε-
δομένους ρόλους τῶν μέσα στὸ σπίτι ὑπὸ τὸν
ἀφέντη-ἄνδρα· νὰ δημιουργήσουν νέα μον-
τέλα «ἰσότητος», συντροφικότητος καὶ ἀμοι-
βαιότητος στὶς σχέσεις μεταξὺ ἀνδρὸς καὶ
γυναίκος· νὰ καταπολεμήσουν τὴν ἀνισότη-
τα, ποὺ εἶναι ριζωμένη καὶ ἐνσαρκωμένη σὲ
πατροπαράδοτες πατριαρχικοῦ τύπου γλωσ-
σικὲς διατυπώσεις, οἱ ὁποῖες ὑποτιμοῦν τὴ
γυναίκα καὶ καθιστοῦν τὸν ἄνδρα «τὸ ἐπι-
κρατοῦν γένος» (κατὰ τὴν γνωστὴ ἔκφρασι
τοῦ Συντακτικοῦ)· νὰ ἐπιτύχουν τὴ διατή-
ρησι τοῦ πατρικοῦ ἐπωνύμου καὶ τὴν καθιέρ-
ωσι ἀμοιβῆς γιὰ τὴν οἰκιακὴ ἐργασία· νὰ
προωθήσουν τὶς γυναῖκες στὰ ἀνώτατα κλι-
μάκια τῆς ἐπιστημονικῆς, κοινωνικῆς καὶ
πολιτικῆς ἱεραρχίας· νὰ κινητοποιήσουν τὸν
ΟΗΕ, τὴν ΕΟΚ, τὸ Συμβούλιο τῆς Εὐρώ-
πης καὶ τοὺς διεθνεῖς ὀργανισμοὺς γιὰ τὴν
ὑπόδειξι καὶ ἐπίτευξι τῆς συνταγματικῆς
ἐξασφαλίσεως ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερον
ἱκανοποιητικῆς ποσοστιαίας διεισδύσεως καὶ
συμμετοχῆς τῶν γυναικῶν στὰ ἔως τώρα ἀν-
δροκρατούμενα διάφορα συλλογικὰ ὅργανα
καὶ κέντρα λήψεως ἀποφάσεων²· νὰ ἀναμορ-
φώσουν τὰ σχολικὰ προγράμματα καὶ βιβλία,
γιὰ νὰ προβάλλουν αὐτὰ τὴν ἰσοτιμία τῶν
δύο φύλων καὶ ν' ἀποφεύγουν τὰ στερεότυπα
μοντέλα τῶν προκαταλήψεων γιὰ τοὺς δια-
φορετικοὺς ρόλους τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν γυ-
ναικῶν· νὰ ἀναθεωρήσουν τὸ θεσμικὸ πλαίσιο
τοῦ οἰκογενειακοῦ δικαίου· νὰ ἐξαλείψουν ἀπὸ
τὶς γυναῖκες τὴν παθητικότητα, τὴν οἰκονο-

μικὴ ἢ ὑπαρξιακὴ ἀνασφάλεια καὶ τὴν ἀπώ-
θησί τους στὸ περιθώριο· νὰ προωθήσουν τὴν
ιδέα τῆς «ἰσότητος» τῶν δύο φύλων στὴν
καθημερινὴ πρᾶξι· νὰ δημιουργήσουν εἰλι-
κρίνεια καὶ ἀνώτερη ποιότητα στὶς σχέσεις
τῶν δύο φύλων· νὰ ἀπεγκλωβίσουν τὸ δυνα-
μικὸ τῶν γυναικῶν χαρισμάτων καὶ νὰ τὰ
συντονίσουν πρὸς τὰ δεδομένα τῆς ἀγορᾶς
ἐργασίας· νὰ ἀπομακρύνουν τοὺς φραγμοὺς,
ποὺ ἐμποδίζουν τὴ γυναίκα νὰ ἐκλέγῃ τὴν
ἐργασία καὶ τὴν ἐπαγγελματικὴ τῆς ἀπασχό-
λησι ἀνάλογα πρὸς τὰ ταλέντα ἢ τὴ μυϊκὴ
τῆς δύναμι· νὰ ἐπιβάλλουν τὴν ιδέα νὰ καθο-
ρίζεται τὸ ἀκαθάριστο ἐθνικὸ προϊόν καὶ με-
τὸν συνυπολογισμὸ τοῦ προϊόντος τῆς ἐργα-
σίας τῆς γυναίκας μέσα στὸ σπίτι· νὰ προω-
θήσουν τὴν αὐτοπεποίθησι καὶ τὴ συνεταρι-
στικὴ αὐταπασχόλησι τῶν γυναικῶν πρὸς
παραγωγὴ τῶν προϊόντων τῆς παραδοσιακῆς
γυναικεῖας ἐργασίας σὲ τύπο ἐπιχειρηματικὸ·
νὰ προβάλλουν τὴν ἀνάγκη τοῦ συντονισμοῦ
τοῦ ὥραριου τῆς ἐργασίας τῆς ἐργαζομένης
γυναίκας πρὸς τὸ ὥραριο τοῦ σχολείου τῶν
παιδιῶν τῆς· νὰ ὑποδείξουν τὴν ἀνάγκη τῆς
ιδρύσεως βρεφονηπιῶν σταθμῶν· νὰ περι-
ορίσουν τὴν ἀνεμπόδιστη κυκλοφορία τῶν
πορνογραφικῶν ἐντύπων ἢ τὶς διαφημίσεις,
ποὺ προσβάλλουν τὴν ἀξιοπρέπεια τῆς γυ-
ναίκας, παρουσιάζοντας αὐτὴν ὡς κατανα-
λωτικὸ σκεῦος ἡδονῆς. Ἀκόμη εἶναι γνωστὴ
ἡ δρᾶσις τῶν γυναικῶν ὀργανώσεων πρὸς
προώθησι τῶν αἰτημάτων γιὰ τὸν ἀφοπλισμὸ
καὶ τὴν παγκόσμια εἰρήνη.

(Συνεχίζεται).

ΔΙΑΘΕΣΙΣ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΔΩΡΕΑΝ

Συγγράμματα τοῦ ἀειμνήστου Μητροπο-
λίτου Κίτρους κυροῦ Βαρνάβα διαθέτει δω-
ρεὰν σὲ βιβλιοθῆκες Ἱερῶν Μονῶν, Ἐνο-
ριῶν καὶ Πνευματικῶν Κέντρων ὁ ἀδελφός
του κ. Ἀνδρέας Τζωρτζάτος, εἰς μνημόσυ-
νον αὐτοῦ.

Οἱ ἐνδιαφερόμενοι μποροῦν νὰ ἐπικοινων-
νήσουν μετὰ τὸν Ἀρχιμ. π. Νικόλαο Πρωτο-
παπᾶ, Διευθυντὴ Ὑπηρεσιῶν τῆς Ἀποστο-
λικῆς Διακονίας, στὸ τηλέφ. 01-721.8838
(8-12 π.μ.).

1. Π. Μερίτη, *Γυναίκα καὶ Φεμινισμός*, περ. «Ακτί-
νες», ἔτος 1944, σ. 18.

2. Γιὰ τὸ ἀναφερόμενο στὴν παροῦσα διάλεξι φεμινιστικὸ
αἶτημα τῆς ἐκπροσώπησεως τῶν γυναικῶν στὰ διάφορα κέν-
τρα λήψεως ἀποφάσεων πρὸς τὸ πρόσφατο πλήρως κατατο-
πιστικὸ ἄρθρο τῆς καθηγητρίας κ. Ἀλίκης Γιωτοπούλου-
Μαραγκοπούλου: «Οἱ γυναῖκες θέλουν οὐσιαστικὴ ἰσότητα»,
ἐφημ. «Τὸ Βῆμα», 27 Νοεμβρίου 1988, σ. 10.

ΜΗΝΥΜΑΤΑ ΔΕΚΑΠΕΝΤΑΥΓΟΥΣΤΟΥ

ΕΠΙΜΕΤΡΟΝ

ΨΑΛΜΙΚΑ ΜΗΝΥΜΑΤΑ ΤΩΝ ΠΑΡΑΚΛΗΣΕΩΝ

Τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Πατρῶν
κ. ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ

4. Η ΚΛΙΣΙΣ ΚΑΙ ΡΟΠΗ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΑΜΑΡΤΙΑΝ

«*Ἴδού γὰρ ἐν ἀνομίαις συνελήφθην
καὶ ἐν ἀμαρτίαις ἐκίσσησέ με ἡ μήτηρ μου*».

Εἰς τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ εἶχε προσφύγει ὁ Δαυὶδ, ὅταν μετενόησε. Καὶ μεταξὺ ἄλλων ἐπικαλεῖται, οὕτως εἰπεῖν ὡς ἐλαφρυντικόν του, ἀναφέρει ἐπὶ λέξει εἰς τὸν φαλμὸν τῆς μετανόιας του, ὅτι «*ἐν ἀνομίαις συνελήφθην καὶ ἐν ἀμαρτίαις ἐκίσσησέ με ἡ μήτηρ μου*». Δηλ. φέρω μέσα μου κληρονομικὴν τὴν κλίσιν καὶ ροπὴν πρὸς τὴν ἀμαρτίαν. Ἀπὸ τὴν στιγμὴν ποὺ συνελήφθην μέσα εἰς τὴν κοιλίαν τῆς μητέρας μου, μοῦ μετεδόθη τὸ μικρόβιον τῆς ἀμαρτίας, ἐφ' ὅσον ἐκυφορήθηκα ἀπὸ ἀμαρτωλὴν ὑπαρξιν, μέσα εἰς ἕνα κόσμον ποὺ τὸν εἶχε μολύνει καὶ διαστρέψει ἡ ἀμαρτία.

1. Μὲ τὰ λόγια του αὐτὰ θέλει νὰ τονίσῃ ὁ Δαυὶδ ὅτι, ὅταν τὸν ἐγέννησαν οἱ γονεῖς του, διετέλεσαν καὶ αὐτοί, ὅπως ὅλον τὸ ἀνθρώπινον γένος, ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ προπατορικοῦ ἀμαρτήματος. Καὶ ἀφοῦ οἱ γονεῖς δὲν ἦσαν ἀμέτοχοι τῆς ἀμαρτίας, ἡ ρίζα καὶ ἡ φύτρα του εἶχε διαποτισθῇ μὲ τὸ δηλητήριον τῆς ἀμαρτίας. Ἐπόμενον λοιπὸν εἶναι, νὰ φέρῃ καὶ αὐτὸς τὸ σπέρμα καὶ τὸ στίγμα τῆς ἀμαρτίας ὡς κληρονομικὸν στοιχεῖον τῆς υπάρξεώς του. Καὶ διὰ τοῦτο εὗρέθη ἀδύνατος εἰς τὴν ἀντίστασιν πρὸς τὸν πειρασμόν· καὶ παρεσύρθη εἰς ἀμαρτωλὰς πράξεις, εἰς τὰς ὁποίας τὸν ἐξώθησεν ἡ ἐκ γενετῆς ἔμφυτος εἰς κάθε ἀνθρώπον κλίσις καὶ ροπή πρὸς τὴν ἀμαρτίαν.

Αὐτό, κατ' ἀρχήν, εἶναι πραγματικότης. Ἐξ αἰτίας τοῦ προπατορικοῦ ἀμαρτήματος ὅλοι φέρομεν μέσα μας τὴν ὥθησιν πρὸς ἀμαρτίαν. Ὅπως κληρονομοῦνται διάφορα σωματικὰ στοιχεῖα ἀπὸ τοὺς γονεῖς στὰ παιδιὰ (καὶ τὰ ἐγγόνια καὶ διεγγόνια), ἔτσι κληροδοτοῦνται καὶ πολλὰ γνωρίσματα τοῦ χαρακτῆρος — ἀδυναμίαι,

ἐλαττώματα, συνήθειαι καλὰὶ ἢ κακαί. Πρὸ παντὸς ὁμῶς κληρονομεῖται ἡ ἀμαρτητικὴ ροπή, καθὼς καὶ ἡ ἐνοχὴ τῆς προπατορικῆς ἀμαρτίας.

Ὁ Ἀπ. Παῦλος δίδει τὴν θεολογικὴν (δογματικὴν) ἐρμηνείαν τοῦ πράγματος. Καὶ λέγει· «*ἅ ρ α ο ὦ ν ὡ ς δ ι' ἐ ν ὅ ς π α ρ α π τ ῶ μ α τ ο ς εἰ ς π ᾶ ν τ α ς ἄ ν θ ρ ῶ π ο υ ς [ἐπεξετάθη ἡ ἀμαρτωλότης]... ο ὦ τ ω καὶ διὰ τῆ ς ὑ π α κ ο ῆ ς τ ο ὦ ἐ ν ὅ ς [τοῦ Χριστοῦ] δ ῖ κ α ι οἱ κ α τ α σ τ α θ ῆ σ ο ν τ α ι οἱ π ο λ λ ο ι*» (Ρωμ. 5. 18-19).

Ἡ σοφία καὶ ἡ ἀγαθότης τοῦ Θεοῦ ἔκανε μίαν οἰκονομίαν ἐν προκειμένῳ. Ὁ φυσικὸς γενάρχης τῶν ἀνθρώπων (ὁ Ἀδάμ), μὲ τὴν παρακοήν του πρὸς τὸν Θεόν, μᾶς ἐκληροδότησε τὴν ἀμαρτίαν του. Ἀλλ' ὁ Θεὸς μᾶς ἔδωκε πνευματικὸν γενάρχη (τὸν Χριστόν), διὰ νὰ μᾶς χαρίσῃ, διὰ τοῦ σταυροῦ καὶ τῆς ἀναστάσεώς Του, τὴν λύτρωσιν καὶ τὴν σωτηρίαν, «*γ ε ν ὁ μ ε ν ο ς ὑ π ῆ κ ο ο ς μ ἔ χ ρ ι θ α ν ᾱ τ ο υ, θ α ν ᾱ τ ο υ δ ῆ σ τ α υ ρ ο ὦ διὰ καὶ ὁ Θεὸ ς α ὕ τ ὸ ν ὑ π ε ρ ὕ ψ ω σ ε...*» (Φιλιπ. 2. 8-9). Καὶ μαζὶ μὲ τὸν νέον γενάρχη μας, τὸν νέον Ἀδάμ, τὸν Χριστόν, «*σ ὦ ν α ὕ τ ῶ τ ᾶ π ᾶ ν τ α ἡ μ ῖ ν χ α ρ ῖ σ ε τ α ι*» (Ρωμ. 8,32).

Ἐδόθη χάρις. Καὶ ἀπὸ μὲν τὴν ἐνοχὴν τῆς προπατορικῆς ἀμαρτίας ἐκπλυνόμεθα καὶ ἀπαλλασσόμεθα μὲ τὸ ἅγιον Βάπτισμα. Παραμένει ὁμῶς μέσα μας ἡ κλίσις καὶ ἡ ροπή· ἡ ἑλξις καὶ ἡ δύναμις τῆς ἀμαρτίας· «*ὁ λ ῆ π ω ἔ τ ε ρ ο ν ν ὁ μ ο ν ἐ ν τ οῖ ς μ ἔ λ ε σ ῖ μ ο υ... α ἰ χ μ α λ ω τ ῖ ζ ο ν τ ᾶ μ ε τ ῶ ν ὁ μ ω τ ῆ ς ἀ μ α ρ τ ῖ α ς τ ῶ ὄ ν τ ι ἐ ν τ οῖ ς μ ἔ λ ε σ ῖ μ ο υ*» (Ρωμ. 7,23). Αὐτὴν ἐν τούτοις τὴν ροπὴν ὁ Χριστιανὸς τὴν ὑπερνικᾷ πάλιν μὲ τὴν χάριν τοῦ Χριστοῦ «*π ρ ὅ ς τ ῆ ν ἀ μ α ρ τ ῖ α ν ἄ ν τ α γ ω ν ῖ ζ ὀ μ ε ν ο ς*» (Ἑβρ. 12,4) καὶ προσερχόμενος εἰς τὰ ἄχραντα Μυστήρια, διὰ νὰ ἐνισχυθῇ εἰς τὸν πνευματικὸν ἀγῶνα· καὶ διὰ νὰ λάβῃ

ἄφεσιν ἁμαρτιῶν καὶ τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ, ὅπως ἐζητοῦσε προχριστιανικῶς ὁ Δαυὶδ.

2. Εἰς τὴν συνέχειαν τοῦ ψαλμοῦ του ἔλεγεν ἐκεῖνος· «*ὁ ὁ ὕ γ α ρ ἄ λ ῆ θ ε ι α ν ῆ γ ἄ π η σ α ς, τ ἂ ᾤ ῥ η λ α καὶ τ ἂ κ ρ ὕ φ ι α τ ῆ ς σο φ ί α ς σου ἐ δ ῆ λ ω σ ᾶ ς μ ο ι*». Δηλ. Σὺ, Θεέ μου, δὲν ἀρέσκεσαι εἰς τὴν ἁμαρτωλὸν κατάστασιν τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' ἀγαπᾷς τὴν εὐθύτητα καὶ τὴν εὐλικρίνειαν τοῦ νοῦ καὶ τῆς καρδίας· καὶ διὰ τοῦτο, διὰ νὰ ἀπαλλαγῶ ἀπὸ τὴν ἐκ γενετῆς ἔμφυτον ἁμαρτίαν μου, μοῦ ἀπεκάλυψες τὴν ἀσύλληπτον σοφίαν σου, ὡς ὁδηγὸν καὶ δείκτην πορείας εἰς τὴν ζωὴν μου.

Πράγματι· χωρὶς τὸν φωτισμὸν καὶ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, καὶ χωρὶς τὴν γνῶσιν καὶ τὴν συμμόρφωσιν πρὸς τὰς ἀληθείας τῆς πίστεως καὶ τοῦ ἠθικοῦ νόμου Του, οὐδεὶς ἀπαλλάσσεται ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας του.

Ἀπαξ εἰσῆλθεν ἡ ἁμαρτία εἰς τὸν κόσμον, τὸν ἐκυρίευσε. Καὶ ἐδημιούργησε μέσα μας διαστροφὸν κατὰστασιν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν θὰ μᾶς ἐξαγάγῃ «*ἡ χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ*» (Ἰω. 1,17).

Εἰς τὸ εἰδικώτερον δὲ ζήτημα ποῦ ὑπαινίσσεται ὁ Δαυὶδ (εἰς τὴν φράσιν του· «*ὁ ὁ ὕ γ α ρ ἄ λ ῆ θ ε ι α ν ῆ γ ἄ π η σ α ς, τ ἂ ᾤ ῥ η λ α καὶ τ ἂ κ ρ ὕ φ ι α τ ῆ ς σο φ ί α ς σου ἐ δ ῆ λ ω σ ᾶ ς μ ο ι*...»), δηλαδὴ τὸ ἠθικο-λογικόν, ἐν στενῇ ἐννοίᾳ, ἡ διαστροφή καὶ ἡ ἐπέκτασις τῆς ἁμαρτίας ἔχει λάθει τρομερὰς διαστάσεις.

Λέγει σχετικῶς ὁ Μ. Ἀθανάσιος· «τοῦ Θεοῦ ἄρσεν καὶ θῆλυ ποιήσαντος, εὐδὴλον ὅτι [διὰ τοῦ γάμου] ἐδουλήθη ὁ Θεὸς τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων συστήσασθαι· ὁμῶς δὲ οὐκ ἐδούλετο διὰ π α ρ α κ ο ῆ ς, ἀλλὰ μ ε τ ἂ τ ι μ ῆ ς γενέσθαι τοῦτο».

Δυστυχῶς οἱ ἄνθρωποι, εἰς αὐτὰ πρὸ πάντων τὰ λεπτὰ ζητήματα, διὰ τὰ ὁποῖα ὁ Θεὸς ὥρισεν ὅτι «*τ ἰ μ ι ο ς [εἶναι μόνον] ὁ γάμος καὶ ἡ κοίτη ἀμίαντος*», ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκτρέπονται εἰς τὴν ἁμαρτωλὴν ὁδὸν τῆς «*π α ρ α κ ο ῆ ς*», καὶ ὅχι τῆς «*μ ε τ ἂ τ ι μ ῆ ς*» καὶ σωφροσύνης καὶ ἠθικότητος. Πολὺ σαρκικὸν φρόνημα ἐπικρατεῖ εἰς τὸν κόσμον. Καὶ ἡ σαφὴς νύξις τοῦ Δαυὶδ· «*ὁ ὁ ὕ γ α ρ ἄ λ ῆ θ ε ι α ν ῆ γ ἄ π η σ α ς, τ ἂ ᾤ ῥ η λ α καὶ τ ἂ κ ρ ὕ φ ι α τ ῆ ς σο φ ί α ς σου ἐ δ ῆ λ ω σ ᾶ ς μ ο ι*...» γεννῶμεθα καὶ ζῶμεν, ἅς ἀκουσθῇ ὡς μῆνυμα περὶ ἀγνότητος καὶ σωφροσύνης· καὶ ἐπανόδου εἰς τὸν δρόμον τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ.

5. Η ΚΑΘΑΡΣΙΣ ΤΟΥ ΑΜΑΡΤΩΛΟΥ

«*Ραντιεῖς με ὑσώπῳ καὶ καθαρισθήσομαι· πλυνεῖς με καὶ ὑπὲρ χιόνα λευκανθήσομαι.*
» *Ἀκουιεῖς μοι ἀγαλλίασιν καὶ εὐφροσύνην· ἀγαλλιάσονται ὁστέα τεταπεινωμένα*».

Τελετουργικαὶ διατάξεις τῆς Π. Δ. καθορίζουν τὴν χρῆσιν ἐνὸς φυτοῦ θαμινώδους, καλαμοειδοῦς καὶ ἀπορ-

ρुπαντικοῦ, τ ο ὕ ὕ σ σ ὡ π ο υ, διὰ νὰ γίνωνται μὲ τοὺς κλώνους τοῦ ἀγνιστικοῦ ραντισμοῖ ὑπὸ τῶν ἱερέων, (ὅπως παρ' ἡμῖν διὰ τοῦ «*βασιλικοῦ*» ἀγιάζονται οἱ πιστοί).

Αὐτὸ ἔχει ὑπ' ὄψει τοῦ ὁ Δαυὶδ, ὅταν λέγῃ «*ρ α ν τ ι ε ῖ ς μ ε ὕ σ σ ὡ π ῳ καὶ κ α θ α ρ ι σ θ ῇ σ ο μ α ι*»· δηλ. ράντισέ με, Κύριε, μὲ ὑσσωπον· πλυνέ με μὲ ἁγιαστικὸν ράντισμα, ποῦ θὰ μὲ καθαρίσῃ, μὲ τὴν εὐλογίαν σου, ἀπὸ τὸν ρυθὸν τῆς ἁμαρτίας μου καὶ θὰ μὲ κἀνῃ λευκότερον ἀπὸ τὸ χιόνι· «*κ αὶ ὕ π ἐ ρ χ ι ὁ ν α λ ε υ κ α ν θ ῇ σ ο μ α ι*».

Ἄλλ' ἅς ἴδωμεν λεπτομερέστερον τὴν χρῆσιν τοῦ ὕ σ σ ὡ π ο υ εἰς τὴν Π. Δ.

1. Κατὰ τὸν μωσαϊκὸν νόμον, διὰ διαφόρους αἰτίας, πρόσωπα καὶ πράγματα ἐθεωροῦντο ὡς ἀκάθαρτα. Ἐνας λεπρὸς π.χ. ἐθεωρεῖτο ἀκάθαρτος μέχρις ὅτου θεραπευθῇ, ὁπότε ἐρραντίζετο μὲ κλωνάρι ὑσώπου, συμβολικῶς, δι' αἵματος θυσιαζομένων πτηνῶν, καὶ ἐλογίζετο πλέον καθαρὸς (Λευϊτ. 14. 4,6). Καὶ ὅσοι ἠγγίσαν κάποιον νεκρὸν ἐρραντίζοντο μὲ νερό, πάλιν μὲ κλωνάρι ὑσώπου, ὡς οὕτως εἰπεῖν ἀκάθαρτοι, καὶ ἐκαθαρίζοντο (Ἀριθ. 19,18). Ἀλλὰ καὶ τὰ σπίτια ποῦ εἶχαν μολυνθῇ ἀπὸ κάποιαν αἰτίαν, ποῦ προέδλεπεν ὡς μίαισμα ὁ μωσαϊκὸς νόμος, ἐρραντίζοντο ἐπίσης μὲ νερό διὰ τοῦ ὑσώπου (αὐτόθι 51).

Θὰ ἐπιμεινῶμεν ἰδιαιτέρως εἰς δύο πολὺ χαρακτηριστικὰ περιπτώσεις, μεγάλης σημασίας, ὅπου τὸ ράντισμα διὰ τοῦ ὑσώπου ἀπέδλεπε σὲ ἐξαγνιστικὰ καὶ σωτήρια ἀποτελέσματα.

Ἡ πρώτη (Ἐξοδ. 12,22) ἔχει σχέσιν μὲ τὰς πληγὰς τοῦ Φαραῶ, κυρίως τὴν 10ην, κατὰ τὴν ὁποίαν ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, πρὸς τιμωρίαν τῶν Αἰγυπτίων, ποῦ κατεδυνάστευον τοὺς Ἰσραηλίτας, ἕνας ἄγγελος ἐξολοθρευτῆς, καὶ ἐθανάτωσε ὅλα τὰ πρωτότοκα αὐτῶν «ἀπὸ ἀνθρώπου ἕως κτήνους». Τότε δὲ ὁ Θεὸς διὰ τοῦ Μωϋσέως ἔδωκεν ἐντολὴν εἰς τοὺς Ἰουδαίους, νὰ πάρουν ἀπὸ ἕνα πρόβατον κάθε οἰκογένεια, καὶ ἀφοῦ τὸ σφάξουν, νὰ ραντίσουν μὲ τὸ αἷμα του (μὲ κλωνάρι ὑσώπου) τὸ ὑπέρθυρον καὶ τὰ πλάγια μέρη τῆς εἰσόδου τῶν σπιτιῶν, ὥστε ὁ ἐξολοθρευτῆς ἄγγελος νὰ βλέπῃ ἀπ' ἔξω αὐτὸ τὸ σημάδι καὶ νὰ μὴ εἰσέρχεται στὰ ἰουδαϊκὰ σπίτια, διὰ νὰ μὴ θανατωθοῦν καὶ τῶν Ἑβραίων τὰ πρωτότοκα ὅπως τῶν Αἰγυπτίων. Ἔτσι καὶ ἔγινε. Καὶ ἐσώθησαν τὰ πρωτότοκα τοῦ περιουσίου λαοῦ τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τὴν θανάτωσιν ποῦ ἀπεδεκάτισε τὰς οἰκογενείας τῶν Αἰγυπτίων.

Ἐξηγεῖ δὲ ὁ ἱ. ἐρμηνευτῆς τῆς Π. Δ. (Θεοδώρητος) τὰ συμβολικὰ ἐκεῖνα καὶ δραματικὰ γεγονότα, λέγων·

«Ἐτέρων τοίνυν ἐστὶ πραγμάτων τὸ ὑσσωπον αἰνι-

γμα. Ὑσώπῳ γὰρ ἐν Αἰγύπτῳ τὸ αἷμα τοῦ προδάτου ταῖς φλιαῖς ἐπιρράναντες, τοῦ ὀλοθρευόντος τὰς χεῖρας διέφυγον. Τύπος δὲ ἦν ἐκεῖνα τῶν σωτηρίων παθημάτων (τοῦ Χριστοῦ). Αἷμα γὰρ κἀνταῦθα καὶ ξύλον σωτήριον (τοῦ σταυροῦ) καὶ σωτηρία τοῖς μετὰ πίστεως προσιοῦσι *χαρίζομένη*».

Ἄς ἐνθυμηθῶμεν καὶ τὴν ἀντίστοιχον χρῆσιν τοῦ ὑσώπου ὑπὸ τῶν σταυρωτῶν τοῦ Χριστοῦ (Ἰω. 19,29), ποὺ τὸν ἐχλεύαζον, ἀγνοοῦντες ὅτι ἐσταυρώθη ὡς τὸ ἐξιλαστήριον θῦμα τῆς ἁμαρτίας τοῦ κόσμου, «καὶ ὄξος προσφέροντες αὐτῷ» (Λουκ. 23,36)!

Ἐν ὅψει τῶν ἀνωτέρω, προφητικῶς ὁ Δαυὶδ ὑπαινίσσεται τὰ γεγονότα τῆς Κ.Δ. Ἀναφέρεται δηλαδὴ «ἐἰς... ραντισμὸν αἵματος Ἰησοῦ Χριστοῦ» (Α' Πέτρ. 1,2), τοῦ σταυρωθέντος διὰ τὴν τελείαν κάθαρσιν τῶν ἁμαρτωλῶν ἀνθρώπων. Κατὰ κάποιον ἀποκαλυπτικὸν τρόπον ὁ Προφητάναξ ἀτενίζει τὸν ἐρχόμενον Σωτῆρα καὶ βλέπει νὰ ἔρχεται εἰς τὸν κόσμον ἡ χάρις καὶ ἡ σωτηρία διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ — τοῦ «διαθήκης καινῆς μεσίτου... (ἐν) αἵματι ραντισμοῦ» αὐτοῦ (Ἑβρ. 12,24)!

Με αὐτὴν τὴν διὰ τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ κάθαρσιν, καὶ ὁ ἁμαρτωλότερος ἄνθρωπος «ὕπερ χιόνα λευκανθήσεται». Καὶ μετὰ τὴν θεολογικὴν ποὺ ἐμπνέει ἡ ἐν Χριστῷ σωτηρία θὰ αἰσθάνεται «ἀγαλλίασιν καὶ εὐφροσύνην», μέχρι τοῦ σημείου — λέγει ὁ Δαυὶδ — νὰ ἀγαλλιᾶσονται τὰ κόκκαλά του. «Ἀγαλλιᾶσονται ὁστέα τεταπεινωμένα» μετὰ τὴν σκέψιν ὅτι ὁ Χριστὸς ἔχει ἀνοίξει τὴν θύραν τοῦ Παραδείσου, διὰ νὰ εἰσέλθουν οἱ μετανοοῦντες ἁμαρτωλοί.

2. Δευτέραν περίπτωσιν ἐξιστορεῖ τὸ διδλὸν τῆς Ἑξόδου (24,3 ἐξ.). Ἀναφέρεται δὲ αὕτη καὶ ὑπὸ τοῦ Ἀπ. Παύλου (Ἑβρ. 9, 19-20). Κατ' αὐτὴν ὁ Μωϋσῆς, ἀφοῦ παρέλαβε παρὰ τοῦ Θεοῦ τὸν νόμον καὶ τὰς ἐντολάς, ἀνήγγειλεν ὅλας τὰς διατάξεις «παντὶ τῷ λαῷ, λαβὼν τὸ αἷμα τῶν μόσχων καὶ τράγων μετὰ ὕδατος καὶ ἑρίου κοκκίνου καὶ ὑσώπου» καὶ ἑρράντισε τὸ διδλὸν τοῦ Νόμου — ποὺ ἐξεπροσώπει τὸν Θεόν — καὶ «πάντα τὸν λαὸν ἐρράντισεν» ἐκ τοῦ αἵματος ἐκείνου, ὡς ἀντισυμβαλλόμενον εἰς τὴν σύναψιν τῆς νέας «διαθήκης» (νέας συμφωνίας μετὰ τὸν Θεόν).

Καὶ εἶπε σχετικῶς ὁ Μωϋσῆς: «τοῦτο τὸ αἷμα τῆς διαθήκης ἧς ἐνετείλατο πρὸς ὑμᾶς ὁ Θεός» (Ἑβρ. 9,20).

Αὐτὴν τὴν φορὰν λοιπὸν ὁ ραντισμὸς διὰ τοῦ ὑσώπου ἔγινε, διὰ νὰ ἐπικυρωθῇ μετ' αἷμα ἡ διαθήκη τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους.

Με αἷμα μόσχων καὶ τράγων ἑρραντίζετο καὶ ἐκωρῶντο ἡ Π.Δ. Ἦτο δὲ τοῦτο προτύπωμα τοῦ ἐκχυθέντος αἵματος τοῦ Χριστοῦ, ποὺ ἑρράντισε καὶ ἐπεκύρωσε τὴν Κ.Δ.

«Τοῦτο ἐστὶ τὸ αἷμά μου» εἶπεν ὁ Κύριος καὶ ἐπαναλαμβάνει ἡ Ἐκκλησία τελοῦσα τὸ μυστήριον τῆς Θ. Εὐχαριστίας. Καὶ μόνον «τὸ αἷμα Ἰησοῦ Χριστοῦ... καθαρίζει ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἁμαρτίας» (Α' Ἰω. 1,7)!

Διὰ τοῦτο ἡ τακτικὴ, καὶ μετὰ τὴν πρέπουσαν ψυχικὴν προετοιμασίαν, Θ. Κοινωνία τοῦ Σώματος καὶ τοῦ Αἵματος τοῦ Κυρίου καταρτίζει καὶ ἀγιάζει τοὺς πιστοὺς. Καὶ μετὰ αὐτὸ τὸ ἐφόδιον τῶν ἀχράντων Μυστηρίων οἱ πιστοὶ «ἀναστῆσονται» εἰς ζωὴν αἰώνιον.

6. ΔΙΑ ΝΑ ΓΙΝΗ ΙΛΕΩΣ ΚΑΙ ΕΥΜΕΝΗΣ Ο ΚΥΡΙΟΣ

«Ἀποστρεφὼν τὸ πρόσωπόν σου ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν μου καὶ πάσας τὰς ἀνομίας μου ἐξάλειψον.
»Καρδίαν καθαρὰν κτίσον ἐν ἐμοὶ ὁ Θεός».

Εἶναι μερικὰ πράγματα, ὅχι εὐχάριστα καὶ μὴ κολακευτικά, ποὺ δὲν θὰ θέλαμε νὰ τὰ βλέπουν καὶ νὰ τὰ παρακολουθοῦν οἱ ἄλλοι. Αὐτὴ ἡ ψυχολογικὴ διάθεσις κατέχει τὸν Δαυὶδ εἰς τὸν καιρὸν τῆς μετανοίας του. Καὶ εὐχεται εἰς τὸν Θεόν νὰ «ἀποστρέψῃ τὸ πρόσωπόν του» καὶ τὸ βλέμμα του «ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν του». Εὐτυχῶς ὅμως ὁ Δαυὶδ διέθετεν ὠρισμένας προϋποθέσεις ποὺ θὰ ἐξησφάλιζαν τὴν εὐμενῆ διάθεσιν τοῦ Θεοῦ, νὰ παρίδῃ τὰς ἁμαρτίας του καὶ νὰ «ἀποστρέψῃ τὸ πρόσωπόν του» ἀπὸ αὐτάς.

Ποῖαι εἶναι αἱ προϋποθέσεις αὐταί; Καὶ ἄρα γε τὰς ἔχομεν καὶ ἡμεῖς;

1. Εἶχεν ὁμολογήσει προηγουμένως: «ὅτι τὴν ἀνομίαν μου ἐγὼ γινώσκω καὶ ἡ ἁμαρτία μου ἐνώπιόν μου ἐστὶ διαπαντός». Πρώτη δὲ προϋπόθεσις, διὰ νὰ παραβλέψῃ ὁ Θεὸς τὰς ἁμαρτίας εἶναι τὸ νὰ μὴ τὰς παραβλέπωμεν ἡμεῖς οἱ ἴδιοι. Λέγει σχετικῶς ὁ ἱερὸς Ἀγγούστινος: πρέπει σὺ νὰ τὰς ἔχῃς πάντοτε ἐμπρὸς σου καὶ νὰ θρηνῇς δι' αὐτάς, ὅποτε θὰ τὰς παρίδῃ ὁ Θεός. Ἐὰν ὅμως σὺ δὲν τὰς συναισθάνεσαι ὡς ἡθικὸν δάρος καὶ ρύπον ψυχικόν, τότε ὁ Θεὸς ὅχι μόνον δὲν θὰ τὰς παραβλέψῃ, ἀλλὰ καὶ θὰ ἐπιφυλάσῃ τὸν πρέποντα κολασμόν αὐτῶν.

Ἐξ ἄλλου ὁ Δαυὶδ εἶχε σαφῆ συναισθήσιν τοῦ ὅτι: «Σοὶ μόνῳ ἡμαρτον καὶ τὸ πονηρὸν ἐνώπιόν σου ἐποίησα». Καί, ἐν

τοιαύτη περιπτώσει, είναι ούτως εἰπεῖν καταγεγραμμένα εἰς τὰς δέλτους τοῦ Θεοῦ τὰ διαπραχθέντα ἁμαρτήματα του.

Μὲ ποῖον τρόπον λοιπὸν θὰ μπορούσαν νὰ διαγραφοῦν; Αὐτὸ τὸ ἐρώτημα θέτει ὁ ἅγ. Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος εἰς κάθε ἁμαρτωλόν. Καὶ τὸν συμβουλεύει· «Συνάγαγε (σὺ ὁ ἴδιος) πάντα (τὰ ἁμαρτήματά σου) καὶ ὡς ἐν δίβλῳ γράψε». «Ὅταν δὲ σὺ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὰ ἀναλογίζεσαι ὡς καταγεγραμμένα εἰς τὸ δίβλιον τῆς συνειδήσεώς σου, ὡς παθητικόν, τότε ὑπάρχει ἔνδειξις μετανοίας καὶ ἐλπίς θεδαία ὅτι ὁ Θεὸς θὰ «ἀποστρέψῃ τὸ πρόσωπόν του ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν σου».

Αὐτὴν τὴν συμβουλὴν, ἄλλος ἐορμηνευτὴς τῶν Ψαλμῶν τὴν συμπληρώνει μὲ τὴν παρατήρησιν ὅτι ὁ Δαυὶδ ἐξήτει ἀπὸ τὸν Θεὸν νὰ συγχωρήσῃ ὅχι μίαν, ἀλλὰ «πάσας τὰς ἁμαρτίας του». Αὐτὸ δὲ σημαίνει ὅτι καὶ μία ἁμαρτία, ἂν ἐξακολουθῇ νὰ μᾶς θαρύνῃ, οὔτε ἡ μετάνοια ὁλοκληρώνεται, οὔτε ἡ σωτηρία ἐξασφαλίζεται. «Μὴ πλανᾶσθαι» (λέγει σχετικῶς ὁ Θεὸς διὰ τοῦ Ἀπ. Παύλου)· οὔτε οἱ θεδαρυμένοι μὲ αἰσχροῦς ἁμαρτίας, «οὔτε πλεονέκται, οὔτε κλέπτει, οὔτε μέθυσοι, οὐ λοῖδοροι, οὐχ ἄρπαγες (δηλ. ἐνοχοὶ ἀδικιῶν πρὸς τὸν πλησίον) βασιλείαν Θεοῦ οὐ κληρονομήσουσι» (Α' Κορ. 6, 9-10).

Τί πρέπει λοιπὸν νὰ γίνῃ;

2. Ὁ Δαυὶδ, εἰς ἄλλην περίπτωσιν, εἶπεν· «ὅτι τὴν ἀνομίαν μου ἐγὼ ἀναγγέλω καὶ μεριμνήσω ὑπὲρ τῆς ἁμαρτίας μου» (Ψαλ. 37, 19). Δηλ. θὰ ἐξομολογηθῶ τὴν ἁμαρτίαν μου καὶ θὰ φροντίσω μὲ κάθε τρόπον νὰ ἀπαλλαγῶ ἀπὸ αὐτὴν. Ὑπὸ τὸ χριστιανικὸν φῶς τὰ δαυϊτικὰ αὐτὰ λόγια σημαίνουν ὅτι, ἀφοῦ προηγηθῇ ἡ συναίσθησις καὶ ἡ μετάνοια διὰ τὰς διαπραχθείσας ἁμαρτίας, εἶναι ἀπαραίτητον νὰ ἐπακολουθήσῃ καὶ ἡ ἐξομολόγησις ἐνώπιον τοῦ πνευματικοῦ πατρὸς - ἐντεταλμένου λειτουργοῦ τῆς Ἐκκλησίας, καὶ νὰ δοθῇ διὰ τοῦ μυστηρίου τῆς ἱερᾶς ἐξομολογήσεως ἡ συγχώρησις τῶν ἁμαρτιῶν, ὅποτε καὶ θὰ «ἀποστρέψῃ (ὁ Θεὸς) τὸ πρόσωπόν του» ἀπὸ αὐτάς.

Ὅπως προελέχθη, ἡ ἐξομολόγησις πρέπει νὰ περιλάβῃ «ἀπάσας τὰς ἁμαρτίας», χωρὶς νὰ παραλειφθῇ καμμία, εἴτε ἀπὸ ἐντροπὴν, εἴτε ἀπὸ ἐμμογήν καὶ ἀδυναμίαν εἰς ὠρισμένα ἁμαρτήματα, ποῦ θέλομεν νὰ τὰ δικαιολογούμεν· διότι ἄλλως διακινδυνεύομεν νὰ μείνωμεν ὑπὸ τὸ δάρος καὶ τὰς συνεπειὰς τῆς ἁμαρτίας. Καὶ «τὰ ὀψώνια τῆς ἁμαρτίας θάνατος» (Ρωμ. 6, 23).

3. Τέλος, ὡς προσέξωμεν καὶ μίαν ἄλλην, θετικὴν, ἀντιμετώπισιν τῆς ἁμαρτίας. Λέγει πάλιν ὁ ἱερὸς ἐρμηνευτὴς τῶν ψαλμῶν (Ψούχιος), ἐν σχέσει πρὸς τὸ «ἀποστρέψον τὸ πρόσωπόν σου ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν μου». «Πῶς δὲ τοῦτο κατορθοῦται; Ὅταν ἡμεῖς ἀγαθὰς πράξεις καὶ ἀρετὰς ἀσκήσωμεν, ἵνα τοῦ Κριτοῦ τὸν ὀφθαλμὸν εἰς αὐτάς μετενέγκωμεν. Οὕτω γὰρ καὶ τῆς τῶν ἡμετέρων ἁμαρτιῶν θεωρίας αὐτὸν ἀποστήσῃ δυνάμεθα».

Εἰς τὸν Θεὸν δὲν εἶναι εὐχάριστον νὰ ἐνασχολῇται μὲ τὰς ἁμαρτίας μας. Ἄν ἔχωμεν λοιπὸν νέα εὐχάριστα δεδομένα ἀπὸ τὴν πρόοδον τῆς μετανοίας μας, καὶ δυνάμεθα νὰ παρουσιάσωμεν «ἀγαθὰς πράξεις καὶ ἀρετὰς», εἶναι βέβαιον ὅτι θὰ εὐαρεστητῇ ὁ πανάγιος Θεὸς νὰ ρίπτῃ εἰς αὐτάς μᾶλλον τὸ εὐμενὲς ὄμμα του καὶ νὰ ἀποστρέψῃ τὸ πρόσωπόν του ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν μας, τὰς ὁποίας ἀπεχθάνεται.

Ὁ θετικὸς δὲ αὐτὸς τρόπος διὰ τὴν ὑπέρβασιν τῆς ἁμαρτίας ὑποδηλοῦται εἰς τὴν συνέχειαν τοῦ ψαλμοῦ· «καρδίαν καθαράν κτίσον ἐν ἐμοὶ ὁ Θεός».

Πολλοὶ πρώην ἁμαρτωλοὶ ἔκαναν τὴν μετάνοιαν τῶν ἀφετηριῶν διὰ μεγάλα ἄλματα πρὸς τὴν ἀρετὴν. Καὶ ἐπηκολούθησε πολλὴ ἀγιότης, ἐκεῖ ποῦ εἶχε προηγηθῇ μεγάλη ἁμαρτωλότης.

Ληστὰι καὶ πόρνοι καὶ τελῶναι καὶ ἄσωτοι ἐφθασαν, μὲ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, εἰς ὕψος ἀγιότητος. Καὶ πολλοὶ τιμῶνται ὡς ἅγιοι τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ συναίσθησις τῆς πτώσεως ἔγινε δι' αὐτοὺς ἀφορμὴ ριζικῆς ἀλλαγῆς καὶ διορθώσεως καὶ οἰκοδομῆς ἐν Χριστῷ.

Ἡ τελευταία αὐτὴ λέξις (οἰκοδομὴ) δὲν εἶναι ἄσχετος πρὸς τὸ «κτίσον» ἐν ἐμοὶ ὁ Θεός καρδίαν καθαρὰν. Ἡ ἁμαρτία γκρεμίζει τὴν ἡθικὴν ὑπόστασιν τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ σωρεύει ἐρείπια. Ἡ μετάνοια κτίζει ἐπὶ τῶν ἐρείπιων περικαλὲς οἰκοδόμημα ἀρετῆς καὶ σωφροσύνης. Τὰ ἐρείπια τότε καλύπτονται· καὶ τὸ νέον οἰκοδόμημα ἐλκύει τοὺς βλέποντας αὐτό. Αὐτὴν τὴν «καὶ νῦν κτίσιν» καὶ ἀνακαίνισιν ἐκ θαθέων («ἐκ καθαρᾶς καρδίας». Α' Τιμ. 1, 5) εἶθε νὰ χάρισῃ καὶ εἰς ἡμᾶς ὁ Θεός.

7. ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΑΝΤΙΔΟΤΑ ΤΗΣ ΑΜΑΡΤΙΑΣ

«Μὴ ἀπορρίψῃς με ἀπὸ τοῦ προσώπου σου, καὶ τὸ Πνεῦμά σου τὸ Ἅγιον μὴ ἀντανέλῃς ἀπ' ἐμοῦ».

Ἡ ἀρρώστεια χρειάζεται φάρμακα. Καὶ ἡ ἀσθένεια τῆς ψυχῆς, ἡ ἁμαρτία χρειάζεται ἐπίσης ἀντίδοτα. Τὰ ἀντίδοτα τῆς ἁμαρτίας εἶναι θεδαίως πνευματικῆς φύσεως. Διὰ τοῦτο ὁ προφητάναξ Δαυὶδ, ὅχι μίαν, ἀλλὰ

τρεις φορές εις τὸν ψαλμὸν τῆς μετανοίας τοῦ δμιλεῖ διὰ τὰ πνευματικὰ αὐτὰ ἀντίδοτα. Καὶ λέγει·

«Καὶ πνεῦμα εὐθές ἐγκαίνισον ἐν τοῖς ἐγκάτοις μου.

»Μὴ ἀπορρίψῃς με ἀπὸ τοῦ προσώπου σου καὶ τὸ πνεῦμά σου τὸ Ἅγιον μὴ ἀντανέλῃς ἀπ' ἐμοῦ.

»Ἀπόδος μοι τὴν ἀγαλλίασιν τοῦ σωτηρίου σου καὶ πνεύματι ἡγεμονικῷ στήριξόν με».

1. Ὡς ἀρχίσωμεν ἀπὸ τὴν κεντρικὴν φράσιν· «τὸ πνεῦμα σου τὸ Ἅγιον μὴ ἀντανέλῃς ἀπ' ἐμοῦ».

Ἐδὼ δμιλεῖ σαφῶς διὰ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα. Καὶ παρακαλεῖ τὸν Θεόν, νὰ μὴ τοῦ στερήσῃ τὴν χάριν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Ἦτο, ὡς γνωστόν, προφήτης ὁ Δαυὶδ. Καὶ τὸ προφητικὸν χάρισμα εἶναι ἐνέργεια τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. «Οὐ γὰρ θελήματι ἀνθρώπου ἠνέχθη ποτὲ προφητεία, ἀλλ' ὑπὸ Πνεύματος Ἁγίου φερόμενοι ἐλάλησαν ἄγιοι τοῦ Θεοῦ ἄνθρωποι» (Β' Πέτρ. 1,21). Ἄλλ' ἡ ἀγιότης τοῦ Δαυὶδ εἶχεν ὑποστῆ φοβεράν ἐκλείψιν, μὲ τὰς ἁμαρτίας ποὺ διέπραξε. Καὶ παρακαλεῖ μὲν τὸν Θεόν, νὰ «ἀποστρέψῃ τὸ πρόσωπόν Του ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν του»· ἀλλὰ φοβεῖται καὶ ἀνησυχεῖ εὐλόγως, μήπως ἐξ αἰτίας τῶν ἁμαρτιῶν τοῦ τὸν ἀποδοκιμάσῃ τελείως ὁ Θεός, καὶ ἐξ ὁλοκλήρου τὸν ἀπορρίψῃ ἀπὸ τοῦ προσώπου Του· καὶ ἄρῃ ἐπομένως («ἀντανέλῃ») τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἀπὸ ἑνα ἀνάξιον πλέον φορέα του.

Λέγει σχετικῶς ὁ Ἀπ. Παῦλος· «μὴ λυπεῖτε τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον» (Ἐφ. 4,30). Διότι, ὅταν τὸ λυποῦμεν μὲ τὰς ἁμαρτωλὰς πράξεις μας, φυγαδεύεται· φεύγει ἡ χάρις Του· καὶ ἀδρανοῦν τὰ χαρίσματα Του, μὲ τὰ ὁποῖα «ἐσφραγίσθημεν» (αὐτόθι) διὰ τοῦ ἁγίου Χρίσματος, μετὰ τὸ Βάπτισμα. Καὶ χωρὶς τὴν θείαν ἀρωγὴν καὶ ἐνίσχυσιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος θὰ μείνωμεν ἐστερημένοι ἀπὸ τὸν «καρπὸν τοῦ Πνεύματος, ἀγάπην, χαρὰν, εἰρήνην... ἐγκράτειαν» (Γαλ. 5, 22-23)· καὶ θὰ μᾶς κυριεύσῃ ἡ ἁμαρτία, μὲ ὅλα τὰ φοβερά «ὀψώνια» καὶ ἐπακόλουθά της.

2. Εἰς τὰς ἐπομένας δύο φράσεις τοῦ ψαλμοῦ: «Καὶ πνεῦμα εὐθές ἐγκαίνισον ἐν τοῖς ἐγκάτοις μου» — «καὶ πνεύματι ἡγεμονικῷ στήριξόν με» ὁ λόγος εἶναι περὶ δύο ἐκδηλώσεων ποὺ χαρακτηρίζουν τὸν πνευματικὸν ἄνθρωπον. Ἡ μία ἀποκαλεῖται «πνεῦμα εὐθές» καὶ ἡ ἄλλη «πνεῦμα ἡγεμονικόν». Δύο ἀπαραίτητα πνευματικὰ ἀντίδοτα κατὰ τῆς ἁμαρτίας.

«Πνεῦμα εὐθές» σημαίνει εὐθύτητα καὶ εἰλικρίνεια. Ἐγκαίνισον μέσα μου, Κύριε, (λέγει ὁ Δαυὶδ) ὀγιᾶς φρόνημα. Νὰ σκέπτομαι ὁρθά. Μὲ ἄγνοους λογισμοὺς καὶ ἀγαθὴν προαίρεσιν.

Πολλοὶ δὲν σκέπτονται ἀνεπηρέαστα. Ἐχουν προκατλήψεις ἐναντίον τῶν θρησκευτικῶν καὶ ἠθικῶν ἀρχῶν καὶ πεποιθήσεων. Ἡ ἀποδύονται εἰς ἄλλας ἐπιδιώξεις καὶ ὠφέλη· καὶ δὲν θέλουν νὰ παραδεχθοῦν τὴν ἀλήθειαν καὶ τὸ δίκαιον.

Χρεάζεται εὐθύτης καὶ εἰλικρίνεια καὶ καλὴ διάθεσις, διὰ νὰ συμπεριφέρεται κανεὶς χωρὶς δόλον καὶ χωρὶς ἐκτροπὰς ἀπὸ τὸν ἠθικὸν νόμον. Λέγει δὲ σχετικῶς ὁ σοφὸς Σολομὼν ὅτι τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον «φεύξεται δόλον καὶ ἀπαναστήσεται ἀπὸ λογισμῶν ἀσυνέτων καὶ... ἀδικίας» (Σοφ. Σολ. 1,5). Θὰ φύγῃ ὅταν ὑπάρχῃ ἀνελικρίνεια καὶ δόλος· καὶ θὰ ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον ποὺ κάνει συλλογισμοὺς καὶ σκέψεις ἀσυνέτους καὶ πράξεις ἀδίκους. Ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει ἡ ἁμαρτία δὲν καταπολεμεῖται χωρὶς τὴν θείαν χάριν. Δὲν νικάται· καὶ δὲν ἐκλείπει.

Ἐξ ἄλλου, «πνεῦμα ἡγεμονικόν» σημαίνει αὐτοκυριαρχίαν καὶ δύναμιν θελήσεως. Ἐπιβολὴν τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῶν ἀδυναμιῶν του, πρὸς ὑπερνίκησιν κακῶν τάσεων καὶ συνηθειῶν καὶ ἐλαττωμάτων. Εἶναι δὲ ἡ αὐτοκυριαρχία αὕτη χάρισμα ἐξοχον καὶ «καρπὸς τοῦ Πνεύματος» τοῦ Ἁγίου.

Εἶπε πάλιν ὁ Θεὸς διὰ τοῦ Προφήτου Ἰεζεκιήλ (36,27)· «τὸ Πνεῦμά μου δώσω ἐν ὑμῖν καὶ ποιήσω ἵνα ἐν τοῖς δικαίωμασί μου πορεύσθε καὶ τὰ κρίματά μου φυλάξῃσθε καὶ ποιήσητε». Θὰ μᾶς δώσῃ τὸ Πνεῦμά Του τὸ Ἅγιον, διὰ νὰ μᾶς ὁδηγῇ χωρὶς παρεκκλίσεις («πνεῦμα εὐθές») καὶ σταθερὰ καὶ ἀποφασιστικὰ («πνεῦμα ἡγεμονικόν») εἰς τὸν δρόμον τῶν ἐντολῶν Του, τ.ε. εἰς τὴν ὑπέρβασιν καὶ ὑπερνίκησιν τῆς ἁμαρτίας.

Λεῖπουν σήμερα οἱ εὐθεῖς καὶ σταθεροὶ χαρακτηρισμοὶ οἱ ἄνθρωποι μὲ σταθεράς ἠθικὰς ἀρχάς. Ἀλλὰ δι' ἡμᾶς τοὺς χριστιανοὺς ἰσχύει ὡς κλήσις καὶ χρέος ὁ ἀποστολικὸς θεὸς λόγος· «ὅμοις δὲ οὐκ ἐστέ ἐν σαρκί, ἀλλ' ἐν Πνεύματι, εἴπερ Πνεῦμα Θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν» (Ρωμ. 8,9)!

Ἄν εἴμεθα πνευματικοί, δηλ. ἂν ἔχωμεν Πνεῦμα Θεοῦ μέσα μας, θὰ πρέπει νὰ τὸ δείχνωμεν μὲ τὴν εἰλικρίνειάν μας καὶ μὲ τὴν ἄγνότητα τῶν διαθέσεων καὶ τῆς ζωῆς μας. Καὶ μὲ τὴν προσήλωσιν καὶ σταθερότητα εἰς τὰς χριστιανικὰς ἀρχάς μας. Δηλ. μὲ «πνεῦμα εὐθές» καὶ ἐν «πνεύματι ἡγεμονικῷ».

8. ΘΕΤΙΚΑΙ ΠΡΑΞΕΙΣ ΕΥΓΝΩΜΟΣΥΝΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΘΕΟΝ

«Διδάξω ἀνόμους τὰς ὁδοὺς σου
καὶ ἀσεβεῖς ἐπὶ σὲ ἐπιστρέψουσιν».

Ἡ μετάνοια ἐνὸς ἁμαρτωλοῦ, ὅπως ἄλλωστε καὶ αὐτὴ ἡ ἁμαρτία του, δὲν εἶναι μόνον προσωπική του υπόθεσις. Ἐχει ἀντίκτυπον καὶ ἐπίδρασιν καὶ εἰς τὸ ἅμισον καὶ εἰς τὸ εὐρύτερον περιβάλλον του. Ἐπίδρασιν ἀρνητικὴν καὶ ἐπιβλαθὴ ἡ ἁμαρτία· ἀντίκτυπον θετικὸν καὶ ὠφέλιμον ἡ μετάνοια.

Διὰ τοῦτο ὁ Δαυὶδ, ἀφοῦ μετενόησε καὶ ἐζήτησε τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ, σκέπτεται καὶ τὸ χρέος του πρὸς τοὺς ἀνθρώπους. Καὶ υπόσχεται εἰς τὸν Θεὸν ὅτι θὰ καταβάλῃ κάθε προσπάθειαν, νὰ βοηθήσῃ τοὺς «ἀνόμους» καὶ «ἀσεβεῖς», πού υπάρχουν μέσα εἰς τὴν κοινωνίαν, νὰ γνωρίσουν τὸν δρόμον τοῦ θεοῦ θελήματος καὶ νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὴν πίστιν καὶ τὴν εὐσέθειαν. «Διδάξω ἀνόμους τὰς ὁδοὺς σου καὶ ἀσεβεῖς ἐπὶ σὲ ἐπιστρέψουσιν».

1. Καὶ πρῶτον ἀνομολογεῖ τὰς δωρεὰς τοῦ Θεοῦ, πού ἐπηκολούθησαν εἰς αὐτὸν ἀφ' οὗτου μετενόησε.

«Ἀκουτιεῖς μοι ἀγαλλίασιν καὶ εὐφροσύνην», εἶπε καὶ διεκήρυξε μὲ εὐγνωμοσύνην. Καὶ διδάσκει μὲ αὐτὴν τὴν διακήρυξίν του ὅτι ὅποιος προσφεύγει εἰς τὸν Θεὸν ἐν μετανοίᾳ, δὲν ἀργεῖ νὰ αἰσθανθῇ μέσα του ἀνακούφισιν· καὶ χαρὰν καὶ ἀγαλλίασιν. Γεύεται τὴν χαρὰν τῆς συγχωρήσεως. Ὅμιλεῖ μέσα του ἡ θεία χάρις. Καὶ τὴν ἀκούει («ἀκουτιεῖς μοι») νὰ τοῦ εἰρηνεύῃ τὴν συνείδησιν· νὰ τὸν ἀπαλλάσῃ ἀπὸ τὰς τύφεις· νὰ τὸν γεμίξῃ χαρὰν πού τὸν διακατέχει μέχρι τὰ κόκκαλα («ἀγαλλιᾶσονται ὁστέα τεταπεινωμένα»).

Ἐν συνεχείᾳ ὁ Δαυὶδ προσθέτει· «ἀπόδος μοι τὴν ἀγαλλίασιν τοῦ σωτηρίου σου». Ἡ ἀγαλλίασις τῆς ψυχῆς του —καὶ παντὸς μετανοούντος— ἔχει οὐσιαστικὸν περιεχόμενον. Διότι ὁ μετανόησας ἔχει μέσα του τὸ προμῆνυμα «τοῦ σωτηρίου». Αἰσθάνεται δηλ. τὴν σωτηρίαν ὡς δεδομένην εἰς αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ἔλεος τοῦ Θεοῦ. Διὰ τὸν χριστιανὸν ἡ σωτηρία εἶναι ἐτοιμῇ. Καὶ προσφέρεται δωρεὰν ἀπὸ τὸν Σωτῆρα Χριστὸν εἰς τοὺς εἰλικρινῶς μετανοούντας καὶ προστρέχοντας εἰς τὴν χάριν Του. Ὅπως εὐχόμεθα πρὸ τῆς Θ. Κοινωνίας: «ἐμοὶ δὲ τὰ προσκολλᾶσθαι τῷ Θεῷ ἀγαθὸν ἐστίν, τίθεσθαι ἐν τῷ Κυρίῳ τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας μου».

2. Ὁ Δαυὶδ, ὅπως προείπομεν, ἀναλογιζόμενος τὸ τί ὀφείλει εἰς τὴν ἀγαθότητα καὶ τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ,

υπόσχεται περαιτέρω ὅτι δὲν θὰ παραλείψῃ καὶ αὐτὸ τὸ χρέος του ἔναντι τῆς μακροθυμίας καὶ τῆς «χρηστότητος» τοῦ Κυρίου (Ρωμ. 2,4). Καὶ συγκεκριμένως·

—Υπόσχεται: «διδοῦς ἀνόμους τὰς ὁδοὺς σου». Αὐτὴ δὲ ἡ υπόσχεσις, ὅτι θὰ γίνῃ διαπρύσιος κήρυξ καὶ διδάσκαλος τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ, ἐξ εὐγνωμοσύνης πρὸς Αὐτὸν διὰ τὰς πλουσίας δωρεὰς πού τοῦ ἐχάρισε, ὑπενθυμίζει, ἐκ τῆς Κ.Δ., τὴν ἀνάλογον υπόδειξιν τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὸν Πέτρον· «...καὶ σὺ ποτε ἐπιστρέψας στῆριξον τοὺς ἀδελφοὺς σου» (Λουκ. 22, 32).

Ὅπως ὁ Δαυὶδ, εἶχε καὶ ὁ Πέτρος τὴν πτώσιν του (ἡρνήθη τρεῖς τὸν Χριστὸν). Ἀλλ' εἶχεν ἐπίσης παρουσιάσει καὶ τὴν μετάνοιάν του. Καὶ ὁ Κύριος, πού τὰ ἐγνώριζεν ἐκ τῶν προτέρων, τοῦ ὑποδεικνύει ὡς χρέος καὶ ὡς ἐπισφράγισιν τῆς μετανοίας του, νὰ βοηθήσῃ τοὺς ἀδελφούς καὶ συναποστόλους του —καὶ ἀργότερα τὰ πνευματικά του τέκνα— νὰ μείνουν ἀφωσιωμένοι εἰς τὸν Σωτῆρα καὶ Κύριον.

Ἀντίστοιχος εἶναι ὁ προηγηθεὶς ζῆλος τοῦ Δαυὶδ νὰ «διδοῦς ὁ νόμος τὰς ὁδοὺς» τοῦ Κυρίου. Νὰ φέρῃ (καὶ ἐπαναφέρῃ) πολλοὺς εἰς τὸν δρόμον τῆς πίστεως καὶ τῆς ἀρετῆς.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἔδειξαν ἐμπράκτως καὶ ὁ Δαυὶδ καὶ ὁ Πέτρος (καὶ κάθε ἁμαρτωλὸς πού μετανοεῖ εἰλικρινῶς) τὴν μετάνοιάν των, τ.ἐ. μὲ τὸν ζῆλόν των διὰ τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ.

Ἀκόμῃ, προσθέτει ὁ Δαυὶδ, «ἀγαλλίασται ἡ γλῶσσά μου τὴν δικαιοσύνην σου». Εἶναι τόσον βέβαιος ὅτι, παρὰ τὰ ἐγκλήματα πού διέπραξε, θὰ τοῦ χαρίσῃ ὁ πολυεύσπλαγχνος Κύριος τὴν «δικαίωσιν» (αὐτὸ σημαίνει ἡ φράσις «τὴν δικαιοσύνην σου») —θὰ τὸν κηρύξῃ δηλ. ἀνένοχον πλέον καὶ δίκαιον— ὥστε εἶναι ἤδη ἐτοιμῇ «ἡ γλῶσσά του» νὰ διατρανώσῃ τὴν ἀγαλλίασιν καὶ τὴν εὐτυχίαν του. Ἐνθ' ὁ ἴδιος αὐτοελέγχεται διὰ τὰ ἐγκλήματά του καὶ ἱκετεύει· «ῥῶσά με ἐξ αἰμάτων ὁ Θεός, ὁ Θεός τῆς σωτηρίας μου», συγχρόνως αἰσθάνεται ὡς βεβαίαν τὴν παρὰ Θεοῦ ἐπιείκειαν καὶ ἀπαλλαγὴν καὶ «δικαίωσιν» του. Καὶ ἐτοιμάζεται νὰ δραστηριοποιηθῇ διδάσκων καὶ κηρύττων τὴν ἀπειρον συγκατάθεσιν, ἀλλὰ καὶ τὴν μεγαλωσύνην καὶ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ.

Ὁ ἴδιος δέ, εἰς ἄλλον ψαλμὸν (31, 1-2), φάλλει σχετικῶς· «μακάριοι ὧν ἀφέθησαν αἱ ἀνομίαι καὶ ὧν ἐπεκαλύφθησαν αἱ ἁμαρτίαι· μακάριος ἀνὴρ, ὃ οὐ μὴ λογίσῃται Κύριος ἁμαρτίαν». Αὐτὴ εἶναι ἡ «δικαίωσις» τοῦ ἁμαρτωλοῦ. Τὸ ὅτι τὸν

καλύπτει τὸ ἔλκος τοῦ Θεοῦ· καὶ ἡ θεία χάρις ἀποπλύνει καὶ «οὐ μὴ λογίσῃται» πλέον τὰς ἁμαρτίας του.

Καὶ μετὰ τὰς διακηρύξεις αὐτάς, ἡ εὐγνωμοσύνη καλεῖ τὸν Δαυῖδ νὰ ὑμνήσῃ καὶ δοξολογήσῃ τὸν Πανάγαθον Θεόν.

«Κύριε, τὰ χεῖλῃ μου ἀνοίξεις καὶ τὸ στόμα μου ἀναγγελεῖ τὴν αἴνεσίῃ σου».

Ἐπισφράγισις τῶν ἀξιοχρέων αὐτῶν ἐκδηλώσεων μιᾶς εὐγνώμονος ψυχῆς, ποῦ ἀπολαύει πλουσίως τὴν χάριν καὶ τὸ ἔλκος τοῦ Θεοῦ μέχρι «δικαιώσεως» καὶ «σωτηρίου», εἶναι ἡ δοξολογία («αἴνεσις») καὶ εὐχαριστία πρὸς Αὐτόν.

3. «Τί ἀνταποδώσω τῷ Κυρίῳ περὶ πάντων ὧν ἀνταπέδωκέ μοι;», ἔλεγε πάλιν εἰς ἄλλον ψαλμὸν (115,3) ὁ Προφητὰνὰξ. «Τὰς εὐχὰς μου τῷ Κυρίῳ ἀποδώσω». Θὰ τοῦ ἀποδώσω ὅ,τι ἔταξα καὶ ὑποσχέθην. Θὰ τηρήσω μὲ πλήρη συνείπειαν τὰς ὑποσχέσεις μου πρὸς Αὐτόν.

Εὐστόχως δὲ παρατηρήθη ὅτι αὐτὴ ἡ ὑπόσχεσις τοῦ εἶχε καὶ προφητικὸν χαρακτήρα. Διότι ὁ ψαλμὸς αὐτὸς (ὁ 50ός, καὶ δλόκληρον τὸ «Ψαλτήριον») εἶναι, ἐπὶ τόσους αἰῶνας, ἐπίλεκτος προσευχὴ τῆς Ἐκκλησίας (καὶ ἐκάστου χριστιανοῦ) καὶ ἔκχυσις τῆς καρδίας πρὸς τὸν Θεόν, δοξολογητικὴ καὶ ἱκευτικὴ, ἐδραιώνουσα τὴν μετάνοιαν καὶ στηρίζουσα τοὺς ἐκζητοῦντας καὶ τοὺς ἀκολουθοῦντας τὰς «δουξ» τοῦ Κυρίου.

Ἄσκει δὲ σημαντικὴν ἐπίδρασιν ἕνας μετανοήσας ἁμαρτωλὸς (λέγει ὁ Μ. Ἀθανάσιος), ὅταν ὁμιλῇ ἐκ προσωπικῆς πείρας διὰ τὴν πικρὰν γεῦσιν τῆς ἁμαρτίας καὶ διὰ τὴν γλυκύτητα τῆς μετανοίας. Ὁ ἀνανήψας καὶ ἐπιστρέψας εἰς τὴν ὁδὸν τοῦ Κυρίου δὲν λέγει

«ΠΑΝΤΑ ΤΑ ΕΘΝΗ»

Ἡ Ἀποστολικὴ Διακονία μὲ τὸ εἰδικὸ ἱεραποτολικὸ περιοδικὸ «Πάντα τὰ Ἔθνη»

★ πληροφορεῖ ὑπεύθυνα γιὰ τὸ ἱεραποστολικὸ ἔργο ποῦ ἀσκεῖ σήμερα ἡ ὀρθόδοξη Ἐκκλησία,

★ περιγράφει τὸ περιβάλλον μέσα στὸ ὁποῖο ἀσκεῖται ἡ ἱεραποστολή.

Ὅσοι ἐπιθυμοῦν νὰ ἐγγραφοῦν συνδρομητὲς μποροῦν νὰ στείλουν τὴν ἐτήσια συνδρομὴ τους (300 δρχ.) στὴ διεύθυνση:

Ἀποστολικὴ Διακονία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος — «Πάντα τὰ Ἔθνη», Ἰω. Γενναδίου 14, 115 21 Ἀθήνα. Τηλ. 7212.112.

θεωρίας· ἀλλὰ γίνεται διὰ τοῦ παραδείγματός του σπουδαῖος ὁδηγὸς πολλῶν εἰς Χριστόν. «Ὡς περὶ ὁ νεοσηκὼς αὐτὸς καὶ πείραν τοῦ φαρμάκου δεξάμενος, οὕτως οἱ τῇ μετανοίᾳ σωθέντες θύρα τοῖς ἄλλοις ἁμαρτωλοῖς ἐπιστροφῆς καὶ σωτηρίας εὐρίσκεται», παρατηρεῖ καὶ ἄλλος ἐρμηνευτὴς (Ἡσύχιος). Καὶ φέρει ὡς παράδειγμα τὸν Ἀπ. Παῦλον, ὅστις διεκήρυττε· «Χριστὸς ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον ἁμαρτωλοὺς σῶσαι, ὧν πρῶτός εἰμι ἐγώ».

Τέλος, ἡ πείρα τοῦ ἱεροῦ Ἐξομολογητηρίου ἔχει διαπιστώσει ὅτι ὁ ἀποτελεσματικώτερος «κανὼν», διὰ τὴν ἐδραίωσιν τῆς μετανοίας τῶν ἐξομολογουμένων, εἶναι ἡ σύστασις νὰ συμβουλευοῦν ἄλλους, εἰς τὸ περιβάλλον των, ὅπως ἀποφεύγουν, ἀντὶ πάσης θυσίας, τὰ ἁμαρτήματα ἰδίως ἐκείνα διὰ τὰ ὁποῖα αὐτοὶ θαρύνονται. Αὐτὴ δὲ ἡ τακτικὴ (νὰ ἐμφανίζεταί τις ὅτι ἀποκηρύσσει ὠρισμένας πράξεις) τὸν συνδέει στενῶς μὲ τὰ διακηρυττόμενα ὑπ' αὐτοῦ καὶ τὸν ὑποχρεώνει νὰ μὴ ἀφίσταται τῆς γραμμῆς καὶ τῶν ἀρχῶν ποῦ δημοσίως διακηρύττει.

Καὶ ἡ ὠφέλεια εἶναι διπλῇ. Ἐκτείνεται καὶ εἰς τὸν λέγοντα καὶ εἰς τοὺς ἀκούοντάς. Ἐδραιώνει εἰς τὸν πρῶτον τὴν μετάνοιαν καὶ δημιουργεῖ εἰς τοὺς ἄλλους ἀνάσχεσιν ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας. Αὐτὴν τὴν τακτικὴν προσβάλλει ὁ Δαυῖδ, λέγων· «διδάξω ἀνόμους τὰς ὁδοὺς σου καὶ ἀσεβεῖς ἐπὶ σὲ ἐπιστρέψουσι».

9. «ΘΥΣΙΑ ΤΩΙ ΘΕΩΙ».

«Ὅτι εἰ ἠθέλησας θυσίαν, ἔδωκα ἄν».

Φθάνει ἤδη εἰς τὸ τέλος τοῦ ὁ ψαλμὸς τῆς μετανοίας τοῦ Δαυῖδ.

Διὰ τοὺς ἁμαρτάνοντας, ὥριζεν ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν Π.Δ., νὰ προσφέρεται εἰς ἔνδειξιν τῆς μετανοίας των καὶ εἰς ἐξιλέωσιν τοῦ Θεοῦ, «θυσία περὶ ἁμαρτίας», αἱματηρὰ (ζωοθύσις) ἢ ἀναιμάκτος προσφορά διαφόρων ἀγαθῶν, διὰ τὴν ἀγάπην καὶ τὸ ἔλκος τοῦ Θεοῦ.

1. Ἄλλ' ὁ Δαυῖδ ἔχει θαθεῖαν θρησκευτικὴν γνῶσιν. Καὶ κατανοεῖ ὅτι αὐτοῦ τοῦ εἶδους αἱ θυσίαι ἔχουν περισσότερο συμβολικὴν σημασίαν, ἢ ὁποῖα θὰ ἀποκαλυφθῇ ἀργότερα, εἰς τοὺς χρόνους τῆς Κ.Δ. Πάντως δὲ δὲν τοῦ διαφεύγει ὅτι δὲν ἐξοφλεῖ κανεὶς τὸ ἠθικόν του χρέος ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ μὲ τοιαύτας θυσίας. Καὶ τὸ λέγει ρητῶς· «ὅτι εἰ ἡ βέλεη σὰς θυσίαν, ἔδωκα ἄν». Θὰ μοῦ ἦτο πολὺ εὐκόλον νὰ Σοῦ προσφέρω, Θεέ μου, τὰς νενομισμένας θυσίας, ἂν ἐπρόκειτο νὰ εὐαρεστηθῇς καὶ νὰ ἐξιλειωθῇς μὲ αὐ-

τάς. Ἀλλά θὰ περιορισθῶ νὰ Σε ὑμνήσω καὶ νὰ Σε δοξολογήσω διὰ τὸ μέγα Σου ἔλεος· «κ α ι τ ὀ σ τ ὀ μ α μ ο υ ἀ ν α γ γ ε λ ε ῖ τ ῆ ν α ἱ ν ε σ ῖ ν Σ ο υ». Διότι γνωρίζω καλῶς ὅτι «ὁ λο κα υ τ ὴ μ α τ α ο ὗ κ ε ὕ δ ο κ ῆ σ ε ι ς». Σὺ, ὁ ἀληθινὸς Θεός, δὲν «εὐδοκεῖς» νὰ δέχῃσαι ἐξωτερικά, ὕλικās θυσίας «ὀλοκαυτωμάτων» εἰς τὸν Ναόν Σου. Σὲ «ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν». Διότι εἶσαι «πνεῦμα ὁ Θεός», ὅπως προφητικῶς ἀκούω...

Καὶ πράγματι. Οἱ δαυϊτικοὶ αὐτοὶ λόγοι ἀπηχοῦνται εἰς τὴν Ὁρθόδοξον θείαν Λειτουργίαν μας. Ὅταν προτρεπώμεθα· «Στῶμεν καλῶς· στῶμεν μετὰ φόβου· πρόσχωμεν, τὴν ἁγίαν Ἀναφορὰν ἐν εἰρήνῃ προσφέρειν», ἡμεῖς ἀπαντῶμεν ὅτι ὡς πρώτην προσφορὰν καὶ θυσίαν μας πρὸς τὸν Θεὸν Τοῦ προσφέρομεν «ἔλεον, εἰρήνην, θυσίαν αἰνέσεως», δηλ. συμπαθεῖ συγχώρησιν πρὸς τὸν πλησίον· καὶ εὐγνώμονα δοξολογίαν πρὸς τὸν Ὑψιστον Θεόν. Καί, οὕτως εἰπεῖν, ἕκαστος χριστιανὸς ἐπαναλαμβάνει μετὰ τοῦ Δαυὶδ· «τ ὀ σ τ ὀ μ α μ ο υ ἀ ν α γ γ ε λ ε ῖ τ ῆ ν αἴνεσίν σου».

2. Εἶναι βέβαιον, ἐξ ἄλλου, ὅτι ὁ Δαυὶδ, ὡς προφήτης, προσδίδει πρὸς τὴν μοναδικὴν θυσίαν τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, διὰ τὴν ἀπολύτρωσιν καὶ σωτηρίαν ἡμῶν. Εἰς ἄλλον ψαλμὸν του (39, 7-9) προσφέρει ὁ ἴδιος ἀποκαλυπτικὰς λέξεις, τὰς ὁποίας ἀργότερον θὰ ἐξηγήσῃ ὁ Ἅπ. Παῦλος (Ἑβρ. 10,5), ὅτι ἀπευθύνονται ὑπὲρ αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ, λέγοντος πρὸς τὸν οὐράνιον Πατέρα· «Θ υ σ ί α ν καὶ π ρ ο σ φ ο ρ ᾶ ν ο ὗ κ ἡ ἑ ἔ λ η σ α ς, σ ῶ μ α δ ῆ κ α τ η ρ τ ῖ σ ω μ ο ι». Ἐπειδὴ τ.ἐ. (ἐξηγεῖ ὁ θεὸς Παῦλος) εἶναι «ἀδύνατον αἷμα ταύρων καὶ τράγων συγχρεῖν ἁμαρτίας, διὰ τοῦτο —λέγει ὁ Χριστὸς πρὸς τὸν Πατέρα— Μοῦ ἐτοίμασες ἐκ τῶν παρθενικῶν αἱμάτων τῆς Παναγίας Μητρός μου «σ ῶ μ α», διὰ νὰ γίνῃ δι' αὐτοῦ ἡ θυσία μου ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τοῦ κόσμου. Καὶ ἐπιλέγει ὁ Ἀπόστολος· «ἐν ᾧ θελήματι [τοῦ Πατρὸς] ἡγιασμένοι ἐσμέν διὰ τῆς προσφορᾶς τοῦ σώμα-

τος τοῦ Χριστοῦ ἐφάπαξ... Μιᾶ γὰρ προσφορὰ τετελείωκεν εἰς τὸ διηγεκὲς τοὺς ἁγιαζομένους» (Ἑβρ. 10, 10, 14)].

Εἶναι λοιπὸν φανερὸν ὅτι αὕτη ἡ μοναδικὴ θυσία τοῦ Σωτῆρος καὶ αὐτὸ τὸ Αἷμά Του «τὸ τῆς Καινῆς Διαθήκης» εἶναι τὸ ὄντως «ὑπὲρ ἡμῶν καὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον εἰς ἄφῃσιν ἁμαρτιῶν».

Διὰ τοῦτο, εἰς τὴν Θ. Κοινωνίαν τοῦ Σώματος καὶ τοῦ Αἵματος τοῦ Χριστοῦ πρέπει νὰ προσέρχεται —τακτικὰ καὶ ἐν φόβῳ Θεοῦ— κάθε χριστιανός, διὰ νὰ ἔχῃ βεβαίαν «ἐν τῷ Κυρίῳ τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας του». Ὅλα τὰ ἄλλα εἶναι δευτερεύοντα καὶ ἀνεπαρκῆ πρὸς τοῦτο μέσα. «Ο ὗ κ ἔ σ τ ι ν ἐ ν ἅ λ λ ῳ ο ὗ δ ε ν ἰ ἡ σ ω τ η ρ ῖ α».

3. Οὐκ ἦττον ὁ Δαυὶδ ἐπισφραγίζει τὸν ψαλμὸν τῆς μετανοίας του μετὰ τὴν φράσιν· «θ υ σ ί α τ ῷ Θ ε ῷ π ν ε ὕ μ α σ υ ν τ ε τ ρ ι μ μ έ ν ο ν· κ α ρ δ ί α ν σ υ ν τ ε τ ρ ι μ μ έ ν η ν καὶ τ ε τ α π ε ι ν ω μ έ ν η ν ὁ Θ ε ὸ ς ο ὗ κ ἔ ξ ο υ δ ε ν ὡ σ ε ι ς».

Λέγει δηλ. ὅτι καὶ ἀπὸ μέρους τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἀπαραίτητος κάποια θυσία. Μαζὶ δὲ μετὰ τὴν «θυσίαν αἰνέσεως» προσθέτει λόγον ἀντίστοιχον πρὸς ἐκεῖνον τῶν Τριῶν Παίδων ἐν τῇ καμίνῳ («ἐν καρδίᾳ συντετριμένη καὶ πνεύματι ταπεινώσεως προσδεχθεῖν ἐνώπιόν σου, ὡς ἐν ὀλοκαυτώμασι κριῶν καὶ ταύρων πιδόνων»), διὰ νὰ εἴπῃ ὅτι αὐτὰ μὲν ὑπερακοντίζονται διὰ τοῦ Χριστοῦ, ἰσχύει δὲ πάντοτε ἡ μετάνοια καὶ ἡ συντετριμμένη καρδιά ὡς θεάρεστος θυσία. Καί, ὅπως θὰ ἐξηγήσῃ ὁ ἱερὸς ἐρμηνευτής· «ἐρεῖτόν Σοί, φησιν (ὁ Δαυὶδ) ἄρεστόν καὶ θυμῆρες, μετριότης φρονήματος· διὸ σφόδρα μου τὴν κακίαν ταπεινώσας καὶ οἶονεῖ συντρίψας... τὴν ἀρετὴν σοὶ θυσίαν προσκομιῶ» (Θεοδώρητος).

Αὕτη ἡ θυσία ἄς πλαισιώγῃ τὴν μετάνοιάν μας καὶ τὴν μυστηριακὴν μας ζωήν.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ Β' ΤΟΜΟΥ

τῶν «Θεομητορικῶν μηνυμάτων»

ΚΑΙ ΤΩ: ΘΕΩ: ΔΟΞΑ

ΕΙΔΗΣΙΣ

Περὶ τὸν Φεβρουάριον τοῦ ἔτους 1989 ἡ Ἀποστολικὴ Διακονία θὰ θέσῃ —σὺν Θεῷ— εἰς κυκλοφορίαν αὐτοτελῶς τὸν Β' τόμον τῶν «Θεομητορικῶν Μηνυμάτων» τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Πατρῶν κ. Νικοδήμου.

ΒΑΣ. ΜΟΥΣΤΑΚΗ

Ι Ω Β

✧ Ἡ ζωὴ καὶ τὰ πάθη του ✧

(Τόμοι Α' καὶ Β')

Κυκλοφορεῖ ἀπὸ τίς ἐκδόσεις
τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας

Σελίδες 366 καὶ 302. Δραχ. 650 ἑκαστος.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

Τοῦ κ. **ΙΩΑΝΝΟΥ ΦΟΥΝΤΟΥΛΗ**
Καθηγητοῦ Παν/μίου Θεσσαλονίκης

(ΣΥΝΤΕΧΕΙΑ ἀπὸ τὴν σελ. 329 τοῦ προηγουμένου τεύχους)

Ἐπίσης εἶναι χαρακτηριστικό ὅτι στὴν ἔκδοσιν τοῦ 1857 μετὰ τὴν πέμπτην εὐχὴ τῆς εὐχαριστίας μετὰ τὴν θεία μετάληψιν ὑπάρχει ἡ λέξις «τέλος» καὶ μετὰ, σὰν σὲ παράρτημα, προστίθενται δυὸ ἄκόμα ὅμοιες εὐχές. Ἡ πρώτη μάλιστα, ποὺ ἐπιγράφεται «Προσευχὴ μετὰ τὴν ἁγίαν κοινωνίαν», εἶναι διατυπωμένη στὴ λαϊκὴ θρησκευτικὴ γλῶσσα τῆς τουρκοκρατίας: «Ὁ πανάγιε Σωτήρ μου, λογιᾶζω μέσα μου τί λόγια νὰ εὐρῶ διὰ νὰ σὲ χαιρετήσω καὶ ποῖον χάρισμα νὰ σὲ κάμω διὰ νὰ σοὶ εὐχαριστήσω, καθὼς πρέπει· ἀμὴ τίποτε δὲν εὐρίσκω, ὅπου νὰ εἶναι ἄξιον...». Καὶ ἄλλες ὅμως εὐχές πρὸ ἢ μετὰ τὴν θεία μετάληψιν ἔχουν γραφεῖ ἀπὸ ἄλλους συγγραφεῖς ἐπωνύμους ἢ ἄνωνύμους καὶ θρίσκονται σὲ χειρόγραφα ἢ εἶναι ἐκδεδομένες σὲ προσευχητάρια ἢ συλλογές εὐχῶν. Σὰν παράδειγμα ἀναφέρω τὴν εὐχὴ πρὸ τῆς θείας μεταλήψεως τοῦ ἁγίου Συμεὼν ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης καὶ τὴν ἱκετήριον εὐχὴ «εἰς τὴν κυρίαν Θεοτόκον... ἐν ᾧ καιρῷ μάλιστα τις βούλεται μεταλαβεῖν» ἄνωνύμου συγγραφέως, ποὺ δημοσιεύεται στὸ «Προσευχητάριον» τοῦ Σιμονόφ.

Ἐγινε ἤδη φανερό ὅτι ἡ «ἀκολουθία» τῆς μεταλήψεως δὲν εἶναι ἀληθινὴ ἀκολουθία, ἀλλὰ ἰδιωτικὴ προσευχή. Αὐτὸ ἐπαληθεύεται καὶ ἀπὸ τὶς λίγες τυπικὲς τῆς διατάξεις, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸ ὅτι δὲν γίνεται ποθεὶνὰ λόγος γιὰ τὴ συμμετοχὴ ἱερέως ἢ διακόνου («Εὐλογητὸς ὁ Θεός...», ἀπόλυσι, διακονικὰ κ.λπ.), καὶ μάλιστα ἀπὸ τὸν τρόπο διατυπώσεως τῶν τροπαρίων καὶ τῶν εὐχῶν τῆς. Ὅλα τὰ τροπάρια καὶ ὅλες οἱ εὐχές εἶναι καθαρὰ ἀτομικὲς προσευχές, γραμμένες σὲ ἐνικὸ ἀριθμό, ποὺ προϋποθέτει ἕνα, ἰδιωτικὰ προσευχόμενο πιστό, ἐτοιμαζόμενο καὶ μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ γιὰ τὴν προσέλευσί του στὰ ἄχραντα μυστήρια ἢ εὐχαριστοῦντα μετὰ τὴν συμμετοχὴν του στὸ Κυριακὸ δεῖπνο. Εἶναι σαφές πὼς ἔτσι ξεκίνησε καὶ ἔτσι πορεύεται μέχρι σήμερον ἡ «ἀκολουθία» αὕτη. Τὸ ὅτι κατ' ἐξάρεσιν διαβάσσεται ἀπὸ κοινοῦ σὲ ὁμαδικές, οἰκογενειακές ἢ συλλογικὲς, συμμετοχὲς στὴ θεία κοινωνία, ἢ ἀπὸ κοινοῦ ἀπὸ μέλλοντες νὰ συλλειτουργήσουν ἱερεῖς, ἢ κατὰ τὴ διάρκειαν τῆς συνάξεως, ἰδίως σὲ ἀγρυπνίες, αὐτὸ δὲν ἔχει ἀλλοιώσει τὸν ἰδιωτικὸν τῆς χαρακτήρα. Ἐμείνει καὶ μένει στὸ περιθώριον τῆς λειτουργικῆς ζωῆς καὶ γι' αὐτὸ ἀκριβῶς δὲν ἔχει τὰ στοιχεῖα ἐκεῖνα ποὺ ἀπαρτίζουν, χαρακτηρίζουν καὶ πλαισιώνουν τὶς πραγματικὲς ἀκολουθίες καὶ κυρίως τὴν ἑναρξιν μὲ τὸ «Εὐλογητὸς ὁ Θεός...» καὶ τὴν κατάληξιν μὲ ἀπόλυσι.

Καὶ ὥς ἐδῶ μὲν τὰ πράγματα εἶναι σαφῆ καὶ ὀρθά:

Ὁ πιστός, κληρικὸς ἢ λαϊκός, πρὸ τῆς προσελεύσεώς του στὴ θεία κοινωνία προπαρασκευάζεται μὲ ποικίλους τρόπους. Ἐνας ἀπὸ αὐτοὺς εἶναι καὶ ἡ προσευχή. Ἡ ἐκκλησιαστικὴ μας παράδοσις διαμόρφωσε ἕνα τύπο τέτοιας προσευχῆς μὲ τὴ συλλογὴ ὕμνων καὶ εὐχῶν προπαρασκευαστικῶν γιὰ τὴ θεία μετάληψιν καὶ εὐχαριστηρίων μετὰ ἀπὸ αὐτή. Ἀκριβῶς δὲ ἡ μέχρι τῆς ἐπικρατήσεως τῶν ἐντύπων, καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτή, σχετικὴ ρευστότητα τῆς συλλογῆς δείχνει πὼς δὲν εἶναι ὁ μόνος τρόπος προσευχῆς, προετοιμασίας ἢ εὐχαριστίας, αὐτὸς ποὺ τελικὰ ἐπεκράτησε καὶ ποὺ περιέχεται στὰ Ὁρολόγια μας. Τὰ πράγματα ὅμως περιπλέκονται, μπορῶ νὰ εἰπῶ ὅτι καὶ ἄκαιρα καὶ ἄκριτα ἀναμιγνύονται, ὅταν οἱ ἰδιωτικὲς αὐτὲς εὐχές καὶ τὰ τροπάρια συμπλέκονται μὲ τὸ ἐπίσημο κείμενο, ποὺ ἐκπροσωπεῖ τὴν τάξιν τῆς Ἐκκλησίας στὴ δημόσιάν της καὶ κοινὴ προσευχὴ καὶ λατρεία, στὴ θεία δηλαδὴ λειτουργίαν. Ἡ θεία λειτουργία, κατὰ τὴν ἀνέκαθεν κρατούσαν τάξιν, σ' ὅλες τὶς μορφές ποὺ θρίσκειται διατυπωμένη καὶ ποὺ μ' αὐτὲς τελεῖται σ' ὁλόκληρὴ τὴν χριστιανικὴ οἰκουμένη, περιλαμβάνει μέσα στὸ κείμενό της τὴ δέουσα προπαρασκευὴ γιὰ τὴ θείαν κοινωνίαν καὶ τὴν ἀρμόζουσαν μετὰ ἀπὸ αὐτὴν εὐχαριστίαν τῆς Ἐκκλησίας ὁλόκληρης, κλήρου δηλαδὴ καὶ λαοῦ. Ἡ προπαρασκευὴ γίνεται σχεδὸν σ' ὅλους τοὺς λειτουργικοὺς τύπους στερεότυπα μὲ μιὰ εὐχὴ ποὺ εἰσάγει τὴν Κυριακὴν προσευχὴν, κι αὕτη μὲ εὐχαριστιακὴ ἐννοια («πάτερ ἡμῶν... τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σήμερον») καὶ μιὰ εὐχὴ κεφαλοκλισίας, δηλαδὴ εὐλογίας τῶν μελλόντων νὰ κοινωνήσουν. Ἀκολουθεῖ ἡ πρόσκλησις γιὰ κοινωνίαν («Τὰ ἅγια τοῖς ἁγίοις» — ἀργότερα καὶ τὸ «Μετὰ φόβου Θεοῦ...»), ἡ κοινωνία κλήρου καὶ λαοῦ καλύπτεται μὲ κατάλληλη συνήθως προτρεπτικὴ γιὰ τὴ θείαν μετάληψιν ψαλμωδία (τὸ κοινωνικὸ) καὶ ἔπεται ἡ εὐχὴ τῆς εὐχαριστίας μετὰ τὴ θείαν μετάληψιν («μετὰ τὸ πάντας μεταλαβεῖν»). Οἱ εὐχές εἶναι συντεταγμένες, ὅπως καὶ ὅλης τῆς θείας λειτουργίας, σὲ πληθυντικὸ ἀριθμὸ, ἀφοροῦν δηλαδὴ, στὸ σύνολο τῆς χριστιανικῆς κοινότητος, εἶναι σοβαρές, σύντομες, λακωνικὲς, μ' ἕνα λόγο μὲ τὴν καλὴ ἔννοια «ἀξιοπρεπεῖς», καὶ εἰσάγονται μὲ κατάλληλες γιὰ τὴν περίστασιν διακονικὲς προτροπές.

(Συνεχίζεται)

Γιὰ ὅ,τι ἀφορᾷ στὸν «ΕΦΗΜΕΡΙΟ» πρέπει νὰ ἀπευθύνεσθε στὴ Διεύθυνση τοῦ Περιοδικοῦ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», ὁδὸς Ἰωάννου Γεωργαδίου 14, 115 21 Ἀθήνα — Τηλ. 72.18.308.

Η ΔΥΝΑΜΗ ΤΗΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΗΣ ΕΙΡΗΝΗΣ

Τοῦ κ. ΔΗΜΟΣΘΕΝΗ ΣΑΒΡΑΜΗ

Δρος Θεολογίας, Φιλοσοφίας καὶ Κοινωνικῶν Ἐπιστημῶν,
Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Κολωνίας

Σε λίγες μέρες θὰ γιορτάσει ἡ Χριστιανοσύνη καὶ πάλι τὴν γέννησι τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ θ' ἀκούσουμε ἀκόμη μιὰ φορά τό: «Καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη» (Λουκ. 2, 14). Μὰ ἂν κλείσουμε γιὰ μιὰ στιγμή τὰ μάτια μας καὶ σκεφτοῦμε τὴν σημερινή κατάστασι τοῦ κόσμου, θὰ ἀντιληφθοῦμε ὅτι ἡ εἰρήνη εἶναι ἕνα ἀγαθὸ πού σπάνια τὸ συναντοῦμε. Ἡ διαπίστωσι αὐτὴ ὅμως δὲν εἶναι σωστὴ ἂν τὴν δοῦμε μὲ κριτήριον τὸ ὅτι ὅταν ὁ Χριστὸς λέει: «εἰρήνην ἀφήμι ὑμῖν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν» (Ἰωάν. 14,27) δὲν ἔγνωε τὴν εἰρήνην πού ἐπιδιώκουν οἱ λαοὶ μὲ ἀνθρώπινα μέσα.

Αὐτὸ τὸ θεδαῖώνει ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς τονίζοντας ὅτι: «οὐ καθὼς ὁ κόσμος δίδωσιν ἐγὼ δίδωμι ὑμῖν» (Ἰωάν. 14,27). Ἡ εἰρήνη πού προσφέρει ὁ Χριστὸς δὲν εἶναι μιὰ ἀπλὴ ἀντίθεσι τοῦ πολέμου, δεδομένου ὅτι πρόκειται γιὰ ἕνα ἐσωτερικὸ δίωγμα πού καμιά δύναμις δὲν μπορεῖ νὰ τὸ ἀφαιρέσει ἀπὸ τὴν ψυχὴ ἐκείνων τῶν ἀνθρώπων πού εὐτύχησαν ν' ἀποκτήσουν τὴν εἰρήνην πού προσφέρει ὁ Χριστὸς.

Ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος πού ἔχει ἀποκτήσει τὴν ἐσωτερικὴν εἰρήνην ἀπολαμβάνει τοὺς καρποὺς τῆς, ἔστω καὶ ἂν βρίσκεται δεμένος μέσα στὰ διάφορα στρατόπεδα συγκεντρώσεως· ἔστω καὶ ἂν ὁ πόλεμος γκρεμίζει γύρω του τὰ πάντα. Ὅσοι ὅμως δὲν ἔχουν ἀποκτήσει τὴν ἐσωτερικὴν εἰρήνην βρίσκονται σὲ ἀδιάκοπον πόλεμον μὲ τὸ κοινωνικὸ τους περιβάλλον, μὲ τὴν οἰκογένειά τους καὶ μὲ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό τους. Αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἀνίκανοι νὰ χαροῦν τοὺς καρποὺς τῆς εἰρήνης. Ὅταν δὲν πολεμοῦν τοὺς συνανθρώπους τους, πολεμοῦν τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό τους, γιὰτὶ ἡ ψυχὴ τους βρίσκεται σὲ κατάστασι ἀδιάκοπης ταραχῆς.

Ὅταν ἡ ψυχὴ δὲν ἀπολαύσει τοὺς καρποὺς τῆς ἐσωτερικῆς εἰρήνης, τότε ζοῦμε τὸ φαινόμενο πού ὁ Πλάτων τὸ χαρακτηρίζει, πολὺ ὠραῖα, «διχοστασία τῆς ψυχῆς». Τὸ χειρότερον μέρος τῆς ψυχῆς: οἱ κακίες, τὰ μίση, ὁ ἐγωϊσμὸς κ.λπ. ἐγκαθίστανται μόνιμα στὸν ἐσωτερικὸν κόσμον τοῦ ἀνθρώπου, αὐξάνοντας, συνεχῶς, ἐκείνες τὶς ἐπιθυμίες πού βασανίζουν τυραννικά τὴν ψυχὴ, ὅπως ἀκριβῶς ὁ πόλεμος βασανίζει τὴν ἀνθρωπότητα.

Ὅταν ὁ «μικρόκοσμος» πού λέγεται ψυχὴ εἶναι διαρκῶς ταραγμένος καὶ σὲ κατάστασι πολέμου, τότε θὰ εἶναι καὶ ὁ «μακρόκοσμος», πού λέγεται κοινωνία ἢ

κόσμος συνεχῶς ταραγμένος καὶ πολεμοχαρής. Ὅταν ὅμως ὁ «μικρόκοσμος» πού λέγεται ψυχὴ ζῇ τὴν εἰρήνην, πού προσφέρει ὁ Θεὸς στὸν ἄνθρωπον, σὰν ἐσωτερικὸ δίωγμα, τότε αὐξάνει ὁ ἀριθμὸς ἐκείνων τῶν μελῶν τῆς κοινωνίας πού δὲν περιμένουν τὴν χαρὰ, τὴν εὐτυχία καὶ τὴν εἰρήνην ἀπὸ τοὺς φορεῖς τοῦ πολιτικοῦ, κοινωνικοῦ, οἰκονομικοῦ κ.λπ. κατεστημένου. Γιὰτὶ αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι πιστεύουν στὴν ἀπεριόριστη δύναμι καὶ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, ἀπολαμβάνοντας τὴν ἐσωτερικὴν γαλήνην καὶ εἰρήνην τοῦ ἀνθρώπου πού ἔχει συνηθίσει νὰ ρυθμίζει τὴν ζωὴ του μὲ θάσι τὰ λόγια τοῦ Χριστοῦ: «Μὴ ταρασσέσθω ὑμῶν ἡ καρδιά, πιστεύετε εἰς τὸν Θεὸν καὶ εἰς ἐμὲ πιστεύετε» (Ἰωάν. 14,1).

Μὲ θάσι αὐτὲς τὶς σκέψεις θὰ ἀντιληφθοῦμε ὅτι τὴν ἡμέρα τῶν Χριστουγέννων γιορτάζουμε τὴν ἐπέμβασι τοῦ Θεοῦ μέσα στὴν ἱστορία τῶν κοινωνιῶν, τῶν ἀτόμων καὶ ὁλόκληρης τῆς ἀνθρωπότητος. Ἀνυπακοὴ τοῦ ἀνθρώπου —χωρισμὸς τοῦ δηλαδὴ ἀπὸ τὸν Θεὸ— ὑπόσχεσι τοῦ Θεοῦ νὰ χαρίσει καὶ πάλι στὸν ἄνθρωπον τὴν λύτρωσι καὶ τὴν εὐτυχία καὶ ἐκπλήρωσι αὐτῆς τῆς ὑποσχέσεως, ἀποτελοῦν τὴν ἀλυσίδα τῶν γεγονότων πού συνδέονται ἅμεσα μὲ τὴν γιορτὴ τῶν Χριστουγέννων. Μὲ ἄλλα λόγια: Ἡ γέννησι τοῦ Χριστοῦ προσφέρει σὲ καθὲν ἄνθρωπον τὴν δυνατότητα νὰ λυτρωθεῖ ἀπὸ τοὺς καρποὺς τῆς ἀνυπακοῆς του καὶ τῆς ἀποστασίας του, καθὼς καὶ νὰ θρεῖ καὶ πάλι τὸν δρόμον πού ὁδηγεῖ στὴν μόνη πηγὴ τῆς πραγματικῆς εἰρήνης καὶ εὐτυχίας: στὸν Θεὸ δηλαδὴ.

Μὲ θάσι αὐτὲς τὶς σκέψεις μποροῦμε, ἐπίσης, νὰ καταλάβουμε ὅτι ὁ μόνος τρόπος ἐορτασμοῦ τῶν Χριστουγέννων, πού ἀνταποκρίνεται στὸ βαθύτερον νόημα αὐτῆς τῆς γιορτῆς, εἶναι ἡ προετοιμασία τοῦ ἐσωτερικοῦ μας κόσμου νὰ δεχθεῖ τὸν Χριστὸ καὶ τὸ μήνυμά του. Μιὰ προετοιμασία πού ὁδηγεῖ στὴν συνειδητοποίησι τοῦ ὅτι ὁ Θεὸς θέλει νὰ μείνει κοντὰ μας καὶ νὰ ἐγκατασταθεῖ μέσα στὴν ψυχὴ μας· τοῦ ὅτι στὴν κατάστασι πού βρίσκομαστε δὲν μποροῦμε νὰ δεχθοῦμε τὸν Θεὸ καὶ τοῦ ὅτι —γιὰ τοῦτο τὸν λόγο— πρέπει ν' ἀλλάξουμε τὴν ζωὴ μας.

Μέσα στὰ πλαίσια δὲ τῆς κοινωνίας στὴν ὁποία ζοῦμε ἔχουμε πολυάριθμες εὐκαιρίες νὰ ἐφαρμόσουμε ἔμπραχτα αὐτὴν τὴν ἀλλαγὴν. Λίγο ἢ πολὺ συμμετέχουμε ὅλοι μας σὲ ἀδικίες, συκοφαντίες, κατάχρησι ду-

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΠΑΝΑΣ

(Μουσικοδιδάσκαλος — Συνθέτης)

Τοῦ Πρωτοπρ. ΝΙΚΟΛΑΟΥ Γ. ΣΚΙΑΔΑΡΕΣΗ

Διευθυντοῦ τοῦ Ἑκκλησιαστικοῦ Λυκείου Πατρῶν

Στις 7 Δεκέμβρη τοῦ ἔτους 1987, ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Πατρῶν κ.κ. ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ στὸ χῶρο τοῦ Δημοτικοῦ Θεάτρου Πατρῶν πραγματοποιήθηκε σεμνὴ μουσικοφιλογικὴ ἐκδήλωση πρὸς τιμὴν τοῦ Μουσικοδιδασκάλου - Συνθέτη κ. Κωνσταντίνου Πανᾶ. Μουσικὰ ἔργα τοῦ τιμωμένου ἀπέδω-σε μὲ τὸ Ἀγιορείτικο ἐκείνο ὕφος, πού, ὅπως εὔστοχα ἔχει χαρακτηριστεῖ, εἶναι «τὸ σεμνότερον τῆς Βυζαντικῆς Μουσικῆς τέχνης», ἡ χορωδία τοῦ Λυκούργου Ἀγγελόπουλου. Μίλησαν, κατὰ τὴ σειρά τοῦ προγράμματος, ὁ Διευθυντὴς τοῦ Ἀρσακείου Γυμνασίου Πατρῶν Θεολόγος - Φιλολόγος κ. Ἰωάννης Ἀθανασόπουλος, ὁ τιμώμενος καθηγητὴς Μουσικῆς κ. Κωνσταντῖνος Πανᾶς καὶ ἐσφράγισε τὴν ὅλη ἐκδήλωση ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Πατρῶν κ.κ. ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ.

Τὰ σχετικὰ κείμενα —εὔστοχα καὶ μεστὰ— παρατίθενται στὴ συνέχεια μ' αὐτὴ τὴ σειρά τοῦ προγράμματος.

Στὸ τέλος, καὶ κατὰ τρόπο ἐπιλογικόν, θὰ καταχωρηθεῖ ἐπιγραμματικώτατη δική μας ταπεινὴ ἀναφορὰ στὴ σχέση τῆς Βυζαντινῆς μας Μουσικῆς μὲ τὴν ὀρθόδοξη λατρεία τῆς Ἐκκλησίας μας.

ΕΙΣΗΓΗΣΙΣ

ΤΟΥ κ. ΙΩΑΝΝΟΥ Φ. ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΥ

«Πρώτη τῶν εὐεργεσιῶν τὸ ἐπαινεῖσθαι τὰ καλὰ· ζήλου γὰρ ὁ ἔπαινος πρόξενος, ζήλος δὲ ἀρετῆς, ἀρετὴ δὲ μακαριότης».

Τὴν σοφίαν τῶν λόγων αὐτῶν τοῦ ἐπωνύμου πατρὸς τῆς Θεολογίας καὶ οἰκουμενικοῦ διδασκάλου ἐσκέφθησαν ἀσφαλῶς, ὅσοι εἶχαν τὴν πρωτοβουλίαν νὰ διοργανώσουν τὴν σημερινὴν σεμνοπρεπεῖ ἐκδήλωση, διὰ νὰ τιμηθῇ τὸ γόνιμον ἔργον καὶ ἡ ἐπὶ θοερίαν

πολυσήμαντος προσφορὰ πρὸς τὴν πατρίαν Βυζαντινὴν καὶ τὴν Δημοτικὴν Μουσικὴν τοῦ μουσικοσυνθέτου καὶ διδασκάλου τῆς Μουσικῆς ἐκλεκτοῦ καὶ ἀγαπητοῦ συμπολίτου μας κ. Κωνσταντίνου Πανᾶ.

Δὲν τιμᾶται μὲ τὴν ἐκδήλωσιν αὐτὴν ἀπλῶς ἓνας ταλαντοῦχος μουσικοδιδάσκαλος. Τιμῶνται καὶ ἀναγνωρίζονται οἱ κόποι καὶ αἱ θυσίαι διὰ τὴν προαγωγὴν τῆς πατρίδας κληρονομίας καὶ αἱ ἀνεκτίμητοι προσφοραὶ πρὸς αὐτὴν ἐνὸς σεμνοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος ἠγάλλωσεν τὰς δυνάμεις του καὶ κάθε ἱκανότητά τῆς ζωῆς του, ὑπηρετώντας μίαν τέχνην λειτουργικὴν καὶ ἀρχαιοπρεπεῖ, ὅπως εἶναι ἡ Βυζαντινὴ Ἑκκλησιαστικὴ μας Μουσικὴ.

Εὐτυχὲς πράγματι τὸ σημερινὸν γεγονός διὰ τὸν τιμώμενον. Εὐτυχεῖς ὅμως καὶ ὅλοι ἡμεῖς οἱ ὅποιοι, συγκινητωμένοι σήμερον εἰς τὸν χῶρον αὐτόν, μετέχουμε εἰς τὴν ἐόρτιον ἐκδήλωσιν καὶ γινόμεθα κοινωνοὶ τῆς χαρᾶς τοῦ τιμωμένου.

Ἰδιαίτερος ὅμως διὰ τὸν δμιλοῦντα ἡ χαρὰ εἶναι πολλαπλῇ, διότι ἔχει τὴν εὐκαιρίαν νὰ πραγματοποιήσῃ ἐνώπιον ἐκλεκτοῦ ἀκροατηρίου τὴν παροῦσαν εἰσήγησιν, νὰ σκιαγραφήσῃ τὸν τιμώμενον καὶ νὰ ἀναφερθῇ δι' ὀλίγων ὄχι μόνον εἰς ἓνα ἐκλεκτὸν καὶ σεβαστὸν φίλον, ἀλλὰ καὶ εἰς ἓνα παλαιὸν συνάδελφον, ἀφοῦ ὁ κ. Πανᾶς, ὑπηρετήσεν ὡς καθηγητὴς τῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς καὶ εἰς τὴν Ἀρσάκειον Παιδαγωγικὴν Ἀκαδημίαν Πατρῶν τῆς Φιλεκαπιδευτικῆς Ἑταιρείας, εἰς τὸ διδασκατικὸν προσωπικὸν τῆς ὁποίας ἀνήκει καὶ ὁ δμιλῶν.

Εἰς τὴν Κατοχὴν τοῦ Μεσολογγίου ἐγεννήθη ὁ κ. Πανᾶς. Ἦτο ἀκόμη μικρὸς μαθητὴς τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου, ὅταν ἤρχισε νὰ πηγαίνει εἰς τὸ ἀναλόγιον τοῦ ἱεροψάλτου τῆς ἐκκλησίας τοῦ χωριοῦ του καὶ νὰ διδάσκει τὴν ψαλτικὴν τέχνην ἀπὸ τὸν δι-

νάμειος εἰς θάρος τῶν ἀδυνάτων κ.λπ., πού μεταβάλλουν τὸ κοινωνικὸ μας περιβάλλον σὲ τόπο μαρτυρίου: τόσο γιὰ μᾶς ὅσο καὶ γιὰ τοὺς συναθρώπους μας. Ἡ συνειδητοποίηση αὐτῶν τῶν σφαλμάτων μὲ ἀποτέλεσμα τὴν ἔμπραχτη ἐφαρμογὴ τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ εἶναι τὰ πρῶτα δῶρα πού μποροῦμε νὰ

προσφέρουμε τόσο στὸν Θεόν, ὅσο καὶ στὴν κοινωνία καὶ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτὸ μας. Ἄν γεμίσει ὁ ἑσωτερικὸς μας κόσμος μὲ ἀγάπη γιὰ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, θὰ μεταβληθῶμε σὲ πολύτιμους πολλαπλασιαστές τοῦ χριστουγεννιάτικου μηνύματος: «καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη», συντελώντας, συγχρόνως, στὴν ἔμπραχτη ἐφαρμογὴ του.

δάσκαλον τοῦ σχολείου του, ἀείμνηστον Δημήτριον Κορδορούμπαν, ὁ ὁποῖος ἦτο καὶ ἱεροψάλτης. Βλέπετε, εἰς παλαιοτέρας ἐποχὰς οἱ διδάσκαλοι ἐγνώριζαν καὶ Βυζαντινὴν Μουσικὴν, γενικῶς δὲ ἐθεωρεῖτο σπουδαία γνώσις καὶ μεγάλη τιμὴ τὸ νὰ γνωρίζουν οἱ ἄνθρωποι καὶ μάλιστα οἱ νέοι τὴν ἐκκλησιαστικὴν ψαλμωδίαν, ἀφοῦ εἰς τὰ πρωτοχρονιάτικα κάλαντα οἱ καλανδιστοί, διὰ τὰ ἐπαινέσουν τὴν καλὴν μητέρα καὶ νοικοκυρά, ἔλεγαν καὶ τοῦτο: «Ἐχει καὶ γιὸ σὶὰ γράμματα καὶ γιὸ εἰς τὸ Ψαλτήρι».

Προικισμένος ὁ κ. Πανᾶς μὲ πλούσιον καλλιτεχνικὸν ἰκάνειον, ἐπεδόθη ἀπὸ μικρᾶς ἡλικίας εἰς τὴν σπουδὴν τῆς Βυζ. Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς. Ἀλλ' ἡ Μουσικὴ αὐτὴ εἶναι τέχνη ὥραία καὶ ἀπαιτεῖ σπουδὴν ἐπιστημονικὴν, ἀπαιτεῖ καὶ προϋποθέτει ἰερὴ διάθεση καὶ τῶν μυσικῶν τῆς καὶ τῶν πιστῶν, οἱ ὁποῖοι τὴν θέλουν ἀρωγὸν εἰς τὴν θεῖαν Λατρείαν, διὰ τὰ κατευθύνῃ τὴν προσευχὴν των «ὡς θυμίαμα» ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ.

Καὶ αὐτὴν τὴν βασικὴν προϋπόθεσιν, αὐτὴν τὴν ἰερὴν προδιάθεσιν τὴν εἶχεν ἔμφυτον ὁ κ. Πανᾶς, διὰ τοῦτο, μετὰ τὸ τέλος τοῦ Ἑλληνοϊταλικοῦ πολέμου, ἔρχεται εἰς τὰς Ἀθήνας διὰ τὰ φοιτήσῃ εἰς τὸ Ἐθνικὸν Ὡδεῖον Ἀθηνῶν, πρὸς περαιτέρω μουσικὴν κατάρτισιν καὶ ἐμβάθυνσιν εἰς τὴν Βυζαντινὴν καὶ τὴν Δημοτικὴν Μουσικὴν. Εἰς τὰς Ἀθήνας εἶχε τὴν εὐτυχίαν νὰ γνωρίσῃ τὸν διακεκριμένον μουσικολόγον ἐρευνητὴν καὶ συνθέτην Κων)νον Ψάχον, ἄριστον διδάσκαλον, λόγῳ τῆς φιλολογικῆς του μορφώσεως καὶ μουσικῆς του ἐπιστημοσύνης, φορέα τῆς αἰωνοβίου μουσικῆς παραδόσεως καὶ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ψαλτικοῦ ὕφους τῆς Μεγάλῃς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας. Μαθητεύει πλησίον του ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν καὶ λαμβάνει ἀπὸ αὐτὸν μαθήματα περὶ τῆς ὀρθογραφίας τῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς, τῶν ρυθμῶν τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ δημοδῶν ἀσμάτων καὶ γενικώτερον διδάσκειται τὸν τρόπον τῆς μελοποιίας καὶ τὴν καθόλου ἐπιστήμην τοῦ ἀναλογίου.

Ἐπίλεκτος μαθητὴς μεγάλου ἱεροψαλτικοῦ ὀνόματος καὶ διδασκάλου, ἔλαβε, μετὰ τὴν ὀλοκλήρωσιν τῶν σπουδῶν του, τὸ πτυχίον τοῦ μουσικοδιδασκάλου - καθηγητοῦ τῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς ἀπὸ τὸ Ἐθνικὸν Ὡδεῖον, ἐν συνεχείᾳ δὲ καὶ τὸ ἐπίσημον πτυχίον τῆς Παιδαγωγικῆς Βυζαντινῆς Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς Σχολῆς Κων)πόλεως, ἐπὶ ἄρχοντος πρωτοψάλτου Κων)νου Πρίγγου, καὶ τούτου γνησίον ἐκφραστοῦ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ὕφους καὶ τῆς μουσικῆς παραδόσεως τῆς Μεγάλῃς Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Τοιοῦτοτρόπως διὰ τῶν σπουδῶν του αὐτῶν καὶ μετ' αὐτὴν τὴν μουσικὴν κατάρτισιν, ἀναδεικνύεται θαυρῶν γνώστης καὶ μελετητὴς ὄχι μόνον τῆς πατρῴας Βυζαντινῆς ἀλλὰ καὶ τῆς Δημοτικῆς Μουσικῆς καὶ γνήσιος ἐκφραστὴς καὶ διερμηνεὺς τῶν συμπεπνυμένων εἰς αὐτὰς ποικίλων θρησκευτικῶν καὶ ἐθνικῶν συναισθημάτων.

Κων. Ι. Πανᾶς, Μουσικοδιδάσκαλος — τ. Καθηγητὴς τῆς Ἀρσακείου Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας Πατρῶν.

Ἐν συνεχείᾳ, μὲ ἀκάθεκτον τὸν ἐνθουσιασμόν του καὶ διὰ τοὺς δύο κλάδους τῆς Ἑλληνικῆς μουσικῆς, τὴν μουσικὴν δηλαδὴ τῶν ἐκκλησιαστικῶν μας ὕμνων καὶ τὴν μουσικὴν τῶν δημοτικῶν μας τραγουδιῶν, ποὺ καὶ οἱ δύο ξεκινοῦν ἀπὸ τὴν ἴδια διπλῇ ρίζᾳ, ποὺ εἶναι ἡ Ὁρθοδοξία καὶ ὁ Ἑλληνισμός, ὁ κ. Πανᾶς ἐργάζεται ὡς καθηγητὴς τῆς Μουσικῆς αὐτῆς εἰς Μεσολόγγιον, Ναύπακτον καὶ Πάτρας. Ἐργαζόμενος φιλοτίμως εἰς Πάτρας ὁ τιμώμενος συμπολίτης προσελήφθη, ὅπως ἐλέγχθη, κατὰ τὸ ἔτος 1954, ὡς καθηγητὴς τῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς εἰς τὴν Ἀρσακίειον Παιδαγωγικὴν Ἀκαδημίαν τῶν Πατρῶν, διε ἦτο πρόεδρος τῆς Φιλεκπαιδευτικῆς Ἐταιρείας ὁ ἀείμνηστος Παναγιώτης Πουλίτσας, ζηλωτὴς καὶ ἐκεῖνος τῆς πατρῴας Ἐκκλησιαστικῆς καὶ Δημοτικῆς Μουσικῆς, καὶ ὑπηρέτησεν εὐδοκίμως εἰς τὴν θέσιν αὐτὴν ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν, μέχρι τῆς συνταξιοδοτήσεώς του.

Ἀξίζει νὰ σημειωθῇ ὅτι ὡς καθηγητὴς τῆς Ἀρσακείου Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας, πέραν τῆς διδασκαλίας του, εἶχε συγκροτήσῃ καὶ ὥραϊαν βυζαντινὴν χορωδίαν μὲ τὰς σπουδαστριάς τῆς Ἀκαδημίας, αἱ

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ εἰς τὴν σελίδα 373)

ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΑ ΣΤΙΓΜΙΟΤΥΠΑ

ΜΝΗΜΗΝ ΑΓΕΙΝ ΕΤΑΧΘΗΜΕΝ...

ΤΟΥ κ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Μ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ
Έπ. Καθηγητού του Πανεπιστημίου Αθηνών

Στο σημερινό μου άρθρο θέλω να καταγράψω την όμολογία ενός φίλου με τον οποίο είχα πριν λίγες ημέρες μία πολύ ενδιαφέρουσα συζήτηση. Θα προσπαθήσω να μεταφέρω όσο γίνεται πιο πιστά αυτά που μου έμπιστεύθηκε εκείνο το βράδυ.

Παιδιά και παιδεία

«Ένα από τα πιο αγαπημένα μου παιχνίδια, όταν ήμουν μικρός και άκουγα τις ιστορίες που μου διηγούνταν οι μεγάλοι, ήταν να φαντάζομαι τον εαυτό μου στην θέση των ήρώων και να παίζω με τη σειρά όλα τα πρόσωπα που έπαιρναν μέρος σ' αυτές. Μ' αυτόν τον τρόπο προσπαθούσα να μπω μέσα τους και να ζήσω από τη δικιά τους σκοπιά τα γεγονότα και την εξέλιξη της ιστορίας. Ήταν ένα παιχνίδι (παιδιά) καταπληκτικό, γιατί πρώτα - πρώτα απαιτούσε ιδιαίτερη προσοχή τη στιγμή της διηγήσεως ούτως ώστε ν' αποτυπωθούν στο μυαλό μου όλες οι λεπτομέρειες που θα με βοηθούσαν στη συνέχεια ν' αναπαραστήσω με την απαιτούμενη ακρίβεια τα πρόσωπα εκείνα.

«Η χαρά που αισθανόμουν κατά την διήγηση γινόταν πιο έντονη όταν εγώ ο ίδιος επανελάμβανα τους διαφόρους ρόλους μόνος μου ή επ' ακροατηρίω. Ήταν ένα είδος «πολλαπλασιασμού» του θεάματος που μ' έτρεφε για πολύ καιρό. Αν ξέχναγα κάτι, επανερχόμουν στον πρώτο διδάξαντα, ρωτούσα και ρωτούσα, συμπλήρωνα τα κενά κι επέστρεφα δριμύτερος στις αναπαραστάσεις μου. Με τον καιρό χτιζόταν μέσα μου ένας υπερήρωας που ήθελε να ενσαρκώνει όλες τις πτυχές, καλές και κακές, των επί μέρους ήρώων της ιστορίας. Επέμενα όμως στην διαφοροποιημένη προβολή των προσώπων. Αυτό απαιτούσε περισσότερη δεξιότητα και προσπάθεια εκ μέρους μου. Θεωρούσα πολύ πιο σημαντικό να δημιουργώ διαφορετικούς ρόλους επί της «φανταστικής» σκηνής που να διαλέγονται μεταξύ τους και να οικοδομούν την παράσταση.

Σύμπτωση... απόψεων

«Η χαρά μου λοιπόν υπήρξε μεγάλη, όταν, στο Δημοτικό σχολείο που φοιτούσα ήρθε κάποια στιγμή ένας φωτισμένος δάσκαλος που είχε ακριβώς την ίδια ιδέα με τη δική μου! Όταν ετοίμαζε μια σχολική γιορτή με θεατρικό έργο επέμενε όλοι να μαθαίνουμε όλους τους ρόλους, να τους παίζουμε εναλλάξ κι όποιος στο τέλος ρόλος μ'αξ πήγαινε περισσότερο ή τον αποδίδαμε καλλίτερα αυτόν και θα παίζαμε στην τελική παράσταση.

«Καταλαβαίνετε την έκπληξη των δικών μας, όταν, την ημέρα της γιορτής, αντίκριζαν επί σκηνής αντί για στρατηγό απλό στρατιώτη ή χωρικό, αντί για θασιληά, υπήκοο ή δούλο. Ήμεις πάντως το διασκεδάσαμε πολύ στην τάξη, γιατί θγαίναμε πιο εμπλουτισμένοι μέσα από τις δημοκρατικές... αυτές διαδικασίες εναλλαγής των ρόλων. Γλυτώναμε έτσι από μία στατική αναπαραγωγή ενός συστήματος με καθιερωμένες δομές και ιεραρχίες. Εφαρμόζαμε μ' αυτόν τον τρόπο τις ακαδημαϊκές ελευθερίες από το Δημοτικό.

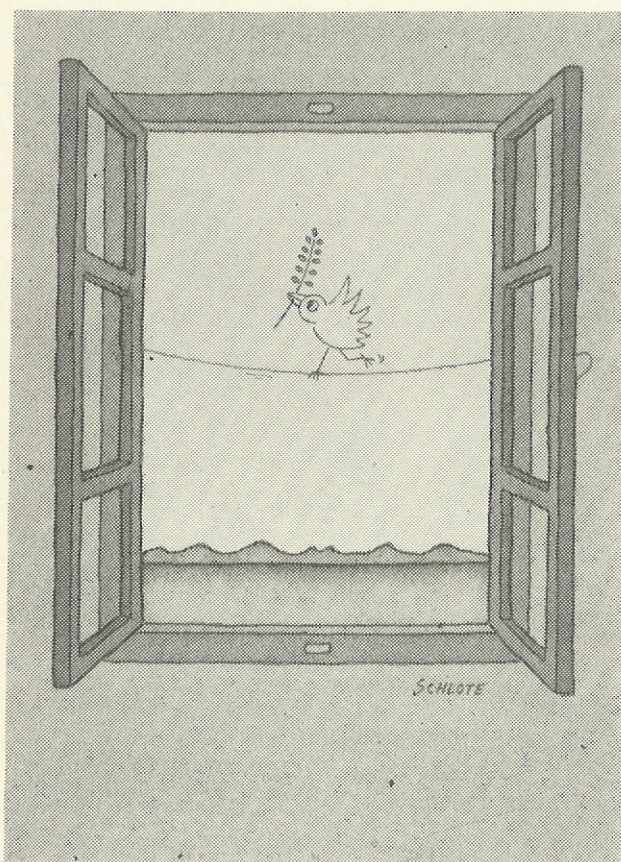
«Βιβλιόδραμα»

«Το παιχνίδι, βέβαια, αυτό μου είχε γίνει έμμονη ιδέα και δεν άφηνα περίπτωση που να μη το παίζω. Το αποκορύφωμα ήταν οι διδλκίες ιστορίες. Μπορώ να ισχυρισθώ ότι την αγάπη μου για την Αγία Γραφή την όφειλω κατά κάποιο περίεργο τρόπο σ' αυτή μου την «ιδιοτροπία». Είχα κατά μία έννοια έναν δικό μου τρόπο να προσεγγίζω τα διδλικά πρόσωπα, να συνδέω με την τύχη τους, ν' αλλάζω στρατόπεδα, τόπους και χώρους δράσεως, να έρχομαι σ' επικοινωνία με έχθρους και φίλους του Θεού, να μεταμορφώνομαι σε άγγελο, άνθρωπο, ζώο ή δαίμονα, δυνάστη ή δυναστεύμενο, προφήτη ή ιερέα, σαμαρείτη ή ιουδαίο.

«Η χαρά μου ήταν μεγάλη, όταν τις ιδέες μου αυτές τις συμεριζόντουσαν οι φίλοι κι ώρες ατέλειωτες

μέσα από τὰ παιχνίδια αὐτὰ μαθαίναμε νὰ διακρίνουμε δειλά - δειλά τὸ μεγάλο «δράμα» τῆς ἀνθρώπινης καὶ τῆς θείας ἱστορίας πὺ ἀποτυπώνονταν σ' ἐκείνες τὶς ἱστορίες. Ἡ Ἀγία Γραφή ἐμπεριέχει πραγματικὰ τὸ μεγαλύτερο καὶ πλουσιότερο δραματολόγιο τοῦ παγκοσμίου θεάτρου μὲ ἀπαράμιλλη ποικιλία χαρακτήρων. Ἐπρεπε νὰ περάσουν πολλὰ χρόνια ἀπὸ τοὺς πρώτους ἐκείνους πειραματισμοὺς γιὰ νὰ μάθω, ὅτι σήμερα, αὐτοῦ τοῦ τύπου τὶς προσεγγίσεις τὶς ὀνομάζουν «βιβλικό-δράμα»· μάλιστα ἀπ' ὅ,τι ἀκούω ἔχει καὶ πολὺ μεγάλη πέραση.

«Ἐγώ, πάντως, ὅλ' αὐτὰ τὰ χρόνια δὲν ἔχανα εὐκαιρία πὺ νὰ μὴ δοκιμάζω μόνος μου ἀλλὰ καὶ νὰ παροτρύνω οἰκείους, φίλους, μαθητές, φοιτητές σ' αὐ-

«Καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη!»
Σκίτσο τοῦ W. Schlotte γιὰ τὸν Oxfam.

τοῦ τοῦ τύπου τὴν προσέγγιση τῶν βιβλικῶν κειμένων. Μόνο ὅταν ζήσεις ἀπὸ μέσα μία κατάσταση ἢ ἓνα πρόσωπο μπορεῖς καὶ νὰ τὸ καταλάβεις καὶ νὰ ἐμβαθύνεις στὸ μεγαλεῖο καὶ στὶς δυσκολίες του». Ἔτσι τέλειωνε ὁ φίλος μου τὴν διήγησή του ἐκείνο τὸ βράδυ.

Μία πρόταση πρὸς τοὺς ἀναγνώστες

Αὐτὸν τὸν ἀπλὸ τρόπο θέλω νὰ προτείνω στοὺς ἀγαπητοὺς μου ἀναγνώστες γιὰ προετοιμασία τους καὶ προετοιμασία τοῦ ποιμνίου τους γιὰ τὰ φετινὰ Χριστούγεννα.

Θὰ τὸν ὀνόμαζα *δ ι α δ ο χ ι κ ῆ ς τ α υ τ ῖ σ* μὲ τὰ πρόσωπα καὶ τὰ πράγματα πὺ ἐμπλέκονται στὴ διήγηση τῶν Χριστουγέννων καὶ σὲ ὅλη τὴν περίοδο τῆς νηστείας πὺ μᾶς προετοιμάζει γι' Αὐτά. Μεγάλη *δ ο ῥ ῆ θ ε ι α* μπορεῖ νὰ μᾶς προσφέρει τὸ συναξάριον τῆς Κυριακῆς πρὸ τῆς Χριστοῦ γεννήσεως κατὰ τὴν ὁποῖαν «μνήμην ἄγειν ἐτάχθημεν παρὰ τῶν Ἀγίων καὶ θεοφόρων Πατέρων ἡμῶν, πάντων τῶν ἀπ' αἰῶνος Θεῶν εὐαρεστησάντων, ἀπὸ Ἀδάμ ἄχρι καὶ Ἰωσήφ τοῦ μνήστορος τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου..., ὁμοίως καὶ τῶν Προφητῶν καὶ τῶν Προφητῶν». Ἐπίσης χρήσιμο εἶναι νὰ λάβουμε ὑπόψη τὰ δύο πρῶτα κεφάλαια τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Ματθαίου μὲ τὰ παράλληλά τους.

Δὲν γνωρίζω κατὰ πόσον προλαβαίνουμε, στὸ σύντομο χρονικὸ διάστημα πὺ μεσολαβεῖ ἀπὸ τὴ λήψη τοῦ περιοδικοῦ μέχρι τὴν ἡμέρα τῶν Χριστουγέννων, ὥστε νὰ κάνουμε ὅλες αὐτὲς τὶς ἀναγκαῖες ταυτίσεις καὶ νὰ μάθουμε ἀπέξω τοὺς ρόλους μας. «Ὁ θίος, ἄλλωστε, βραχύς, ἢ τέχνη μακρὴ, ὁ καιρὸς ὀξύς». Ἀς μὴ κάνουμε λοιπὸν καιρὸ καὶ ἄς προτρέψουμε ἑαυτοὺς καὶ ἀλλήλους:

Δεῦτε ἴδωμεν πιστοί, πὺ ἐγεννήθη ὁ Χριστός·
ἀκολουθήσωμεν λοιπὸν, ἐνθα ὁδεύει ὁ ἀσὴρ,
μετὰ τῶν Μάγων Ἀνατολῆς τῶν Βασιλέων.

Ἀγγελοι ὕμνοῦσιν, ἀκαταπαύστως ἐκεῖ.
Ποιμένες ἀγραυλοῦσιν, ὠδὴν ἐπάξιον,
Δόξα ἐν ὑψίστοις λέγοντες,

τῷ σήμερον ἐν Σπηλαίῳ τεχνέντι,
ἐκ τῆς Παρθένου καὶ Θεοτόκου,
ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας.

Καλὰ Χριστούγεννα!

Παρακαλοῦνται ὅσοι ἀποστέλλουν ταχυδρομικὲς ἐπιταγὲς πρὸς τὰ περιοδικὰ «Θεολογία», «Ἐκκλησία» καὶ «Ἐφημέριος», νὰ σημειώνουν καὶ τὴν αἰτία τῆς ἀποστολῆς.

Ὁ παπα - Θυμῆς

Τοῦ κ. Γ. ΣΩΤΗΡΙΟΥ

Εὐθύμιος τὸ ὄνομά του, ἀλλὰ οἱ συγχωριανοὶ του στὴ Θερμὴ τὸν ἔλεγαν Παπὰ - Θυμῆ. Τὸν ἀγαποῦσαν. Ἦταν πάντα εὐδιάθετος, καλωσυνάτος, εὐπροσέγγорος.

Θὰ ἦταν γύρω στὸ 1949 ἢ 1950, ὅταν ἦρθε στὴ Μυτιλήνη ὁ Λέσβιος καθηγητὴς τῆς Θεολογίας καὶ Πρύτανης τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν διαπρεπὴς ἐπιστήμων καὶ συγγραφεὺς Γρηγόριος Παπαμιχαήλ. Ἦλθε στὴ λουτρόπολιν τῆς Θερμῆς γιὰ λουτροθεραπεία. Ὁ ἀειμνήστos Μητροπολίτης τότε Ἰάκωβος Νικολάου ὁ ἀπὸ Δυρραχίου ἦτο ἀδελφικὸς φίλος τοῦ ἀειμνήστου Καθηγητοῦ. Τὸν ἐπεσκέπτετο τακτικῶτα, ἀλλὰ τίς ἡμέρες ποὺ δὲν τοῦ ἦτο δυνατόν νὰ τὸν ἐπισκεφθῇ μὲ ἔστελνε νὰ τὸν ἐπισκεφθῶ ἐγὼ νὰ τοῦ φέρω τίς ἐφημερίδες ἢ ἄλλο τί ποὺ τοῦ ἔστελνε ὁ Μητροπολίτης ἀλλὰ καὶ νὰ ρωτᾶω ἂν κάτι χρειαζότανε.

Σὲ μιὰ ἀπὸ τίς ἐπισκέψεις μου αὐτὲς ὁ ἀειμνήστos Καθηγητὴς ἐξέφρασε τὴν χαρὰ του, τὸν θαυμασμό του ἀκόμη ἀπ' τὴν ἐπίσκεψή του στὸν Ναὸ τῆς Κοινότητος Θερμῆς, γιὰ τὸν Ἐφημέριο τῆς Θερμῆς, τὸν Παπα - Θυμῆ.

—Ἐπεσκέφθην σήμερα, μοῦ λέγει, τὸν ἱερὸ ναὸν τῆς Κοινότητος Θερμῆς. Τί ὠραίος ναός! ἀλλὰ περισσότερο ἐθαύμασα τὴν τάξιν καὶ καθιριότητα εἰδικῶτα τοῦ Ἱεροῦ Βήματος. Ἐπὶ τῆς ἀγίας Τραπέζης, ἡ ὁποία ἦτο ἐνδεδυμένη μὲ καθαρὰ ὠραῖα καλύμματα, ὑπῆρχον τὰ ὑπὸ τῆς ἐκκλησιαστικῆς τάξεως προβλεπόμενα καὶ οὐδὲν περιττόν. Τὰ ἐπ' αὐτῆς κηροπήγια καθαρὰ, σὲ συμμέτρους λαμπάδας. Ἡ ἀκοίμητος κανδήλα ἔκαιε, καθαρὰ καὶ αὐτή. Τὰ εἰς τὴν ἱερὰν Πρόθεσιν καὶ τὰς ἄλλας θυρίδας τοῦ Ἱεροῦ Βήματος καλύμματα καὶ ἱερὰ σκεύη καὶ ἀντικείμενα καὶ αὐτὰ καθαρὰ καὶ καλῶς τοποθετημένα. Ὅλον τὸ Ἱερὸν Βῆμα ἔλαμπε ἀπὸ καθαρότητα καὶ τάξιν, ἐνδεικτικὰ καὶ αὐτὰ τῆς ἱερότητος τοῦ χώρου. Μοῦ ἔκαμεν ἀρίστην ἐντύπωσιν ἡ τοιαύτη ἐμφάνισις τοῦ Ἱ. Βήματος καὶ εἶναι πρὸς τιμὴν τοῦ ἱερέως. Φανερώνει τὴν εὐλάβειαν καὶ τὴν νοικοκυρσύνην τοῦ Ἱερέως, διότι ὑπάρχουν, δυστυχῶς, καὶ Ἱερεῖς οἱ ὁποῖοι καὶ ἐπὶ τῆς Ἀγίας Τραπέζης ἀποθέτουν, κακῶς, διάφορα ἀντικείμενα ἔστω καὶ διδύα, καὶ γενικῶς τὸ Ἱερὸν Βῆμα μετατρέπουν εἰς ἀποθήκην ἀχρήστων ὀβελίων. Δὲν γνωρίζω τὸν ἱερέα, ἀλλὰ θὰ πα-

ρακαλέσω νὰ διαβιβάσετε εἰς αὐτὸν τὰ συγχαρητήριά μου.

Διεβίβασα τὰ συγχαρητήρια τοῦ ἀειμνήστου Καθηγητοῦ μας στὸν καλὸ Παπα - Θυμῆ.

Τὰ γράφω αὐτὰ τώρα «εἰς μνημόσυον αἰώνιον» ἀμφοτέρων καὶ ἔτσι σὰν παράδειγμα.

* * *

Στὰ πρῶτα δῆματα τῆς κηρυκτικῆς μου σταδιοδρομίας πῆγα Κυριακὴ πρωτὶ στὸν ἱερὸ ναὸ τῶν Μυστεργῶν. Ὁ Ἐφημέριος, ὁ πατὴρ Κλεόπας, ἕνας εὐσεβέστατος σεβάσμιος Ἀρχιμανδρίτης ἔκαμε τὴν προσκομιδὴν μὲ προσοχὴ καὶ κατάνυξι καὶ ἕνα δῆμα πίσω, στὴ δεξιὰ πλευρὰ του παράστανε ἕνα παιδί κρατώντας τὸ θυμιατήρι, ποὺ θὰ χρειαζότανε ὁ πατὴρ Κλεόπας στὸ τέλος τῆς προσκομιδῆς.

Μοῦ ἔκανε ἐντύπωση ὅτι ἂν καὶ ἦταν ἀρκετὰ πρωτὶ θρισκότανε ἐκεῖ στὸ Ἅγιο Βῆμα 10 - 12 παιδιά, ὅπως δὴποτε μαθηταὶ τοῦ Δημοτικοῦ σχολείου, χωρὶς —ὡς συνήθως— νὰ ἀτακτοῦν. Παρακολούθησα τὴ συμπεριφορὰ τῶν παιδιῶν κατὰ τὴ διάρκειαν τῆς θ. Λειτουργίας. Στὸ τέλος ρώτησα τὸν πατέρα Κλεόπα πῶς τὰ κατάφερε νὰ ἔχει τόσα παιδιά κοντά του καὶ μάλιστα μὲ κατανόηση τῆς ἱερότητος τοῦ χώρου, ὅπως φαίνότανε.

—Μὰ ὁ καθένας ἐδῶ ἔχει τὴν ὑπηρεσίαν του, μοῦ λέγει. Αὐτὸς ἐδῶ ὁ Νίκος εἶναι ὑπεύθυνος γιὰ τὴν καμπάνα. Ἐέρει πῶς καὶ πότε θὰ χτυπήσει. Ὁ Ἀντώνης καὶ ὁ Λευτέρης, ὅπως εἶδατε, ἔκοφαν τὸ ἀντίδωρο. Ὁ Μιχαλάκης εἶναι γιὰ τὸ ζέον. Ὁ ἄλλος ἐκεῖ εἶναι ὁ «εὐταξίας» προσέχει νὰ μὴν ἀτακτοῦν τὰ μικρὰ παιδιὰ ἔξω στὸ ναό. Ὁ Προκόπης εἶναι γιὰ τὸ θυμιατήρι. Ὁ Παναγιώτης ντύνει τὰ ἄλλα τὰ μικρότερα παιδιὰ Διακόνια. Μὲ τὴ σειρά τους ὅλοι γιὰ ἕνα διάστημα ὁ καθένας λέγει τὸ «Πιστεύω» ἢ τὸ «Πάτερ ἡμῶν» στὴ Λειτουργία. Ὅπως βλέπετε ὅλοι ἔχουν ἕνα ὀφφίκιο ἐδῶ, εἶπε γελώντας καλοκάγαθα καὶ λέγοντας αὐτὰ μοῦ ἔδειξε στὸ πίσω μέρος τοῦ τέμπλου ἕνα χαρτὶ καρφωμένο μὲ τέσσερις πινέζες, ἕνα κατάλογο μὲ τὰ ὀνόματα τῶν παιδιῶν καὶ τὰ διακονήματά τους.

Εἶπα στὸν πατέρα Κλεόπα «Συγχαρητήρια» καὶ στὰ παιδιά ποὺ εἶχαν ἔλθει ἐν τῷ μεταξύ κοντά, λίγα

Ἀντι - Λόγος γιὰ τὴν εἰρήνην

Τοῦ κ. Εὐαγγέλου Π. Λέκκου

ΠΑΝΑΝΘΡΩΠΙΝΟ αἷτημα εἶναι ἡ εἰρήνη. Ὅλοι τὴν ἐπιθυμοῦν ἀπὸ τὰ δάθη τῆς καρδιάς τους. Ἰδιαίτερα στὶς μέρες μας, παρὰ τὴν κάποια προσέγγιση τῶν δύο ὑπερδυνάμεων, ὀγκοῦται στὸν ἐλεύθερο κόσμο τὸ κύμα τῶν «εἰρηνιστικῶν» κινημάτων. Ὅλο καὶ πιὸ ἀπελπισμένη ὑψώνεται στὸν οὐρανὸ μυριόστομη κραυγὴ καὶ ἀπαίτηση: Εἰρήνη! Θέλουμε εἰρήνην στὴ γῆ!

Παρὰ τὴ θαθεῖα ὅμως αὐτὴ ἐπιθυμία, φαίνεται ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἀγνοεῖ τὴ φύση τοῦ ἀγαθοῦ ποὺ ἐπικαλεῖται καὶ ἀκολουθεῖ δρόμους καὶ μεθόδους οἱ ὁποῖες δὲν τὸν ὀδηγοῦν στὴν κατάκτηση τῆς εἰρήνης. Νομίζει πῶς μὲ τὴ μείωση τῶν ἐξοπλισμῶν, μὲ τὸν ἐλεγχόμενο ἀφοπλισμὸ ἢ τὴ σύσταση «συμμαχιῶν» ἐξασφαλίζει τὴν εἰρήνην. Πιστεύει ὅτι μὲ τὴν «ἰσορροπία τοῦ τρόμου» ἢ τὸ «δίκαιο τοῦ ἰσχυροτέρου» ἀπομακρύνει τὸν κίνδυνον γιὰ διατάραξη τῆς εἰρήνης. Πόσο πλανᾶται! Τόσοι πόλεμοι (περίπου 150) μετὰ τὸ τέλος τοῦ 6' παγκοσμίου, δὲν τὸν δίδαξαν ὅτι τὸ ἀγαθὸ τῆς εἰρήνης κάτι ἄλλο εἶναι καὶ κάπως διαφορετικὰ πρέπει νὰ τὸ ἐπιζητεῖ.

ΕΙΡΗΝΗ δὲν σημαίνει ἀπλῶς ἀ π ο υ σ ί α τοῦ πολέμου. Περισσότερο εἶναι π λ ῆ ρ ω μ α εὐτυχίας. Εἶναι καθετὶ τὸ ἀγαθὸ σὲ ἀντίθεση μὲ καθετὶ τὸ κακὸ. «Δὲν εἶναι δυνατό νὰ χαίρουν οἱ ἀσεβεῖς» λέγει ὁ Κύριος, ἐνῶ «οἱ πραεῖς κληρονομήσουσι γῆν καὶ κατατρυφήσουσιν ἐπὶ πλήθει εἰρήνης». Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἔφερε τὴν ἀληθινὴ εἰρήνην στὸν κόσμον. Στὴ γέννησὶ Του οἱ ἄγγελοι ἀναγγέλουν τὴν εἰρήνην στοὺς ἀνθρώπους ποὺ ἀγαπάει ὁ Θεός. Κάθε πιστὸς θρίσκειται διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ σὲ εἰρήνην μὲ τὸ Θεό. Ἡ εἰρήνη εἶναι καρπὸς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Εἶναι ἡ αἰώνια ζωὴ ποὺ ὑπερβαίνει πάντα νοῦν. Ὑπάρχει ἀκόμα καὶ μέσα στὶς θλίψεις. Ἀκτινοβολεῖ στὶς σχέσεις μας μὲ τοὺς ἀνθρώπους.

ΣΤΟΝ ΑΝΗΣΥΧΟ καὶ ταραγμένο κόσμον μας ζεῖ καὶ ὁ σύγχρονος χριστιανός. Γι' αὐτὸ μοιάζει νὰ ἔχει καὶ αὐτὸς κάποια σύγχυση γύρω ἀπ' τὸ θέμα τῆς εἰρήνης. Εἶναι, λοιπόν, ἀνάγκη νὰ μάθει ἀπ' τὴν ἱερὴ ἱ-

στορία σὲ τί συνίσταται ἡ ἀ λ η θ ι ν ῆ ε ἰ ρ ῆ ν η καὶ ἡ ἀ ν α ζ ῆ τ η σ ῆ τ η ς.

Ἡ εἰρήνη, κατὰ τὴν Ἁγία Γραφή, δὲν φανερώνει μόνο τὴ «σύμβαση» ποὺ ἐξασφαλίζει ἡσυχὴ ζωὴ, οὔτε ἀπλῶς τὸν «καιρὸ τῆς εἰρήνης» σὲ ἀντίθεση μὲ τὸν «καιρὸ τοῦ πολέμου». Δηλώνει καὶ τὴν ε ὑ μ ᾶ ρ ε ι α τῆς καθημερινῆς ὑπάρξεως, τὴν κατάστασιν τοῦ ἀνθρώπου ποὺ ζεῖ σὲ ἀ ρ μ ο ν ί α μ ἐ τ ῆ φύ σ η, μὲ τὸν ἔ α υ τ ὸ του, μὲ τὸν Θ ε ὸ. Σημαίνει ἀκόμα καὶ τὸ νὰ ἴναι κανεὶς καλὰ στὴν ὑγεία του, νὰ νιώθει ἀσφαλῆς, νὰ ζεῖ μέσα στὴν ἀτιμωσία τῆς ὁμόνοιας, τῆς ἀμοιβαίας ἐμπιστοσύνης καὶ τῆς «καλῆς γειτονίας». Εἰρήνην μὲ δυὸ λόγια εἶναι τὸ σύνολο τῶν ἀγαθῶν ποὺ μπορεῖ νὰ ἐπιθυμῇ ὁ ἄνθρωπος: νὰ ἔχει γόνιμη γῆ ἢ ἐξασφαλισμένη ἐργασία, νὰ τρώει ὥσπου νὰ χορταίνεται, νὰ ζεῖ μὲ ἀσφάλεια, νὰ κοιμᾶται χωρὶς φόβον, νὰ πολυπλασιάζεται, καὶ ὅλα αὐτὰ σὲ τελευταία ἀνάλυση ἐπειδὴ ὁ Θεὸς εἶναι μαζί του.

ΤΟ ΘΕΙΟ αὐτὸ δῶρον τῆς εἰρήνης ὁ ἄνθρωπος μπορεῖ νὰ τὸ παύχει μὲ τὴν π ρ ο σ ε υ χ ῆ, ἀλλὰ καὶ τὴ δραστηριότητα τῆς δ ι κ α ι ο σ ῶ ν η ς, γιατί ὀφείλει, σύμφωνα μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, νὰ συνεργασθεῖ γιὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς εἰρήνης πάνω στὴ γῆ, πράγμα ἐξαιρετικὰ δύσκολον ἕνεκα τῆς παντοτινῆς παρουσίας τῆς ἀ μ α ρ τ ί α ς. Ἐχοντας ὥστόσο σταθερὴ τὴν ἐλπίδα καὶ τὸν δραματισμὸ στὴν οὐράνια Ἱερουσαλὴμ, ὁ χριστιανὸς ἰδιαίτερα φιλοδοξεῖ νὰ πραγματοποιήσῃ τὸ «μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί!». Προσπαθεῖ, λοιπόν, μὲ ὅλες τὶς δυνάμεις του νὰ φέρει στὴ γῆ τὴν ὁμόνοια καὶ τὴ γαλήνη. Προσπάθεια ποὺ τόσο πιὸ ἀποτελεσματικὴ ἀποδεικνύεται, ὅσο πιὸ πολὺ γίνεται χωρὶς αὐταπάτες.

Ὁ ἀγὼνας γιὰ τὴν ἐπικράτησιν τῆς εἰρήνης πρέπει νὰ προσδιορίζεται ἀπὸ τρεῖς ἀρχές: Π ρ ὶ τ η ἢ παγκόσμια εἰρήνη θὰ γίνῃ πραγματικότητα μόνο ὅταν ἡ ἀνθρωπότητα ἀναγνωρίσῃ ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ κύριος τοῦ κόσμου. Δ ε ὕ τ ε ρ η ἢ Ἐκκλησία, ὡς Σω-

λόγια ποὺ φανέρωναν τὴ χαρὰ μου καὶ τὰ ἐνεθάρρυναν νὰ συνεχίσουν ἔτσι.

Πέρασαν χρόνια. Ἀπὸ τὰ παιδιὰ αὐτὰ τρία ἔγιναν Θεολόγοι ἱερεῖς. Ὁ ἕνας εἶναι στὴ Βενεζουέλα, ὁ ἄλλος στὴν Ἀθήνα, ὁ τρίτος στὸν Πειραιᾶ. Ἐνας τέταρτος εἶναι τέλειος ἱεροφάτης στὴ Μητρόπολιν τῆς Μυ-

τιλήνης, ἕνας ἄλλος ἱεροφάτης στὴν Ἀθήνα. Σχεδὸν ὅλα διατήρησαν καλὰς σχέσεις μὲ τὴν Ἐκκλησίαν.

Τὸ φυτώριον τοῦ Παπα - Κλεόπα ἀπέδωκε καρπούς. Τὸ θυμῆθηκα τώρα καὶ τὸ γράφω «εἰς μνημόσυνον αἰώνιον» καὶ ἔτσι σὰν παράδειγμα.

(Ἀναδημοσίευση ἀπὸ τὸ Περιοδικὸ «Ο ΠΟΙΜΗΝ»)

Ο ΙΕΡΕΥΣ ΚΑΙ Ο ΣΥΝΕΦΗΜΕΡΙΟΣ ΤΟΥ

Του Ἀρχιμ. ΙΩΝΝΙΚΙΟΥ

Ἡ ἁρμονικὴ συνεργασία δύο ἀνθρώπων ποὺ κάνουν κοινὸ ἔργο δείχνει τὸ ποιὸν τοῦ ἐσωτερικοῦ κόσμου. Εἶναι ἡ ἔκφρασις τῆς ψυχικῆς των καταστάσεως. Αὐτὸ ἰσχύει περισσότερο σὲ μίαν ἐνορίαν ὅπου συνυπάρχουν καὶ συνεργάζονται δύο ἢ τρεῖς συνεφημέριοι. Ἐκεῖ δὲν ὑπάρχει μόνον ἓνα πνεῦμα ἀνθρωπίνης συνεργασίας, ἀλλὰ πάλλιν ζωντανὸς ὁ σύνδεσμος τοῦ Ἀγίου Πνεύματος καὶ ὁ ἴδιος ὁ Κύριος εὐρίσκεται «ἐν μέσῳ αὐτῶν, συνηγμένων εἰς τὸ Αὐτοῦ ὄνομα».

Πλὴν ὅμως ὅπου ὑπάρχει ἐμπάθεια καὶ οἱ ἄνθρωποι δὲν ἔφθασαν στὴν ἀπάθεια ἐμπρὸς στὰ πάθη τῆς φιλοδοξίας, τῆς φιλαργυρίας καὶ τῆς φιληδονίας ἐκεῖ παρατηρεῖται πτώσις τῆς συνεργασίας, δυσαρμονία, λύπη, ταραχή, σύγχυσις. Συνήθως ἡ φιλαργυρία καὶ ἡ φιλοδοξία εἶναι τὰ πάθη, τὰ ὁποῖα προσβάλλουν δύο συνεφημέριους ἱερεῖς καὶ τὴν συνεργασία των.

Παράγωγα καὶ τέκνα τῆς φιλαργυρίας εἶναι ἡ πλεονεξία, ἡ ἀπληστία, ὁ ὕλισμός, ἡ σκληροκαρδία, ὁ θυμὸς, ἡ ἔλλειψις ἀγάπης.

Συχνὰ ἡ φιλαργυρία, ποὺ ἀγιογραφικῶς ὀνομάζεται εἰδωλολατρεία, ὁδηγεῖ στὴν φιληδονία. Παράγωγα καὶ τέκνα τῆς φιλοδοξίας εἶναι ἡ ὑπερηφάνεια, ἡ οἷησις, ἡ κενοδοξία, ἡ φιλονεικία, ἡ ὕβρις, ὁ θυμὸς, ἡ κατὰκρισις, ἡ ζήλεια, ὁ φθόνος, ἡ ἔλλειψις τῆς ἀγίας ταπεινώσεως.

Εἶναι δυστυχὲς, ὅντως, ὁ ἱερεὺς ποὺ ἄφησε νὰ κυριαρχήσουν στὴν ἱερατικὴ ψυχὴ του αὐτὰ τὰ ἄλογα πάθη κατὰ τοῦ συνεφημερίου του. Ἡ ἱερατικὴ ψυχὴ χριστοειδὴς καὶ χριστομίμητη, ἀποστολικὴ καὶ πατερικὴ, εἶναι γεμάτη ἀγάπη καὶ εἰρήνη, ταπεινὴ καὶ ἀπλὴ, ἀκτῆμων καὶ ἀφιλαργυρη, ὅπως ἔζησε ὁ Κύριος καὶ Θεὸς τῆς καὶ ἐδίδαξε: «Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ ὅτι πρῶτος εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ...».

Κι ἂν ὁ πειρασμὸς θελήσῃ νὰ διασαλεύσῃ τίς σχέσεις τοῦ καλοῦ, πρᾶου καὶ ταπεινοῦ τῇ καρδίᾳ ἱερέως μὲ τὸν συνεφημέριό του θὰ ἐπιστρατεύσῃ τίς ἐσωτερικὰς δυνάμεις, θὰ νικήσῃ τὸν πειρασμό, θὰ ζητήσῃ συγγνώμη — ἔστω καὶ ἂν εὐρίσκεται ἐν δικαίῳ. Πρὸ πάν-

των θὰ προσευχηθῇ γιὰ τὸν συνεφημέριό του. Θὰ προσευχηθῇ ἰδιαιτέρως, θὰ γονατίσῃ στὸ «ταμειὸν» του, θὰ κρούσῃ τὴν θύραν τοῦ Θεοῦ Ἑλέους, νὰ συγχωρήσῃ, νὰ φωτίσῃ, νὰ εἰρηνεύσῃ τίς ταραγμένες ψυχές. Ὅ,τι μπορεῖ νὰ κατορθώσῃ ἡ προσευχή, δηλαδὴ ἡ ἔκκλησις θείας βοήθειας, ἡ ἐπέμεισις τῆς Θείας Χάριτος, ὁ ἀνωθεν φωτισμὸς ποὺ σκορπίζει τὰ σκοτάδια τῶν κακῶν λογισμῶν καὶ τῆς κατακρίσεως τοῦ συνεφημερίου δὲν μπορεῖ ἴσως νὰ κατορθώσῃ ἡ μεγαλύτερη ἀνθρώπινη, κοσμικὴ ἐπιχειρηματολογία.

Διότι πράγματι, οἱ προσωπικὲς διαφορὲς μεταξὺ δύο συνεφημερίων δημιουργοῦν μίαν θαρεῖα ἀτμόσφαιρα στὴν ψυχὴ, στὴν ἐνορίαν, στίς ψυχές τοῦ λογικοῦ ποιμνίου, ποὺ δέλεπει καὶ σκανδαλίζεται ἀπὸ τὸ κακὸ παράδειγμα τῶν ποιμένων του. Καὶ ἂν δὲν ἐπεμβῇ ἡ τοῦ Θεοῦ εἰρηνικὴ ἀκτίνα χρονίζει ἡ ψυχικὴ ἀσθένεια τοῦ φθόνου, τοῦ ἀνταγωνισμοῦ, τοῦ ἐγωῦσμοῦ μὲ τίς συνακόλουθες ἐπιπτώσεις στὸ ποίμνιο, στὴν ἐνορίαν.

Τὸ θέμα τῶν καλῶν ἢ κακῶν σχέσεων μὲ τὸν συνεφημέριο πρῶτα - πρῶτα εἶναι προσωπικὸ πνευματικὸ θέμα καὶ δεύτερον ἐνοριακὸ. Πρῶτα εἶναι ὑπόθεσις ποὺ ἄπτεται τῆς ψυχικῆς σωτηρίας καὶ τοῦ ἀγιασμοῦ τοῦ ἱερέως καὶ χωρὶς πνευματικὸ πατέρα - ἐξομολόγο δὲν λύνεται εὐκόλα. Ἀλλὰ ἔχει καὶ εὐρύτερες προεκτάσεις στὴν ἐνορίαν. Ὅσο ἡ εἰρηνικὴ ἄλλο τόσο καὶ ἡ ταραγμένη ἱερατικὴ ψυχὴ ἐπιδρᾷ πάνω στοὺς χριστιανούς μας καὶ αὐτὸ μᾶς κάνει ἐμᾶς τοὺς ἱερεῖς νὰ ἔχουμε μεγαλύτερη εὐθύνη. Ὁ Κύριος νὰ μᾶς ἐλεήσῃ, νὰ μᾶς φωτίσῃ, νὰ μᾶς χαρίσῃ «πνεῦμα σωφροσύνης, ταπεινοφροσύνης, ὑπομονῆς καὶ ἀγάπης» καὶ νὰ ἀποδιώκῃ τὸ πονηρὸ «πνεῦμα ἀργίας, περιεργείας, φιλαρχίας καὶ ἀργολογίας».

«Ναί, Κύριε Βασιλεῦ δώρησαι μοι τοῦ ὁρᾶν τὰ ἐμὰ πταίσματα καὶ μὴ κατακρίνειν τὸν ἀδελφόν μου (συνεφημέριον) ὅτι εὐλογητὸς εἶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν».

μα Χριστοῦ καὶ ταμειὸ τοῦ Ἀγίου Πνεύματος ποὺ θρίσκειται ὑπεράνω φυλετικῶν διακρίσεων, τάξεων καὶ φύλων, ἀποτελεῖ ἐπὶ γῆς τὸν τόπο, τὸ σημεῖο καὶ τὴν πηγὴ τῆς εἰρήνης μεταξὺ τῶν λαῶν. Τ ρ ι τ η μόνον ἡ δικαιοσύνη μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων εἶναι τὸ θεμέλιο τῆς εἰρήνης, γιὰτὶ αὐτὴ καταργεῖ τὴν ἀ μ α ρ τ ί α, ποὺ εἶναι π η γ ῇ κάθε δ ι α ι ρ έ σ ε ω ς καὶ σ υ γ κ ρ ο ύ σ ε ω ς.

ὍΣΟ, ἐπομένως, θὰ ἀπουσιάζουν ἀπὸ τὴ ζωὴ μας οἱ παραπάνω τρεῖς ἀρχές - προϋποθέσεις, κάθε προσπάθεια, κάθε πορεία, κάθε συνέδριο, κάθε κίνημα, κάθε διακήρυξη γιὰ τὴν εἰρήνην, θὰ ἀποδεικνύεται λόγος κενός. Στὴν πλημμυρίδα τῶν «λόγων» τοῦ κόσμου τούτου, ἡ Ἐκκλησία ἔχει νὰ προσφέρει τὸ δικό της «ἀντίλογο» γιὰ τὴν εἰρήνην.

Ποιὸς θὰ τὸν ἀκούσει;

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΠΑΝΑΣ

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ἀπὸ τὴν σελίδα 367)

ὅποιοι, ἐκτὸς τῶν ἄλλων ὁραίων σχολικῶν ἐκδηλώσεων, ἔφαινον εἰς τὸν Μητροπολιτικὸν Ναόν, ὑπὸ τὴν διεύθυνσίν του, δλόκληρον τὴν Θεῖαν Λειτουργίαν, κατὰ τὴν ἐορτὴν τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν, ὅπως καὶ κατὰ τὴν 25ην Νοεμβρίου, ἐορτὴν τῆς ἁγίας Αἰκατερίνης, εἰς τὸν ἱερὸν Ναὸν τοῦ Πολιούχου μας Ἀγίου Ἀνδρέου.

Παραλλήλως μὲ τὴν διδασκαλίαν του εἰς τὸ Ἀρσάκειον ὁ κ. Πανᾶς ἐδίδασκε, κατὰ τὰς ἀπογευματινὰς ὥρας, τὴν Βυζαντινὴν Μουσικὴν καὶ εἰς τοὺς σπουδαστὰς τοῦ Ἀνωτέρου Ἐκκλησιαστικοῦ Φροντιστηρίου, ποὺ ἐλειτούργει τότε εἰς Πάτρας, ὡς καὶ εἰς τὴν σχολὴν Βυζαντινῆς Μουσικῆς τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Πατρῶν, ἣ ὁποία εἶχεν ἰδρυθῆ ὑπὸ τοῦ μακαριστοῦ Μητροπολίτου Πατρῶν Κωνσταντίνου.

Διετέλεσεν ἀκόμη ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν χοροῦ τῶν ἱεροψαλτῶν τῆς πόλεως μας καὶ ἐπραγματοποίησεν ἐπιτυχῶς ἐμφανίσεις μὲ τὴν χορωδίαν τῶν ἱεροψαλτῶν εἰς ἐπισήμους ἐκδηλώσεις καὶ ἐορτὰς.

Πέραν τούτων ἐδημοσίευσεν καὶ πολλὰ ἄρθρα περὶ τῆς Βυζαντινῆς καὶ Δημοτικῆς Μουσικῆς εἰς τὸν ἡμερήσιον τύπον τῶν Πατρῶν καὶ εἰς τὰ «Ἱεροψαλτικά Νέα» Ἀθηνῶν.

Ἄλλ' ὁ κ. Πανᾶς ἐκτὸς τοῦ ὅτι εἶναι ἕνας ταλαντοῦχος διδάσκαλος τῆς παιρῶας Μουσικῆς, εἶναι παραλλήλως καὶ συνθέτης διαπρεπῆς, προικισμένος μὲ πλοῦσιον μουσικὸν καὶ συγγραφικὸν ἄλγαντον ὅσον ὀλίγοι ἐκ τῶν συγχρόνων διδασκάλων τῆς Βυζαντινῆς καὶ Δημοτικῆς Μουσικῆς. Καὶ ἀκριβῶς εἰς τὸ ἄλγαντόν του αὐτὸ καὶ εἰς τὴν ἀσιείρευτον ἔμπνευσίν του ὀφείλομεν τὰς λαμπρὰς ἐκκλησιαστικὰς μουσικὰς του συνθέσεις, μὲ τὰς ὁποίας ἐπλούτισεν τὴν ἐκκλησιαστικὴν μουσικὴν παραγωγὴν, ὅπως ἐπίσης καὶ τὴν καταγραφὴν πολλῶν Δημοτικῶν τραγουδιῶν, χορευτικῶν καὶ ἐπιτραπεζίων. Θὰ μπορούσε νὰ λεχθῇ, ὅτι χάρις εἰς τὴν καλλιτεχνικὴν του φιλοπονίαν καὶ τὴν μεγάλην μουσικὴν του παιδείαν διήνυσε τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς ζωῆς του ἐφαρμόζοντος τὸν Δαντικὸν στίχον: «Ἄσω τῷ Κυρίῳ ἐν τῇ ζωῇ μου, ψαλῶ τῷ Θεῷ μου ἕως ὑπάρχω», ἀφοῦ μὲ τὸ ἐκδεδομένον καὶ ἀνέκδοτον συγγραφικὸν του ἔργον καλύπτει ὅλοκληρον σχεδὸν τὸ ὑμνολογικὸν σύστημα τῆς Ἐκκλησίας.

Μὲ συναίσθησιν εὐθύνης διὰ τὴν πατροπαράδοτον μουσικὴν, τὴν ὁποίαν οἱ πατέρες ἡμῶν διέσωσαν

διὰ τῆς προφορικῆς παραδόσεως καὶ τῆς γραφῆς ὁ κ. Πανᾶς συνέγραψε καὶ ἐδημοσίευσεν ἀξιόλογα ἔργα, τὰ ὁποία τὸν κατέστησαν εὐρύτατα γνωστὸν καὶ εἰς τὰ ὁποία θαυμάζει κανεὶς τὴν ἐκφραστικὴν του δύναμιν καὶ τὴν ἀνεκτίμητον καλλιτεχνικὴν του ὑπεροχὴν.

Ἀναφέρομεν ἐνδεικτικῶς τοὺς τίτλους τῶν μουσικῶν βιβλίων, ποὺ ἤδη ἔχουν ἐκδοθῆ:

1) «Ἀνθοδέσμη Λειτουργίας», μὲ πολλὰ ἄλλα μαθήματα (1956).

2) «Ἀκάθιστος Ὑμνος», μὲ πολλὰ καὶ ποικίλα «Χαῖρε Νύμφη» καὶ «Ἀλληλουῖα» εἰς ὅλους τοὺς ἤχους καὶ μὲ ἄλλα μαθήματα (1958).

3) «Ἑλληνικὴ Μουσικὴ - Δημοτικὸ Τραγούδι...» (1958).

4) «Τὸ χαρμόσυνον Πεντηκοστάριον» (1964).

5) «Θεωρία - Μέθοδος καὶ Ὁρθογραφία τῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς» (1970).

6) «Δοξαστάριον τοῦ ἐνιαυτοῦ...», τόμ. Α' (1977).

7) «Δοξαστάριον τοῦ ἐνιαυτοῦ...», τόμ. Β' (1979).

8) «Ἀνθοδέσμη», περιέχουσα ἀκολουθίας Βαπτίσματος, Γάμου, Νεκρώσιμον, Ἀκαθίστου Ὑμνον, Μικροῦ καὶ Μεγάλου Παρακλητικοῦ Κανόνος, Δοξολογίας δι' ἐθνικὰς ἐορτὰς καὶ ἄλλα μαθήματα (1979).

9) «Τὸ Κατανυκτικὸν Τριῶδιον», μὲ τὸ μελωδικώτερον ἀσματικὸν μέρος τῆς Μ. Ἑβδομάδος (1981).

10) «Ἡ Θεία καὶ Ἱερὰ Λειτουργία» (1984).

Ἡδὴ ἔχει ἔτοιμα πρὸς ἔκδοσιν τὴν Μ. Ἑβδομάδα (πλήρη) καὶ τὴν ἀκολουθίαν Ἑσπερινοῦ καὶ Ὁρθρου.

Μὲ τὰ ἔργα του αὐτὰ ὁ κ. Πανᾶς συνεχίζει τὴν μακρὰν παράδοσιν τῶν μεγάλων ἐκκλησιαστικῶν μελουργῶν καὶ διασώζει μέσα εἰς αὐτὰ τὸ παραδεδομένον ὑπὸ τῶν Πατέρων μας σεμνὸν καὶ κατανυκτικὸν πατριαρχικὸν ὕψος. Ἀκούοντες προφανῶς τὴν καλλιτεχνικὴν του ψυχὴν, ἣ ὁποία τοῦ ἐπανελάμβανε πάντοτε τὸ «στήκετε καὶ κρατεῖτε τὰς παραδόσεις... ἃ ἐμάθετε καὶ παρελάβετε καὶ ἠκούσατε καὶ ἴδετε... ταῦτα πρῶσσετε» (Β' Θεσ. 2,15), προσεπάθησε καὶ ἐπέτυχε νὰ κινήται ἐντὸς τῶν πλαισίων τῆς μεγάλης αὐτῆς μουσικῆς παραδόσεως καὶ νὰ εἶναι γνήσιος φορεὺς καὶ ἐκφραστὴς αὐτῆς. Εἶχε ἀσφαλῶς ὑπ' ὄψιν του καὶ ὅτι σχετικῶς ἔλεγεν ὁ ἀείμνηστος διδάσκαλός του, ὁ Κων. Ψάχος: «Ἄν εἰς πᾶσαν τέχνην καὶ

ἐπιστήμην ἢ ἀνάπτυξιν καὶ πρόοδος συντελεῖται διὰ τῆς πορείας ἡμῶν πρὸς τὰ πρόσω, ἢ τῆς ἡμετέρας ἐκκλησιαστικῆς καὶ ἐθνικῆς μουσικῆς ἀνόρθωσης καὶ ἀναβίωσης, κατ' ἀντίστροφον λόγον, θέλει συντελεσθῇ διὰ τῆς πορείας ἡμῶν πρὸς τὰ ὀπίσθεν». Κατὰ συνέπειαν ἡ ἀναφορά μας εἰς τὴν παράδοσιν δὲν μπορεῖ νὰ θεωρηθῇ ὡς στοιχεῖον καὶ ὡς τεκμήριον ὀπισθοδρομικότητος καὶ ὁ κ. Πανᾶς, ὅπως ἀποδεικνύεται εἰς τὰ ἔργα του, εἶναι ἀπὸ ἐκείνους οἱ ὅποιοι σέβονται τὸ ὥραϊον παρελθὸν τοῦ "Ἑθνους».

Δι' ὅλην τὴν ἀξιόλογον αὐτὴν ἐργασίαν του ἔχει τιμηθῇ μὲ τὸν ἔπαινον τῆς Μονίμου Συνδικτικῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τῆς Θείας Λατρείας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Ἀλλὰ καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Πολιτεία, ἀναγνωρίζουσα καὶ ἐκτιμῶσα τὴν προσφορὰν του εἰς τὴν Βυζαντινὴν Ἐκκλησιαστικὴν καὶ τὴν Δημοτικὴν Μουσικὴν καὶ ἐπιβραβεύουσα τὸ ἔργον του, τοῦ ἐχορήγησε τιμητικὴν σύναξιν.

Μέσα εἰς τὰ πλαίσια τῆς σημερινῆς ἐκδηλώσεως θὰ ἔχωμεν τὴν εὐκαιρίαν, καὶ οἱ ἐλάχιστοι γνωρίζοντες τὴν Βυζαντινὴν Μουσικὴν, νὰ γνωρίσωμεν τὴν ὁμορφίαν, τὴν ἐκφραστικὴν καὶ καλλιτεχνικὴν ὑπεροχὴν τῶν Βυζαντινῶν μελῶν, ἀποθανυμένους ταυτοχρόνως καὶ τὸν δημιουργικὸν κάλαμον τοῦ τιμωμένου μουσικοδιδασκάλου καὶ μουσικοσυνθέτου. Γιατί, ὅπως εἶναι γνωστόν, ἡ Ἑλληνικὴ Βυζαντινὴ Χορωδία ποὺ διευθύνει ὁ ἰδρυτὴς τῆς, γνωστός ζηλωτὴς μουσικοδιδάσκαλος καὶ συνθέτης κ. Λυκοῦργος Ἀγγελόπουλος, θὰ πραγματοποιήσῃ συναυλίαν Βυζαντινῆς Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς μὲ συνθέσεις τοῦ τιμωμένου, κατὰ τὸ πρόγραμμα.

Κατακλείων τὴν παροῦσαν εἰσήγησίν μου θὰ ἤθελα νὰ ἐκφράσω, πέρα ἀπὸ τὰ συγχαρητήριά μου καὶ διάπυρον τὴν εὐχὴν, διερχομένην ἐκ τῆς ταυτοχρόνως καὶ τὰς συγχαρητηρίους προσηγορίας καὶ εὐχὰς τῶν παρισταμένων κληρικῶν καὶ λαϊκῶν, ὅπως ὁ Θεός, διὰ τῶν εὐχῶν τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου μας κ. Νικοδήμου, ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ ὁποίου τελεῖ ἡ ὅλη ἐκδήλωσις, ἐπιδαφιλεύῃ πλοσίαν τὴν εὐλογίαν Του εἰς τὸν λίαν ἀγαπητὸν μας κ. Πανᾶν, διὰ τὰ συνεχίζῃ μὲ τὸν αὐτὸν ἔνθεον ζῆλον, τὸν αὐτὸν ψυχικὸν παλμὸν καὶ τὴν αὐτὴν δραστηριότητα τὴν πλοσίαν καρποφορίαν του εἰς ἔτη πολλὰ καὶ δημιουργικά.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΗΡΙΟΣ ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΤΙΜΩΜΕΝΟΥ κ. ΚΩΝ. ΠΑΝΑ

Σεβασμιώτατε, σεβαστοὶ πατέρες, κυρίες καὶ κύριοι.

Ἐλέχθησαν πολλὰ καὶ ἐψάλησαν ἐπίσης ἀρκετὰ.

"Ὅσοι ἀπ' ὅλα αὐτὰ εὐχαριστῶ ἐν πρώτοις τὸν Σεβασμιώτατον κ. Νικοδήμον, διὰ τὰ τόσον καλὰ καὶ ἐπαινετικά λόγια ποὺ εἶπε ὑπὲρ ἐμοῦ καὶ τῶν μουσικῶν μου ἔργων

Ἀπὸ εἰκοσαετίας καὶ πλέον, ὁ Σεβασμιώτατος ὡς ἄριστος μουσικὸς καὶ λίαν καλλίφωνος παρακολουθεῖ τὴν μουσικὴν μου ἐργασίαν, ἔχει προλογίσει δύο ἀπὸ τὰ ἐκδοθέντα μουσικά μου διβλία καὶ μὲ τιμᾷ μὲ τὴν αὐτοπρόσωπον ψαλμωδίαν πολλῶν συνθέσεών μου κατὰ τὰς χοροστασίας του.

Εὐχαριστῶ ἐπίσης τὸν ἀγαπητὸν μου κ. Ἰωάννην Ἀθανασόπουλον, Γυμνασιάρχην τοῦ Ἀρσακείου Πατρῶν, δι' ὅσα ὑπὲρ ἐμοῦ καὶ τῶν μουσικῶν μου ἔργων εἶπε. Ὅμοίως τὰ μέλη τῆς διοργανωτικῆς ἐπιτροπῆς. Τὸν Πρωτοπρ. κ. Νικόλαον Σκιαδαρέσην, Διευθυντὴν τοῦ Ἐκκλησ. Λυκείου Πατρῶν, τὸν Πρωτοπρ. κ. Γεώργιον Παπασταύρου, προϊστάμενον τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Παντανάσσης, τὸν κ. Ἰωάννην Ἀθανασόπουλον, Γυμνασιάρχην τοῦ Ἀρσακείου Πατρῶν καὶ τὸν κ. Ἀντώνιον Φίλιαν, ὁδοντίατρον, οἵτινες ὡς μουσικοὶ, ἐκτιμῶντες τὴν μουσικὴν μου συγγραφὴν καὶ προσφορὰν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Βυζαντινὴν καὶ Δημοτικὴν μουσικὴν ἀνέλαβον μὲ τὴν συμπαράστασιν τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Πατρῶν καὶ ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου κ. Νικοδήμου, τὴν διοργάνωσιν τῆς ἐκδηλώσεως αὐτῆς μὲ μεγάλην προθυμίαν καὶ εὐχαρίστησιν.

Τὸν ἀγαπητὸν μου φίλον καὶ χορῶρχην κ. Λυκοῦργον Ἀγγελόπουλον, διακεκριμένον ἐρευνητὴν καὶ μύσιστην καὶ ἐξαίρετον ἐκτελεστὴν τῆς πατριῶας ἡμῶν Βυζαντινῆς Μουσικῆς, εὐχαριστῶ καὶ συγχαίρω, ὡς καὶ ἅπαντα τὰ μέλη τῆς χορωδίας, τὰ ὅποια μὲ συνεκίνησαν μὲ τὴν ἄπογον ἐκτέλεσιν ὅλων τῶν ὕμνων τοῦ προγράμματος.

Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ αὐτῇ, θὰ πῶ δύο λόγια διὰ τὴν μουσικὴν μας, τὴν δημοτικὴν καὶ τὴν Ἐκκλησιαστικὴν. Μουσικὴ γενικῶς εἶναι ἡ τέχνη διὰ τῆς ὁποίας δυνάμεθα νὰ ἐκφράσωμεν τὰ διάφορα συναισθήματά μας ἡχητικῶς. Καὶ καθόσον μὲν ἐρμηνεύομεν τὰ συναισθήματά μας διὰ τῆς φωνῆς, αὕτη καλεῖται φωνητικὴ μουσικὴ, καθόσον δὲ διὰ τῶν ὁργάνων αὕτη καλεῖται ὁργανικὴ μουσικὴ. Εἶναι, ἐπομένως, ἡ γλῶσσα τοῦ ἐσωτερικοῦ μας κόσμου, τῆς ψυχῆς μας.

Σὲ ὁποιαδήποτε ψυχολογικὴ κατάστασιν καὶ ἂν εὐρίσκεται ὁ ἄνθρωπος, εἴτε χαρούμενος εἶναι, εἴτε λυπημένος, θὰ καταφύγει εἰς τὴν Μουσικὴν, θὰ καταφύγει εἰς τὸ ἄσμα, τὸ τραγούδι.

Στὶς χαρές, στὶς ἐορτὰς καὶ πανηγύρεις τὸν πρῶτον λόγον ἔχει ἡ μουσικὴ, ἡ φωνητικὴ ἢ ἡ ὁργανικὴ.

Ἐδῶ ὅμως αὐτὴ ἡ μουσικὴ ποὺ ἀκούσαμε καὶ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΑΞΗ ΚΑΙ ΨΑΛΜΩΔΙΑ ΣΤΟΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟ ΝΑΟ Κ/ΠΟΛΕΩΣ (*)

Τοῦ Πρωτοπρ. κ. ΣΕΡΑΦΕΙΜ ΦΑΡΑΣΟΓΛΟΥ

ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΗ ΧΟΡΟΣΤΑΣΙΑ⁹⁰

“Όταν ὁ Πατριάρχης παραμένει στὸ θρόνο⁹¹ σὲ ὅλη τὴν Ἀκολουθία (Λειτουργία, Ἑσπερινὸς κλπ.), λέμε ὅτι «χοροστατεῖ».

Στὸν Πατριαρχικὸ Ναὸ ὁ Πατριάρχης χοροστατεῖ κάθε Κυριακὴ στὴ θεία Λειτουργία καθὼς καὶ ὅλες τὶς καθωρισμένες ἀπὸ τὸ Τυπικὸ τοῦ Πατριαρχείου ἑορτές⁹².

Στὶς χοροστασίες αὐτὲς τῆς θείας Λειτουργίας ὁ Πατριάρχης φορεῖ μανδύα στὸ Νάρθηκα καὶ κρατᾷ πατερίτσα, ποὺ τὴν παίρνει ἀπὸ τὸ Μέγα Πρωτοσύγκελλο.

Ὁ Πατριάρχης χοροστατῶν λέγει τὸ «Εἰρήνη πᾶσι» κάθε φορὰ καὶ εὐλογεῖ μὲ τὸ χέρι. Φάλλει τὰ «Μεγαλυνάρια», ὅχι ὅμως τὸν Κανόνα τῆς θ' Ὡδῆς ὅταν ὑπάρχει, καὶ τὸ «Ἐξαποστειλάρion». Λέγει τὰ «Εἰρήνη σοι» τοῦ Ἀποστόλου καὶ τοῦ Εὐαγγελίου εὐλογώντας μὲ τὸ σταυρὸ μόνον στὸ τέλος τοῦ Εὐαγγελίου, διαβάζει ἀπὸ τὸ Ὡρολόγιον τὸ «Ἀνάστασιν Χριστοῦ θεοσάμενοι», τὸ «Πιστεύω» καὶ τὸ «Πάτερ ἡμῶν», λέγει

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 347 τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 16 τεύχους.

90. Σὲ πατριαρχικὴ χοροστασία δὲν τελεῖται Συλλειτουργία. Λειτουργοῦν ἱερεὺς καὶ διάκονος μόνον.

91. Ὁ Πατριάρχης χοροστατεῖ ἀπὸ τὸ Παραθρόνιον (γεδέκι) στοὺς Κατανυκτικοὺς Ἑσπερινοὺς τῆς Ἀγίας καὶ Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, στὰ Ἀπόδειπνα (τῆς πρώτης Ἑβδομάδος), στὶς Προηγιασμένες, στοὺς Χαιρετισμούς, (ὅχι στὸν Ἀκάθιστο), τὸ πρῶτὸ τοῦ Ἀκαθίστου, στὸ Μέγα Κανόνα, στοὺς Νυμφίους τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος καὶ στὴν ἑορτὴ τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου, ποὺ τοποθετεῖται ἡ εἰκόνα τοῦ Ἀγίου στὸ θρόνον του καθὼς καὶ ἡ ποιμαντορικὴ ράβδος, (τὴν ἡμέρα αὕτὴ ὁ Πατριάρχης δὲν εὐλογεῖ μὲ τὸ σταυρὸ καὶ δὲν φάλλουν οἱ χοροὶ «Τὸν Δεσπότην»). Στὶς χοροστασίες αὐτὲς ἀπὸ τὸ Παραθρόνιον ὁ Πατριάρχης δὲ φορεῖ μανδύα καὶ κρατᾷ χαζράνι.

92. Δὲς σχετικὰ, Γεωργίου Βιολάκη, Σημειώσεις τῶν Ἑορτῶν, καθ' ὅς χοροστατεῖ ὁ Πατριάρχης ἐν τῷ Πατριαρχικῷ Ναῷ, εἰς Τυπικὸν τῆς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας, Ἀθῆναι, ἐκδ. Σαλιβέρου, σελ. 427.

αὐτὴ ποὺ ἀκοῦμε κάθε Κυριακὴ καὶ ἑορτὰς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν εἶναι ἡ Μουσικὴ τὴν ὁποίαν ἐνέγκριναν καὶ ἐθέσπισαν οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας μας διὰ νὰ ἐξυμνεῖται τὸ θεῖον.

Καὶ δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν ὅτι εἶναι θεῖον δῶρον ἡ Ἐκκλησιαστικὴ μας Μουσικὴ, ἀλλὰ καὶ οὕτως εἰπεῖν ἀντίδωρον ἡμῶν πρὸς τὸν Ὑψιστον, διότι μὲ τὴν Μουσικὴν αὐτὴν προσευχόμενοι, δοξολογοῦμεν καὶ εὐχαριστοῦμεν Αὐτόν. Μὲ αὐτὴ ἐπίσης τὴ μουσικὴ ζητοῦμεν τὴν βοήθειάν του καὶ τὸν παρακαλοῦμεν διὰ

τὸ «Σῶσον ὁ Θεὸς τὸν λαόν Σου» καὶ τὸ «Εὐλογία Κυρίου».

Μετὰ τὸ «Εἰρήνη πᾶσι» τοῦ Εὐαγγελίου στὴ Λειτουργίᾳ βγάζει τὸ ἐπανωκαλύμμαχό του καὶ τὸ ξαναφορεῖ στὸ ᾠοῦχο μεταλαβόντες.

Ὁ Πατριάρχης κατεβαίνει ἀπὸ τὸ θρόνο:

1. Στὸ «Ἴδου γὰρ ἀλήθειαν» τοῦ Ν' Ψαλμοῦ, ποὺ φάλλεται ἀργό, γιὰ νὰ προσκυνήσῃ τὸ ἱερὸ Εὐαγγέλιο, βγάζοντας τὸ καλυμμαῦχι, καὶ στὸ τέλος εὐλογεῖ τὸ λαό, ἐνῶ οἱ χοροὶ φάλλουν «Εἰς πολλὰ ἔτη Δέσποτα».

2. Στὸ «Αἰνεῖτε» τῶν αἰνῶν, ποὺ φάλλεται ἀργό ἀπὸ τὸ Λαμπαδάριο, καὶ κατεβαίνει στὴ λέξη «αἰνεῖτε» ποὺ ἐπάνω λαμβάνεται γιὰ δεύτερη φορὰ, γιὰ νὰ προσκυνήσῃ τὰ ἅγια Δίπτυχα⁹³ ποὺ κρατοῦν ὁ Μέγας Ἐκκλησιαρχὴς καὶ ἓνας Ἐφημέριος τοῦ Πατριαρχικοῦ Ναοῦ, βγάζοντας τὸ καλυμμαῦχι, καὶ στὸ τέλος εὐλογεῖ τὸ λαό, ἐνῶ οἱ χοροὶ φάλλουν «Εἰς πολλὰ ἔτη Δέσποτα»⁹⁴.

3. Στὸ «Σήμερον σωτηρία» καὶ βγάζει τὸ καλυμμαῦχι στὸ «Εὐλόγησον Δέσποτα». Ἀνεβαίνει μετὰ τὸ «Εὐλογημένη».

4. Στὸ «Ὡς τὸν Βασιλέα» καὶ βγάζει τὸ καλυμμαῦχι. Ἀνεβαίνει καὶ πάλι στὸ «Ταῖς ἀγγελικαῖς»

93. Τὴν ἑορτὴ τοῦ Σταυροῦ καὶ τῆς Σταυροπροσκυνήσεως ὁ Πατριάρχης δὲν κατεβαίνει στὸ «Αἰνεῖτε», καθότι θὰ γίνῃ ἐπίσημα ἡ προσκυνήση τοῦ Τιμίου Σταυροῦ.

94. Τὴν Μεγάλῃ Παρασκευῇ τὸ βράδι στὸ «Αἰνεῖτε» ὁ Πατριάρχης ἀσπάζεται τὸν ἐπιτάφιο καὶ δὲν εὐλογεῖ. Ὅταν ὑπάρχει Συνοδικὴ χοροστασία τὴν ὥρα ποὺ οἱ Ἀρχιερεῖς προσκυνοῦν τὰ Δίπτυχα ὁ Πατριάρχης δὲν κρατᾷ πατερίτσα. Τὴν νύκτα τῆς Ἀναστάσεως ὁ Μέγας Ἐκκλησιαρχὴς παραλαμβάνει ἀπὸ τὸν Πατριάρχη τὸ μικρὸ Εὐαγγέλιον ποὺ κρατᾷ καὶ στέκεται στὸ μέσον γιὰ νὰ τὸ προσκυνήσῃ. Στὴ συνέχεια ὁ Πατριάρχης τὸ παραλαμβάνει καὶ πάλι, στέκεται στὸ κάτω σκαλὶ τοῦ θρόνου καὶ τὸ προσφέρει σὲ προσκυνήση στοὺς Ἀρχιερεῖς, οἱ ὅποιοι φιλοῦν τὸ χέρι του.

τὴν συγχώρησιν καὶ ἄφεσιν τῶν πολλῶν ἁμαρτιῶν μας.

Σ' αὐτὴ λοιπὸν τὴ μουσικὴ, ἀπὸ μικρᾶς ἡλικίας ἀφιέρωσα ὁλόκληρον τὴν ζωὴν μου καὶ ἐξακολοθῶ, ὅσον μοῦ τὸ ἐπιτρέπουν οἱ δυνάμεις μου, νὰ τὴν ἐπηρεῶ.

Τέλος, εὐχαριστῶ ὅλους Ὑμᾶς ποὺ μὲ τὴν παρουσίαν Σας μ' ἐτιμῆσατε.

(Συνεχίζεται)

καὶ εὐλογεῖ τὸ λαὸ ἀπὸ τοῦ θρόνου μὲ τὸ σταυρὸ, ἐνῶ οἱ χοροὶ ψάλλουν «Εἰς πολλὰ ἔτη Δέσποτα».

5. Στὸ «Τὰ Σὰ ἐκ τῶν Σῶν» καὶ βγάζει τὸ καλυμμαύχι στὸ «Σὲ ὑμνοῦμεν» καὶ γονατίζει. Ἀνεβαίνει μετὰ τὸ «Ἀξιὸν ἔστιν» καὶ εὐλογεῖ τὸ λαὸ μὲ τὸ σταυρὸ στὸ «Καὶ ἔσται τὰ ἐλέη», ἐνῶ οἱ χοροὶ ψάλλουν «Εἰς πολλὰ ἔτη Δέσποτα».

6. Στὸ «Χάριτι καὶ οἰκτιρμοῖς» καὶ βγάζει τὸ καλυμμαύχι στὸ «Πρόσχωμεν». Ἀνεβαίνει μετὰ τὸ «Εἰς ἄγιος».

7. Στὸ «Μετὰ φόβου» καὶ βγάζει τὸ καλυμμαύχι. Ἀνεβαίνει μετὰ τὸ «Σῶσον ὁ Θεὸς τὸν λαόν Σου».

8. Ἐπίσης ὁ Πατριάρχης κατεβαίνει στὶς περιφορὰς τοῦ Σταυροῦ καὶ τῆς Σταυροπροσκυνήσεως, στὴν περιφορὰ τοῦ Σταυροῦ τῇ Μεγάλῃ Πέμπτῃ τὸ βράδι, στὴν περιφορὰ τοῦ ἐπιταφίου τῇ Μεγάλῃ Παρασκευῇ τὸ πρωὶ καὶ στὶς Μεγάλες Ὡρὲς: τῆς Μεγάλῃς Παρασκευῆς στὸ «Σήμερον κρεμάται», τῆς παραμονῆς τῶν Χριστουγέννων στὸ «Σήμερον γεννᾶται» καὶ τῆς παραμονῆς τῶν Θεοφανείων στὸ «Τὴν χεῖρα Σου τὴν ἀψαμένην».

Ὁ Πατριάρχης δίνει στὸ διάκονο τὴν εὐλογία τοῦ θυμιάματος «Εὐλόγησον Δέσποτα τὸ θυμιάμα», τὴν εὐλογία γιὰ τὴ θεία Λειτουργία «Καιρὸς τοῦ ποιῆσαι», τὴν εὐλογία τῆς Μικρᾶς Εἰσόδου «Εὐλόγησον Δέσποτα τὴν ἁγίαν Εἴσοδον» καὶ ἀσπάζεται τὸ ἱερὸ Εὐαγγέλιο, τὴν εὐλογία τῆς ἀναγνώσεως τοῦ Εὐαγγελίου «Εὐλόγησον Δέσποτα τὸν Εὐαγγελιστὴν...» καὶ τοῦ θυμιάματος ἀμέσως γιὰ νὰ θυμιάσει στὸν Ἀπόστολο καὶ ἀσπάζεται στὸ τέλος μετὰ τὴν ἀνάγνωση τὸ ἱερὸ Εὐαγγέλιο, τὴν εὐλογία τῆς Προσκομιδῆς «Εὖξαι καὶ ὑπὲρ ἡμῶν» στὸ τέλος τοῦ «Ταῖς ἀγγελικαῖς». Τὶς εὐλογίες αὐτὲς ὁ διάκονος, ἐκτὸς τοῦ θυμιάματος, τίς παίρνει ἀνεβαίνοντας τὰ σκαλιὰ τοῦ θρόνου χωρὶς καλυμμαύχι καὶ ἀσπάζεται τὸ χεῖρ τοῦ Πατριάρχῃ, ἐνῶ ὁ Πατριάρχης προηγουμένως θέτει τὴν δεξιὰ του ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ διακόνου.

Στὸ τέλος τῆς θείας Λειτουργίας ὁ Πατριάρχης, ὅταν ὁ ἱερεὺς κάνει τὴν Ἀπόλυση, εὐλογεῖ μὲ τὸ σταυρὸ τὸ λαὸ ἀπὸ τοῦ θρόνου, ἐνῶ οἱ χοροὶ ψάλλουν «Τὸν Δεσπότην καὶ ἀρχιερέα ἡμῶν»⁹⁷ καὶ μετὰ τὸ «Δι' εὐχῶν τοῦ ἁγίου Δεσπότη» τοῦ ἱερέως, λέγει μὲ σιγανὴ φωνὴ ἀπὸ τοῦ θρόνου «Δι' εὐχῶν τῶν ἁγίων Πατέρων ἡμῶν».

Στὴ συνέχεια ὁ Πατριάρχης κατεβαίνει ἀπὸ τὸ θρόνο καὶ μοιράζει τὸ Ἀντίδωρο μπροστὰ στὸ θρόνο, ποὺ τὸ κρατῇ ὁ Μέγας Ἐκκλησιάρχης μὲ ἐπανοκαλύμμαυχο, ἐνῶ οἱ χοροὶ ψάλλουν τὶς Καταβασίαι τῆς ἡμέρας ἀργὲς ἢ Καλλιφωνικούς Εἱρμούς, ὅταν ὑπάρ-

χει πολὺ πλῆθος κόσμου⁹⁷. Πρῶτα παίρνει ὁ ἴδιος τὴ μερίδα του, ἔπειτα δίνει στὸ Μ. Ἐκκλησιάρχῃ, στὸ Μ. Ἀρχιδιάκονο, Δευτερεύοντα, στοὺς χοροὺς καὶ ὅλο τὸ λαὸ.

ΠΟΤΕ ΟΙ ΧΟΡΟΙ ΚΕΤΕΒΑΙΝΟΥΝ ΑΠΟ ΤΟ ΣΤΑΣΙΔΙ ΤΟΥΣ

α) Σ τ ὸ ν Ἑ σ π ε ρ ι ν ὶ :

1) Στὸ «Εἰς πολλὰ ἔτη Δέσποτα», «Εὐλογητὸς» καὶ «Δεῦτε Προσκυνήσωμεν».

2) Στὰ «Θεοτόκε Παρθένε» τῶν Κατανυκτικῶν Ἑσπερινῶν.

3) Στὰ «Σοφία», «Τὸν Δεσπότην» μέχρι τὸ τέλος.

β) Σ τ ὸ ν Ὁ ρ θ ρ ο :

1) Στὸ «Εὐλογητὸς», «Βασιλεῦ Οὐράνιε».

2) Στὸν «Ἐξάψαλμο», «Εἰρηνικά», «Θεὸς Κύριος», «Ἀπολυτίκια».

3) Στὸ «Δόξα» τῶν Εὐλογηταρίων.

4) Στὸ «Εἰς πολλὰ ἔτη» τῆς εἰσόδου τοῦ Ἀρχιερέα.

5) Στὸ «Ἀνάστασιν Χριστοῦ», «Ἐλέησόν με» μέχρι καὶ τὸ «Ἰδοὺ γάρ».

6) Στὰ «Μεγαλυνάρια». (Ὁχι ὅμως ὅταν ψάλλεται ὁ Κανόνας τῆς Θ' Ὡδῆς).

7) Στὸ «Ἐξαποστειλάριο», μόνο ὁ ἀριστερὸς χορὸς⁹⁸.

8) Στὸ «Τὸν Δεσπότην καὶ Ἀρχιερέα» στὶς ἀρχιερατικὲς Λειτουργίες.

9) Στὸ «Αἰνεῖτε», στὶς Ἀρχιερατικὲς Χοροστασίες⁹⁹.

10) Στὴν «Δοξολογία».

γ) Σ τ ῇ Λ ε ι τ ο υ ρ γ ι α :

1) Στὸ «Εὐλογημένη ἡ Βασιλεία».

2) Στὸ «Εὐαγγέλιο».

3) Στὸ «Ὡς τὸν βασιλέα».

4) Στὸ «Σὲ ὑμνοῦμεν», «Ἀξιὸν ἔστιν».

5) Στὸ «Πρόσχωμεν». «Τὰ ἅγια τοῖς ἁγίοις», «Εἰς ἄγιος».

(Συνεχίζεται)

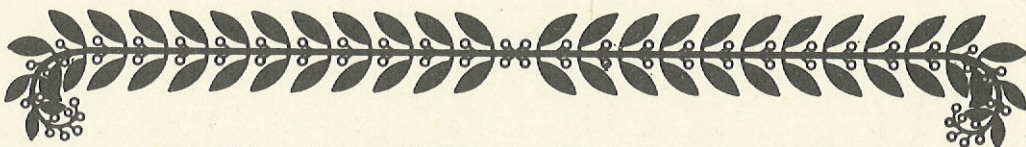
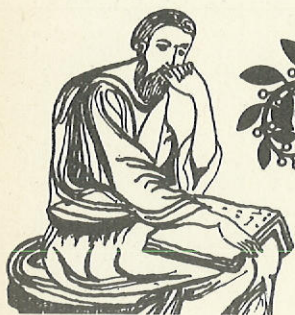
97. Στὶς Μεγάλες Ὡρὲς τῶν Χριστουγέννων, ὅταν τελεῖται θεία Λειτουργία, τῇ Μ. Πέμπτῃ, καὶ τὸ Μ. Σάββατο τὸ Ἀντίδωρο τὸ μοιράζει ὁ Πατριάρχης χωρὶς νὰ ψάλλονται οἱ Καταβασίαι, ἀλλὰ ἐπαναλαμβάνεται ἀπὸ τοὺς Δομestίχους τὸ «Τοῦ Δεῖπνου Σου τοῦ Μυστικοῦ», ποὺ ψάλλεται χῆμα, ἐνῶ ὁ ἱερεὺς ἀπὸ τὴν Ὡραία Πύλη μεταλαμβάνει τοὺς πιστοὺς.

98. Στὸν Πατριαρχικὸ Ναὸ «Ἐπὶ χοροστασίας ἄλλου συνοδικοῦ ἀρχιερέως ψάλλοντος τὸ Ἐξαποστειλάριον ὁ λαμπάριος ψάλλει τοῦτο ἀπὸ τοῦ στασιδίου αὐτοῦ» (Ἀγγέλου Βουδούρη, Οἱ Μουσικοὶ Χοροὶ τῆς Μεγάλῃς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας κατὰ τοὺς κάτω χρόνους, εἰς Ὁρθοδοξία 12 (1937) 154, ὑποσημείωσις. Καὶ Ἀνάπτυον 1937, σελ. 10).

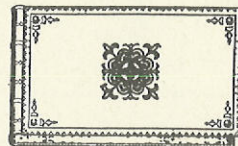
99. Δὲς τὴ μελέτη αὐτὴ στὸ κεφάλαιο, «Πατριαρχικὴ Χοροστασία».

95. «Τὸν Δεσπότην» παραλείπεται ὅταν ὁ Πατριάρχης χοροστατεῖ ἀπὸ τοῦ Παραθρόνου.

96. Εἶναι γνωστὸ ὅτι ὅταν λειτουργεῖ ὁ Πατριάρχης, ὁ ἴδιος κάνει τὴν Ἀπόλυση καὶ αὐτονόητον ὅτι ἀμέσως λέγει καὶ τὸ «Δι' εὐχῶν», ἐνῶ ὁ ἱερεὺς ἐπαναλαμβάνει τελευταῖος «Δι' εὐχῶν τοῦ ἁγίου Δεσπότη».

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

ΠΡΩΤΟΠΡ. Γ. Δ. ΜΕΤΑΛΛΗ-
ΝΟΥ, «Τὸ "Ἅγιον" Ὅρος καὶ ἡ
ὕπαρκτη καὶ μὴ συνένευστα». Ἀνά-
τυπο περιοδικοῦ «Ἐφημέριος»,
Ἀθήνα 1987.

Οἱ σκέψεις, οἱ ἀναφορές καὶ
οἱ εὐστοχες ἀναλύσεις τοῦ θι-
βλίου στηρίζονται στὴ διακηρυ-
γμένη ὁμολογία τοῦ συγγραφέα
ὅτι «Κάθε φορά, πού με ἀξιῶνει
ὁ Θεὸς νὰ προσκυνήσω τὸν ἁγιο-
ρεϊτικό χῶρο, φεύγω με ἀνανεω-
μένη τὴ θεβαιότητα, ὅτι τὸ "Ἄ-
γιον" Ὅρος, ὡς καρδιά καὶ παλ-
μός σύνολης τῆς σημερινῆς Ὀρ-
θοδοξίας, εἶναι «Σωτηρία τῆς Ἑλ-
λάδος» καὶ φυσικὰ ὅλης τῆς Ὀρ-
θοδοξίας (Ρωμιοσύνης)».

Πάνω στὴν ἀρχὴ αὐτὴ καὶ με-
τὴ γνωστὴ δεξιότητά καὶ ἐμβάν-
θυση τοῦ πατρὸς Γεωργίου Με-
ταλληνοῦ, ἀναλύεται τὸ θέμα καὶ
κατατοπίζεται ἀπολύτως ὁ ἀνα-
γνώστης.

★

ΠΡΩΤΟΠΡ. ΕΥ. Κ. ΜΑΝΤΖΟΥ-
ΝΕΑ, «Τὸ Δίκαιον τοῦ Γάμου». Ἐκ-
δόση τοῦ πονήσαντος, Ἀθήνα
1988.

Ὁ γνωστὸς καὶ ἀκαταπόνητος
πατὴρ Εὐάγγελος Μαντζουνέας,
προσφέρει ἕνα ἀκόμα ὁλοκληρω-
μένο πῶμα τοῦ χώρου σὸν ὁ-
ποῖο με μοναδικὸ ζῆλο καὶ δη-
μιουργικότητα διακονεῖ, χρόνια
τώρα. Ὅπως καὶ τὰ ἄλλα θιβλία
τοῦ καὶ «Τὸ Δίκαιον τοῦ Γάμου»,
ἀποτελεῖ τεκμηριωμένη ἐργασία,
πού εἶναι συμβολὴ ὅχι μόνο στὴν
Ἑλληνικὴ, ἀλλὰ καὶ στὴν ξένη
θιβλιογραφία. Ὁ σκοπὸς τῆς με-
λέτης αὐτῆς ἀναφέρεται με σα-
φήνεια στὴν ἀρχὴ τοῦ προλόγου:
«Λόγω τῆς θεοπίστεως τοῦ πολιτι-
κοῦ Γάμου εἰς τὴν χώραν μας,
ἐκρίνα ἀναγκαῖον τὴν συγγραφὴν
τῆς παρούσης ἐργασίας, προκει-
μένου νὰ βοηθήσω τοὺς ἐν Χρι-
στῷ Ἀδελφούς μου κληρικούς
ἀφ' ἑνὸς ὡς καὶ πάντα ἐνδιαφε-
ρόμενον διὰ τὸ Μυστήριον τοῦ
γάμου, ὅστις εἶναι ἡ θάσις τῆς
Χριστιανικῆς Κοινωνίας. Διότι εἰ-

ναι ἀδιανόητον νὰ χαρακτηρίζε-
ται ὁ γάμος ἀπὸ καινοφανεῖς δι-
θεν προοδευτικούς ὡς «συνάλλα-
γμα».

★

ΙΩΑΝΝΟΥ Δ. ΔΡΟΥΛΙΑ. «Ἡ
γυναικα κατὰ τὴν ἀρχαία ἑλλη-
νικὴ διανόηση καὶ τὴ χριστιανι-
κὴ θεώρησι». Ἐκδόση Ἰ. Μητρ.
Νέας Σμύρνης, Ἀθήνα 1988, ἀ-
νάτυπο ἀπὸ τὸ περιοδικὸ «Ἀνη-
συχίες».

Μιὰ πλατειὰ ἀναφορά, με ἐξ-
αντλητικὰ πλούσια θιβλιογραφία,
στὸ ἐπὶκαιρὸ καὶ τόσο παραξηγη-
μένο θέμα τοῦ σύγχρονου φεμι-
νισμοῦ. Ἡ τεκμηριωμένη ἱστορικὴ
ἀναδρομὴ, οἱ εὐστοχες τοποθετή-
σεις γιὰ τὴν ἰσοτιμία τῶν φύλων,
ἡ πραγματικὴ ἀξία τῆς γυναικας
σύμφωνα με τὴ Βίβλο, καὶ τὴ
σύγχρονη θεολογία, καθιστοῦν τὸ
ἀνάτυπο, ἀληθινὸ ἐγχειρίδιο οἰ-
κοδομῆς καὶ ἀποσαφήνισης, πά-
νω στὸ θέμα τῆς ὀντότητας καὶ
τῆς προσωπικότητος τῆς γυναι-
κας, πού κατὰ τὸν Ἱερὸ Χρυσό-
στομο εἶναι «ὁμότιμος με τὸν ἄν-
τρα».

★

ΙΩΑΝ. Δ. ΚΑΡΑΒΙΔΟΠΟΥΛΟΥ.
«Τὸ αἶτημα τῆς ὁμοιομορφίας τοῦ
λειτουργικοῦ κειμένου τῆς Και-
νῆς Διαθήκης». Ἀνάτυπο ἀπὸ τὸ
περιοδικὸ «Διακονία», Θεσσαλο-
νίκη 1988.

Μιὰ προσεχτικὴ καὶ συμπυκνω-
μένη μελέτη πού ἐπισημαίνει δια-
φορὰς σὲ διάφορες ἐκδόσεις εὐ-
αγγελικῶν καὶ ἀποστολικῶν κει-
μένων.

★

ΙΩΑΝ. Δ. ΚΑΡΑΒΙΔΟΠΟΥΛΟΥ.
«Ἀφιέρωμα στὴ μνήμη Βασιλείου
Στογιάννου», τοῦ περιοδικοῦ «Δια-
κονία», Θεσ/νίκη 1988.

Ὁ συγγραφέας σκιαγραφεῖ τὴν
προσωπικότητα, τὸ συγγραφικὸ
ἔργο καὶ τὴ δραστηριότητα τοῦ
ἀδόκητου χαμένου καθηγητοῦ, φί-

λου καὶ ἀνθρώπου Βασίλη Στο-
γιάννου.

★

ΠΑΝΑΓ. ΚΩΝ. ΒΛΑΧΟΥ. «Ἡ
διδασκαλία τῶν ἀρχαίων ἑλλη-
νικῶν αἶτημα ἐθνικόν», Ἀθήνα
1988. Μελέτη - εἰσήγησι στὸ πο-
λυσημάντο αὐτὸ ζήτημα. Ἀνάμε-
σα στὰ περιεχόμενα πού συγκρο-
τοῦν τὸ θιβλίον εἶναι: Τὰ ἀρχαία
Ἑλληνικά διὰ τῶν αἰώνων, Ἡ
σύγχρονος ἐκπαιδευτικὴ πραγμα-
τικότης εἰς τὴν Χώραν μας, Ἀπο-
τελέσματα ἀπὸ τὴν κατάρτησιν
τῶν Ἀρχαίων Ἑλληνικῶν, Ἐπι-
τακτικὸν αἶτημα ἢ ἐπαναφορά
τῶν Διαχρονικῆς ἀξίας τῶν Ἀρχαί-
ων Ἑλληνικῶν, Προϋποθέσεις διὰ
τὴν ἀποδοτικὴν διδασκαλίαν των.

★

ΔΙΟΝ. Χ. ΣΤΡΑΒΟΛΕΜΟΥ.
«Ἐνας ἥρωισμός - Μιὰ δικαίω-
σις, ἡ διάσωση τῶν Ἑβραίων τῆς
Ζακύνθου στὴν κατοχὴ, Συμπλή-
ρωμα τῆς προσφορᾶς σύγχρονων
ἱστορικῶν γεγονότων τῆς Ζακύν-
θου σὸν 20ὸ αἰῶνα», Ἀθήνα
1988.

Μιὰ ἀποκαλυπτικὴ μελέτη πού
με αἰσθησι εὐθύνης καὶ ἀποφα-
σιστικότητος, χαρτογραφεῖται ἡ
προσφορὰ τῶν Ἑλλήνων, τῆς Ἐκ-
κλησίας καὶ ἄλλων ἀνθρώπων
στὴ διάσωση τῶν Ἑβραίων.

★

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Β. ΜΑΥΡΟΜΑΤΗ.
Ἐκδόσεις «ΤΕΡΤΙΟΣ», Κατερίνη
1988:

1. Ἡ ἀνάληψη τοῦ Κυρίου (τὸ
γεγονὸς καὶ τὸ νόημά του).

2. Τὰ Χριστούγεννα (Σύντομη
Ἑρμηνεία τῆς Εὐαγγελικῆς περι-
κοπῆς τῆς γιορτῆς τῶν Χριστου-
γέννων).

3. Τὰ Ἅγια Θεοφάνεια (Σύν-
τομη Πατερικὴ Ἑρμηνεία τῆς
Εὐαγγελικῆς Περικοπῆς τῆς
Γιορτῆς).

Ε Π Ι Κ Α Ι Ρ Α

Χριστός... απών!

ΕΙΚΟΣΙ αιώνες διέρρευσαν από τότε... Από το Γεγονός! Σκληροτράχηλος ο άνθρωπος. Δέχεται πρόθυμα και φιλοξενεί στην καρδιά του τόσους άλλους επισκέπτες, τόσες «θεότητες» των οποίων τα εἶδωλα και τα ξόανα προσκυνεί... Και μόνο το Σωτήρα δὲν δέχεται νὰ φιλοξενήσει. Οἱ περισσότεροι πιστεύουμε σ' ἕναν απόντα, παρὰ σ' ἕνα παρόντα Χριστό. Δὲν κατάλαβαν πολλοὶ ἀκόμα ποῖον «φιλοξένησε» ἡ γῆ μας, σὺν πρόσωπο τοῦ Βρέφους τῆς Βηθλεέμ.

— Ἀλήθεια, πόσο λίγο Τὸν γνωρίζουμε καὶ πόσο πολὺ Τὸν ἀγνοοῦμε!

Τὸ νοστάλγημα τῶν ἀνθρώπων.

ΤΗΝ ΥΠΟΒΛΗΤΙΚΗ σιγή τῆς Ἀγίας Νύχτας διακόπτει ἡ ἀρμονία τῶν Ἀγγέλων.

«Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ...».

Μέσα σὺν αἰῶνα τοῦ ἐπιστημονισμοῦ πὺν ζοῦμε, ὁ ὕμνος τῶν ἀγγέλων καὶ τὸ νοστάλγημα τῶν ἀνθρώπων δὲν ἔγινε ἀκόμα, δυστυχῶς, πραγματικότητα. Σὰν τραγικὴ εἰρωνία ἤχοῦν τὰ λόγια τῆς θεσπέσιας δοξολογίας σὺν αὐτὰ τῆς σύγχρονης μεθυσμένης ἀνθρωπότητας πὺν φαντάζει ἀπαίσια μέσα σὺν ποτάμια αἵματος καὶ δακρύων. Ἀκονίζονται συνεχῶς οἱ λόγχοι τοῦ πολέμου, πάνω σὺν πέτρες τοῦ ναοῦ τῆς εἰρήνης...

Περισσότερο ἀπὸ τό... πᾶν!

ΚΕΝΤΡΟ Μελέτης καὶ Πρόληψης τῆς κακοποίησης καὶ παραμέλησης τῶν παιδιῶν δημιουργεῖται σὺν χώρα μας. Σκοπὸς τοῦ Κέντρου εἶναι ἡ μελέτη καὶ ἡ ἀντιμετώπιση τῆς ἐνδοοικογενειακῆς βίας καὶ ἰδιαίτερα πρὸς τὰ παιδιά, ἡ ἐφαρμογὴ προγραμμάτων σὺν χώρῳ τῆς παιδικῆς προστασίας, ἡ ἐρευνα πρὸς ἀναζήτηση τῶν αἰτιῶν καὶ ἡ συγκέντρωση σχετικῶν πληροφοριῶν μὲ τὴν συνεργασία διαφόρων φορέων, ἡ ἐκπαίδευση ἐπαγγελματιῶν πὺν ἀσχολοῦνται μὲ τὴν οἰκογένεια καὶ τὰ παιδιά γιὰ τὴν ὑποστήριξη τῆς ἐλληνικῆς οἰκογενείας. Ἡ ὁμάδα πὺν θὰ στελεχώσῃ τὸ Κέντρο ἀποτελεῖται ἀπὸ ψυχολόγους, κοινωνικοὺς λειτουργοὺς, παιδίατρο, παιδοψυχίατρο, κοινωνιολόγο, ἐγκληματολόγο κ.ἄ.

Κάτι περισσότερο ἀπὸ παρήγορη ἢ κίνηση. Χειρονομία ζεστή. Ἐμπνευσμένη, θέλουμε νὰ πιστεύουμε, ἀπὸ τὸ Θεῖο Βρέφος. Κατὰ τὴν ἐπέτειο τῆς Γεννήσεως Του ἃς Τὸ καλέσουμε σὺν φάτιν τῆς καρδιάς (ἀπὸ τὴν καθαρίσουμε). Θὰ εἶναι γιὰ μᾶς τὸ πᾶν καὶ περισσότερο ἀπὸ τὸ πᾶν. Γιατὶ σὺν τελευταία ἀνάληψη, ἡ εὐτυχία ἢ ἡ δυστυχία τοῦ ἀνθρώπου — πὺν ἔχει ἄμεση ἐπίπωση σὺν εὐαίσθητη παιδικὴ ἡλικία — ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν στάση τοῦ ἀπέναντι σὺν Βρέφους τῆς Βηθλεέμ!

“Ὡρα γι’ ἀπολογισμό.”

Ο ΧΡΟΝΟΣ ἐκπνέει. “Ὡρα γι’ ἀπολογισμό... Ἀὔξηση κατὰ 10,90)ο σημείωσε ἡ βιομηχανικὴ παραγωγή τὸν περασμένο Ἀύγουστο, σὺν σύγκριση μὲ τὸν Ἀύγουστο τοῦ 1987. Αὐτὸ ἀνακοινώθηκε ἀπὸ τὴν Ἐθνικὴ Στατιστικὴ Ὑπηρεσία.

Κανεὶς δὲν ἀμφισβητεῖ τὴν πρόοδο τῆς ἀνθρωπότητας σὺν τεχνολογικὸ τομέα. Οἱ κινήσεις πὺν ἔγιναν — πρὸς τὰ ἐμπρός — σίγουρα σὺν ἄλλατα μποροῦν νὰ χαρακτηριστοῦν. Ὁ δηματισμὸς σὺν προκείμενο εἶναι ὅρος ἀδόκιμος. Ἀλλὰ πὺν ὑποδεχόμαστε τὸ Θεὸ τῆς ἀγάπης; Πολὺ φοβᾶμαι ὅτι καὶ φέτος τοῦ ἐξασφαλίζουμε ἕνα σιάβλο κὶ ἕνα στανρό... Ἔτσι γίνεται δὺν χιλιάδες χρόνια. Ἀνάλογα φροντίζουμε καὶ γιὰ τὸ σὺν ἄνθρωπο. Καθημερινὰ κάποιον στανρόνουμε. Καθημερινὰ λογχίζουμε κάποια πλευρά. Στὴν ἰδανικότερη περίπτωση παραχωροῦμε τὸ σιάβλο τῆς ἀδιαφορίας γιὰ νὰ ἐγκατασταθεῖ λησμονημένος.

Φρίκη...

ΠΕΡΑΣΑΝ 2,5 χρόνια καὶ κάτι, ἀφότου ἔγινε τὸ τραγικὸ ἀτύχημα τοῦ Τσερνόμπιλ. Ὁ Ἀμερικανὸς καθηγητὴς τοῦ Παν)μίτου τῆς Καλιφόρνια (UCLA) Robert Gale κλήθηκε ἀμέσως, μετὰ τὴν πυρηνικὴ καταστροφή, σὺν Μόσχα γιὰ νὰ βοηθήσῃ τὰ θύματα τοῦ ἀτυχήματος καὶ νὰ συμπαρασταθεῖ σὺν ἀπεγνωσμένες προσπάθειες τῶν Σοβιετικῶν συναδέλφων του. Ἀπὸ τότε διατυπώθηκαν πολλὲς δυσάρεστες προβλέψεις κὶ ἐκτιμήσεις ἀπὸ εἰδικὸς Σοβιετικοὺς καὶ Ἀμερικανοὺς ἐπιστήμονες γιὰ τὶς μελλοντικὲς συνέπειες τοῦ

πυρηνικού άτυχήματος. Μέσα στα επόμενα πενήντα χρόνια θα πεθάνουν 2.500 - 75.000 άτομα από διάφορες μορφές καρκίνου που θα εκδηλωθούν από τις επιπτώσεις της εκλύσεως της ραδιενέργειας. Επίσης σοβαρές γενετικές ανωμαλίες πρόκειται να εμφανιστούν στο μέλλον σε περισσότερα από 10.000 άτομα και οι συνέπειές τους θα βαρύνουν τους επερχόμενους.

Ζούμε άραγε μετά Χριστόν;

Ο ΑΡΙΘΜΟΣ των δολοφονιών στην πόλη της Νέας Υόρκης, μās πληροφορεί ο Τύπος, σημειώσε ρεκόρ τους τελευταίους μήνες. Η σχετική ανακοίνωση της Αστυνομίας αναφέρει ότι η αύξηση αυτή οφείλεται στο πλήθος των συμμοριών που ζούν στην αμερικανική μεγαλούπολη, κερδίζοντας τα προς το ζην κυρίως από το εμπόριο των ναρκωτικών. Η ανακοίνωση αναφέρει ότι μόνο τον περασμένο Αύγουστο δολοφονήθηκαν στη Ν. Υόρκη 201 άτομα, δηλαδή σχεδόν 7 τη μέρα. Ο αριθμός αυτός παρουσιάζει αύξηση 750)ο σε σχέση με τον αντίστοιχο αριθμό των δολοφονιών τον ίδιο μήνα πέρυσι. Πρόκειται για τη μεγαλύτερη ποσοστιαία αύξηση των φόνων στη Ν. Υόρκη από το Δεκέμβριο 1970, όταν μ' 176 φόνους εκείνο το μήνα είχε σημειωθεί αύξηση κατά 950)ο σε σχέση με τον προηγούμενο Δεκέμβριο. Η έκθεση της Αστυνομίας αναφέρει ότι το πρώτο οκτάμηνο του 1988 δολοφονήθηκαν στη Ν. Υόρκη 1.231 άτομα, έναντι 1.044 του αντίστοιχου οκταμήνου του 1987. Οι έρευνες έχουν αποδείξει ότι το 450)ο των φόνων συνδέεται με τον ένα ή τον άλλο τρόπο με το εμπόριο ή τη χρήση ναρκωτικών.

Παρά το μεγάλο αριθμό φόνων, η Ν. Υόρκη εξακολουθεί να βρίσκεται αρκετά... χαμηλά! Είναι δέκατη στον κατάλογο των αμερικανικών πόλεων με υψηλό δείκτη εγκληματικότητας. Στη Ν. Υόρκη αναλογούν 11,5 δολοφονίες ανά 100.000 κατοίκους, ενώ την πρώτη θέση κατέχει το Νιουόρκ με 24,7 φόνους ανά 100.000 κατοίκους.

Υδρογείος λίγο πριν το 2000 μετά Χριστόν. Αυτό το «μετά Χριστόν» πόσο άραγε το νιώθουν στην καρδιά τους;

Πίσω από τον Ίησού.

ΠΩΣ να μην εξάρουμε τη στυροφορία του ενοριακού Τερού Ναού Κοιμήσεως Θεοτόκου Παλαιού Φαλήρου που λίγες ημέρες πριν, ξεκίνησε την προσπάθεια για τη δημιουργία Τράπεζας αίματος;

Κλήθηκαν οι ενορίτες να μιμηθούν τον Πρωτομάρτυρα του Γολγοθά και κορυφαίο Αιμοδότη της

άνθρωπότητας που με τη θυσία Του γέμισε και γεμίζει τις μαραμένες φλέβες της κοινωνίας, με το Αίμα Του «αντίδοιοι του μη αποθανείν». Μās θυμίζει την περίπτωση του πελεκάνου που ζωογονεί τους νεοσσούς του όταν πληγούν από ιοδόλο έρπειό: «ώσπερ πελεκάν τετρωμένος την πλευράν Σου, Αόγε, σός θανόντας παίδας εξώσας, επιστάξας ζωτικούς αυτοίς κρουνούς», ψάλλει η Έκκλησία μας. Είναι παρήγορο το ότι η ευγενική προσπάθεια του αναφερόμενου Ναού, δεν είναι η μόνη. Αδιάκοπα πληθαίνουν οι ανάλογες κινήσεις κι οι έθελοντες αιμοδότες πωκνώνουν τις τάξεις των ευγενών στυροφόρων, πραγματικών μιμητών του Ναζωραίου!

Αξιοι!

ΜΕΣΑ στο μήνα που διανύουμε πραγματοποιούνται οι ενθρονίσεις των ιεσάρων νέων Μητροπολιτών Διδυμοτείχου και Όρεσιιάδος κ. Νικηφόρου, Μυτιλήνης, Έρεσσού και Πλωμαρίου κ. Ιακώβου, Άρτης κ. Ίγνατίου και Αήμνον και Άγίου Εύστρατιου κ. Ίεροθέου. Οι τέσσερις νέοι άρχιερείς καλούνται σε κρίσιμους καιρούς να διαποιμάνουν τις Μητροπόλεις, οι τρεις από τις οποίες είναι άκρικές. Τόσο κατά τη διάρκεια των Μικρών Μηνυμάτων, όσο και κατά τη χειροτονία τους οι νέοι Έπίσκοποι αναφέρθηκαν στην κοσμογονική εποχή μας καθώς και στην αυξημένη ευθύνη τους απέναντι στον περιούσιο λαό του Θεού.

Οι εφημέριοι των ιεσάρων Μητροπόλεων μαζί με το ποιμνιό τους, διατρανώνουν την ευχή και προσευχή τους προς τον Δομήτορα της Έκκλησίας να διαφυλάττει τους ποιμενάρχες τους άγιεις, μακροημερεύοντας και όρθοτομούντας τον λόγον της Άληθείας».

Κοιτάς σε κλουβί.

ΤΡΕΙΣ ΜΗΝΕΣ πέρασαν, άφότου οι μικροί μαθητές διάβηκαν για πρώτη φορά την πόλη του σχολείου, δρασκελώντας παράλληλα το κατώφλι του «εθζήν». Τετράδια, μολόβια, σάκες, κασετίνες έχοννε την τιμητική τους. Πολλά μάλιστα «πρωτάκια» κοιμούνται μαζί με τη σάκκα τους...

Την ίδια στιγμή, στη Φλώριδα των ΗΠΑ, ανάλογα συμβαίνουν. Παντού, εκτός από μια σχολική αίθουσα, μέσα στην οποία κατασκευάζεται πυρετωδώς ένα ειδικό γυάλινο «κλουβί». Μόλις ετοιμαστεί, θα το γεμίσει με την άπεριτη παρουσία της ή τραγική Έλεάνα. Ένα εφτάχρονο άγγελούδι, που θα παρακολουθήσει τα μαθήματα, κλεισμένη έρμητικά, επειδή πάσχει από ...AIDS.

“ΥΠΕΡΑΓΟΡΑ ΘΡΗΣΚΕΙΑ,,

Τοῦ π. ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΑΛΕΒΙΖΟΠΟΥΛΟΥ
Δρ. Θεολ., Δρ. Φιλολ., Γραμματέως τῆς Ἱερᾶς Συνόδου

Τὸ συμπέρασμα τῆς ἔρευνας τοῦ περιοδικοῦ STERN εἶναι πὼς ὁ ἀποκρυφισμὸς ὀργιάζει στὴ Γερμανία. “Ο- μως ὄχι μόνο ἐκεῖ. Παρόμοια κατάσταση κυριαρχεῖ καὶ σὲ ἄλλες χώρες. Ἀναφερόμαστε μόνο στὴν Ἀγγλία, ἐπεὶδὴ ἀπὸ ἐκεῖ ξεκίνησε πρόσφατα ἐκστρατεία ἐναν- τίον τῆς χώρας μας, ποὺ κατηγορήθηκε γιὰ «μεσαιώ- να».

Μετὰ τὸν Β΄ παγκόσμιον πόλεμο, ὑψώθηκαν στὴ χώρα αὐτὴ τζαμιά, βουδδιστικὰ τεμένη καὶ «ιερά» ὄλων τῶν ἀποχρώσεων, ἰδιαιτέρως ἀποκρυφιστικῶν· 450 διαφο- ρετικὲς «θρησκευτικὲς» ὁμάδες· δίπλα ἀπὸ τὰ ἀντρα τῆς μαγείας καὶ τοῦ παγανιστικοῦ τελετουργικοῦ — τράπουλες, ἀστρολογία, μαγεία κάθε χρώματος, πνευ- ματισμοί... Μὲ δάση πρόσφατη στατιστικὴ, τὸ πιὸ προσ- φιλὲς ὑποκατάστατο τῆς θρησκείας στὴν Ἀγγλία εἶ- ναι αὐτοῦ τοῦ εἶδους ἡ παραθρησκεία.

Ἡ ὁμάδα ποὺ ἔκανε τὴ στατιστικὴ, μὲ ὑπεύθυνον τὸν DR. ROBERT TOWLER ἐρώτησε ἀντιπροσωπευτικὰ 2.000 Βρετανούς· 1 στοὺς 3 «πηγαίνουν νὰ τοὺς ποῦν τὴ μοίρα τους». «Οἱ πιὸ πολλοὶ παραδέχονται πὼς γι’ αὐτοὺς ἡ θρησκευτικὴ πίστη σημαίνει πολλὰ, ὅσο καὶ ἂν εἶναι πάντοτε ἀσαφὲς καὶ ἀντιφατικὴ. Μία πολυ- μορφία ἀπὸ χριστιανικὲς ἀντιλήψεις, εἰδωλολατρεία ἢ καθαρὴ δυσειδαιμονία». Ἀποτέλεσμα: «800 ναοὶ τῆς ἀγγλικανικῆς ὑψηλῆς ἐκκλησίας πωλήθηκαν στὴ δε- καετία τοῦ ’80 ἐπεὶδὴ δὲν ὑπῆρχαν πιστοί» (ALLGE- MEINE ZEITUNG 21/22.6.86).

Ἀλλὰ καὶ στὴ χώρα μας τὰ συμπτώματα εἶναι πο- λὺ ἀνησυχητικὰ, γιὰτὶ ὁ ἀποκρυφισμὸς εἰσχωρεῖ συστη- ματικὰ σὲ ὅλα τὰ κοινωνικὰ στρώματα καὶ προπαγαν- δίζεται μὲ ὅλα τὰ μέσα. Καὶ ἐδῶ ὁ παραμερισμὸς τοῦ λατρευτικοῦ στοιχείου καὶ ἡ ἀμβλυνση τοῦ ὁρθοδόξου φρονήματος, στὴν πιὸ γνήσια ἐκδήλωσή του, ποὺ εἶναι ἡ βίωση τοῦ μυστηρίου τῆς Ἐκκλησίας στὸ λειτουρ- γικὸ χρόνο, δημιουργεῖ κενὰ καὶ ἀνοίγει τὸ δρόμο σὲ ὅλα τὰ εἶδη τοῦ ἀποκρυφιστικοῦ τελετουργικοῦ.

Ἡ λύση ποὺ προτείνουμε δὲν εἶναι ἡ εἴσοδος τοῦ ὁρθολογισμοῦ στὸ κήρυγμα καὶ στὴ θεία λατρεία ἢ ἡ στροφή πρὸς ἓνα «κοινωνικὸ εὐαγγέλιο», ἀλλὰ ἡ ἐπι- στροφή στὶς δικές μας πνευματικὲς ρίζες. Αὐτὸ ποὺ «ἀνοίγει τὸ δρόμο» στὸ «μεσαιῶνα» δὲν εἶναι ἡ ἐμμονὴ μας στὸ τελετουργικὸ τῆς Ἐκκλησίας ἢ ὁ σωτηριολο-

γικὸς - ἐσχατολογικὸς προσανατολισμὸς τοῦ κηρύγμα- τος, ἀλλὰ ἡ προσαρμογὴ τῆς ἐκκλησιαστικῆς μας ζωῆς στὶς ἀπαιτήσεις «τοῦ κόσμου τούτου» καὶ ὁ παραμερι- σμὸς τοῦ σωτηριολογικοῦ κηρύγματος.

Κάθε «προσφορά» βασίζεται στὴ «ζήτηση» καὶ στὴν ἐποχὴ μας ἡ προσωπικὴ ἐμπειρία τοῦ μυστηρίου φαί- νεται νὰ ἔχει μεγάλη ζήτηση. Καὶ ἂν ὁ ἄνθρωπος δὲν ἐκπληρώσει τὴν ἀνάγκη του αὐτὴ στὰ πλαίσια τῆς ἐκ- κλησιαστικῆς του ζωῆς, θὰ ζητήσει νὰ τὸ κάνει ἔξω ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία.

Ἐπὶ πολλὰς δεκαετίες κατεβλήθη συστηματικὴ προσπάθεια θρησκευτικοῦ ἀποχρωματισμοῦ τῆς κοινω- νίας μας καὶ παραμερισμοῦ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς. Τώρα γίνεται μία νέα προσπά- θεια: Γιὰ τὴν ἀναβίωση τῶν Διονυσιακῶν μυστηρίων καὶ τὴν ἀναστήλωση τῆς λατρείας τῶν θεῶν τοῦ Ὀ- λύμπου.

Αὐτὴ ἡ προσπάθεια εὐθυγραμμίζεται μὲ τὸ ρεῦμα τῆς NEW AGE καὶ φθάνει μέχρι τοῦ σημείου νὰ ἐναρ- μονίζει τὴ λατρεία τοῦ Ἰησοῦ μὲ τὴ λατρεία τοῦ Δία ἢ καὶ συγχρόνως «θεοτήτων», ποὺ βρίσκονται στὴν κο- ρυφὴ τῶν διαφόρων γκουροῦστικῶν ὁμάδων, ποὺ ἔχουν εἰσαχθεῖ καὶ στὴ χώρα μας. Ὅμως στὴν πραγματικό- τητα δὲν πρόκειται ἐδῶ γιὰ «ἰσοτιμία», γιὰτὶ ὁ Χρι- στὸς λογίζεται ὁ «Δάσκαλος» μιᾶς περασμένης ἐποχῆς καὶ οἱ χριστιανοὶ θεωροῦνται ὄντα ποὺ βρίσκονται σὲ κατώτερη ἐξελικτικὴ κλίμακα!

ε) Ἡ ἐκκοσμίκευση.

Εἶναι ἐνδιαφέρον νὰ παρατηρήσουμε ἐδῶ πὼς ἡ στροφή πρὸς τὶς φυσικὲς θρησκείες καὶ τὰ ἀποκρυφι- στικὰ τελετουργικὰ πραγματοποιεῖται ἀπὸ τοὺς ἀνθρώ- πους ἐκείνους ποὺ πρὶν μερικὲς δεκαετίες εἶχαν θεο- ποιήσει τὴν ἐπιστήμη καὶ τὴν τεχνικὴ. Τώρα βλέπουν νὰ γκρεμίζεται τὸ νέο εἶδωλο καὶ σπεύδουν νὰ ὑψώ- σουν στὴ θέση του τὰ παλαιὰ εἶδωλα. Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο νομίζουν πὼς ἐπιστρέφουν στὶς «ρίζες» τους καὶ στὴ «μητέρα φύση», τὴν ὁποία θεοποιοῦν.

Ὁ G. KUENZLER στὴ μελέτη του γιὰ τὴ NEW AGE κάνει λόγο γιὰ τὸ νέο PARADIGMA μιᾶς «Νέας Ἐποχῆς» (G. KUENZLER, NEW AGE - EIN PA- RADIGMA? ANMERKUNGEN ZUR GRUND-

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΥ ΤΟΜΟΥ ΑΖ' (1988)

ΤΟΥ «ΕΦΗΜΕΡΙΟΥ»*

ΠΑΤΕΡΙΚΑ

Ευαγγέλου Δ. Θεοδώρου, 'Ο ἅγιος Γρηγόριος ὁ Νύσσης, σ. 3. — 'Η ἐν Χριστῷ ὁμολογία, σ. 161. — 'Ο ἀπόστολος καὶ εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς, σ. 305.

ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΑ

'Αλεξ. Μ. Σταυροπούλου, Ποιμαντικές επισκέψεις, σ. 16, 40, 56. — 'Αγίου Νεκταρίου Πενταπόλεως, 'Η δὲ γυνὴ ἵνα φοβῆται τὸν ἄνδρα (τίς ἡ ἀληθὴς ἐρμηνεία), σ. 42. — Πρωτοπρ. Νικ. Γ. Σκιαδαρέση, Παρατηρήσεις στὸ ἄρθρο 39 τοῦ νέου Κώδικα γιὰ τὴ μεταχείριση κρατουμένων, σ. 44, 60. — Ταξιδεύοντας μέσα στὸν κόσμος, σ. 71. — 'Αλεξ. Μ. Σταυροπούλου, Πρόσωπα καὶ κείμενα, σ. 72, 88. — Ποιμαντικὴ Βιβλιοθήκη, σ. 74, 91, 115, 138. — Δημ. Φερούση, 'Εκκλησία καὶ δημόσιες σχέσεις, σ. 94, 124, 139, 155, 165, 190, 220, 253. — 'Αλεξ. Μ. Σταυροπούλου, Τόποι, ἄνθρωποι, βιβλία..., σ. 112. — Τοῦ αὐτοῦ, Θεραπευτικὸς τουρισμός, σ. 136. — Τοῦ αὐτοῦ, Χρόνου φεΐδου, σ. 168. — Τοῦ αὐτοῦ, Στὸν πηγαϊμὸ γιὰ τὴν Εὐρώπη, σ. 184, 208. — Τοῦ αὐτοῦ, 'Η πληροφορικὴ στὴ ζωὴ μας, σ. 240, 272, 296. — Ι. Μ. Παναγιωτοπούλου, 'Ο λόγος ποὺ παίρνει πρόσωπο, σ. 243. — Δημ. Φερούση, Ραδιοφωνικὸς Σταθμὸς τῆς 'Εκκλησίας, σ. 283, 303, 318, 325. — 'Αρχιμ. Δανιὴλ Ε. Σάπικα, AIDS: φραγμὸς ἢ παγίδα; σ. 295. — 'Αρχιμ. 'Ιωαννικίου, 'Ο ἱερεὺς καὶ τὸ βιβλίο, σ. 311. — 'Αλεξ. Μ. Σταυροπούλου, 'Η πληροφορικὴ στὴ ζωὴ τῆς 'Εκκλησίας,

σ. 312. — Τοῦ αὐτοῦ, 'Υπάρχω, ἄρα... δὲν ὑπάρχεις!, σ. 336. — Σταυρούλας Κάτσου-Καντάνη, 'Ο ἐπαίτης τῆς Χάριτος, σ. 338. — 'Επισκόπου 'Αχελώου Εὐθυμίου, Στὴν 'Εκκλησία δὲν ὑπάρχει ἰσότης τῶν δύο φύλων..., σ. 348. — 'Αλεξ. Μ. Σταυροπούλου, Μνήμην ἄγειν ἐτάχθημεν..., σ. 368.

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΑ

'Ιωάννου Φουντούλη, 'Απαντήσεις σὲ λειτουργικὲς, κανονικὲς καὶ ἄλλες ἀπορίες, σ. 8, 38, 55, 78, 87, 104, 133, 149, 164, 183, 205, 328, 364. — 'Αποστόλου Βαλλήνδρα, 'Ακολουθία τοῦ ἐν ἁγίοις ὁσίου πατρὸς ἡμῶν 'Ιωάννου τοῦ Κουκουζέλη, σ. 300, 316, 339.

ΕΠΟΙΚΟΔΟΜΗΤΙΚΑ

'Αρχιεπ. Κρήτης Τιμοθέου, «'Οσοι πιστοί...», σ. 7. — 'Αρχιμ. Παντ. Κθρεπτίδης, «'Ο ἐν τοῖς οὐρανοῖς...», σ. 18,(;). — Κων. Ρ. 'Αθανασιάδης, 'Η ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ εἰς τὴν 'Ορθόδοξον 'Εκκλησίαν, σ. 119. — 'Αρχιμ. Χριστοδ. Μουστάκας, 'Ο χριστιανὸς, ἡγετικὴ μορφή, σ. 212. — Ευαγγέλου Δ. Θεοδώρου, 'Ο ἀόρατος ἁγγελικὸς κόσμος, σ. 321. — Δημοσθ. Σαβράμη, 'Η δύναμη τῆς ἐσωτερικῆς εἰρήνης, σ. 365. — Ευαγ. Λέκκου, 'Αντι-λόγος γιὰ τὴν εἰρήνην, σ. 371. — 'Αρχιμ. 'Ιωαννικίου, 'Ο ἱερεὺς καὶ ὁ συνεφημέριός του, σ. 372.

ΙΣΤΟΡΙΚΑ

Χρυσ. Ι. Νεαμονιτάκης, 'Ανθὴ εὐλαβείας στὴν Πόλὴ τῶν ὀνείρων μας, σ. 12, 123, 140, 157, 173, 218. — Πρωτοπρ. Σερ. Φαράσογλου, 'Απὸ

(*) Τὰ περιεχόμενα κατήρτισεν ὁ Εὐάγγελος Π. Λέκκος.

KRISE DER MODERNE, MATERIALDIEST DER EZW 2/1986).

'Ο KUENZLER ἀναφέρεται στὸν Ἀμερικανὸ φυσικὸ καὶ ἱστορικὸ THOMAS KUHN (THE STRUCTURE OF SCIENTIFIC REVOLUTIONS, 1962), κατὰ τὸν ὁποῖο ὁ ὅρος PARADIGMA ἢ «ἀλλαγὴ τοῦ PARADIGMA» κατέχει βασικὴ θέση. Μ' αὐτὸ τὸν ὅρο δηλώνεται πῶς ἡ ἐπιστημονικὴ γνώση καὶ ἰδιαίτερα ἡ γνώση, ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὴ φυσικὴ ἐπιστήμη, εἶναι συνδεδεμένη μ' ἓνα μοντέλλο κατανόησης, ποὺ ἰσχύει γιὰ τὴν κάθε ἐποχὴ καὶ στὸ ὁποῖο ὑπόκειται κάθε τι ποὺ συμμετέχει στὴν ἐπιστημονικὴ διαδικασία καὶ ἀπορρέει ἀπὸ τὴς ἐπιστημονικὲς καὶ προ-ἐπιστημο-

νικὲς βασικὲς ὑποθέσεις, ποὺ προσδιορίζονται ἱστορικο-εποχιακά.

'Ο TH. KUHN υπογραμμίζει πῶς τὸ «PARADIGMA» ποὺ ὑπάρχει ἔχει τὴν τάση νὰ σταθεροποιεῖται καὶ νὰ περιφρουρεῖται ἀπὸ τὴν ἀπειλὴ ποὺ προέρχεται ἀπὸ κάθε τι τὸ νέο, καὶ νὰ ἐπιτρέπει γνώσεις ποὺ ἀναπτύσσονται μόνο στὸν ὀρίζοντα τοῦ ἰσχύοντος «μοντέλλου». 'Αλλαγὴ τοῦ «μοντέλλου» μπορεῖ νὰ υπάρξει μόνο ὅταν τὸ «μοντέλλο» ποὺ κυριαρχοῦσε μέχρι τὴ στιγμή ἐκείνη ὁδηγεῖται σὲ οὐσιαστικὴ κρίση καὶ παρουσιάζεται ὅλο καὶ περισσότερο ἀποτυχημένο. 'Αλλαγὴ στὸ «μοντέλλο» (PARADIGMA) μπορεῖ νὰ ἔλθει μόνο ἐκεῖ ποὺ σὲ δεδομένη κρίση τοῦ παλαιοῦ, παρουσιάζεται ἓνα νέο, ἔτοιμο νὰ ἀντικαταστήσει τὸ παλαιό.

τὴν τάξη καὶ ψαλμωδία στὸν πατριαρχικὸ ναὸ ΚΠό-
λεως, σ. 20, 45, 61, 108, 134, 150, 174, 216, 254,
280, 314, 342, 375. — Δημοσθ. Σαβράμη, 'Η
'Εκκλησία στὴν ὑπηρεσία τοῦ ἀνθρώπου, σ.
105. — 'Αρχιμ. Ε. Ε. 'Ελευθεριάδης, 'Ανέκ-
δοτα περὶ τὸν μυστικὸν δεῖπνον καὶ τὰ ἱερὰ τοῦ σω-
τηρίου πάθους σύμβολα, σ. 106. — 'Αρχιμ. 'Ιωαν-
νικίου, 'Ο ἱερεὺς καὶ ἡ βυζαντινὴ εἰκόνα, σ. 110.
— Βασιλικῆς Ψαθοπούλου, 'Η προσφορά τῆς
'Εκκλησίας στὴ Νοσηλευτική, σ. 111, 142, 158. —
Μητροπ. Γόρτυμος Θεοφίλου, 'Εορτὴ τῶν ἀπο-
φοίτων τῆς 'Ιερατικῆς Σχολῆς Κορίνθου, σ. 203. —
Δημοσθ. Σαβράμη, 'Η Ρωσικὴ 'Εκκλησία, ὅπως
τὴ βλέπει ὁ Γερμανικὸς Τύπος, σ. 207. — 'Ιω. Δ.
Δρούλια, Μνημοσύνη τοῦ Μητροπ. Κίτρους Βαρ-
νάβα, σ. 244. — Δημοσθ. Σαβράμη, 'Η 'Εκκλη-
σία καὶ ἡ ταυτότητα τῶν 'Ελλήνων τῆς Διασποράς,
σ. 329. — 'Αρχιμ. Γεωργίου Στέφα, 'Ιστορικοὶ
σταθμοί, σ. 330. — 'Αρχιμ. Μαξίμου Θεοχάρη,
'Η προσωπικότης τοῦ πρ. Λήνου Βασιλείου..., σ.
334. — π. Νικ. Σκιαδαρέση, Κων. Πανᾶς,
σ. 366. — Γ. Σωτηρίου 'Ο παπα - Θυμῆς, σ. 370.

BIBAIKA

Μητροπ. Σισανίου 'Αντωνίου, 'Ο χριστιανός,
φῶς τοῦ κόσμου, σ. 39, 54, 69, 85, 102. — 'Αρ-
χιμ. Δανιὴλ Σάπικα, Σόδομα καὶ Γόμορρα: μύ-
θος, παράδοσις ἢ ἱστορικὴ πραγματικότητα; σ. 170. —
Μαν. Π. Περσελῆ, 'Απ. Παῦλος καὶ χριστιανικὴ
ἀγωγή, σ. 187, 211. — Μητροπ. Σισανίου 'Αντωνίου,
'Η περὶ δύο ὁδῶν διδασκαλία τοῦ Κυρίου, σ.
201, 234, 269. — 'Αρχιμ. Χρυσόστομου Π.
'Αβαγιάνοῦ, 'Απόστολος καὶ φιλόσοφοι κατὰ
τὸν ἱ. Χρυσόστομο, σ. 236, 277. — 'Αρχιμ.
Παντ. Καθρεπτίδης, «Καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς
εἰς πειρασμόν», σ. 249, 275. — Εὐαγγέλου Δ. Θεο-
δώρου, Αἱ ποιμαντικαὶ ἐπιστολαὶ τοῦ 'Απ. Παύ-
λου, σ. 258, 290.

ANTIAIPETIKA

Πρωτοπρ. 'Αντωνίου 'Αλεβιζοπούλου,
Θρησκευτικὴ ἐλευθερία, σ. 10, 59, 92, 154. — Τοῦ
αὐτοῦ, Ὑπεραγορὰ «Θρησκεία», σ. 171, 189, 215,
286, 302, 310, 380.

ΕΠΙΚΑΙΡΑ

'Ενιαντὸς Κυρίου. — Γιατί; — 'Ανδρέας Κρήτης
πρὸς Βασίλειον Καισαρείας. — Πηγὴ φωτισμοῦ. —
'Ἐπρεπε..., σ. 23. — «Ὡς ἔξῃ ἀγγέλλειν...» — 'Επι-
κοινωνήστε!, σ. 24. — 'Οχι πιά «σκότιον». — Χρό-
νια μας πολλὰ. — 'Εκάνε ἔκτρωση στὸν ... ἐαυτὸ της.
— Χίλια χρόνια Χριστός, σ. 47. Στὴν ἐξώθυρα τῶν
παιδιῶν τῆς Θεοτόκου, — 365 μέρες 'Αποκριᾶς. —
Κάψαμε τὸ 1987, σ. 64. — 'Απ' τὴν ἀράχνη στὸ κενό.
— «'Εκκλησία καὶ Κοινωνία». — 'Η 'Ελλάδα στὸ
σφυρί..., σ. 79. — Θεανδρικὴ προσταγή. — «Ὡσανά»,
'Οχι «σταυρωθῆτω». — Λίγο πρίν... — 'Ακριβῶς! —

Λίγο μετά.... — Πολύτιμη εὐλογία. — 40 δλόκληρα
χρόνια, σ. 127. Οἱ Κάννες καὶ οἱ κῦνες. — Πρωτιές...
— «'Αναστήθηκε, 33χρονος Βέλγος, σ. 128. — 'Ο
ἐρχομὸς τῆς 'Ανοιξῆς. — Μυρωμένα δάκρυα. — Μία
στὸν... ἄερα, σ. 152. — Ποιμαντικὴ τῶν διακοπῶν.
— 'Η ἄδεια τοῦ σατανᾶ. — Νοσηρὴ θρησκευτικότη-
τα. — Κέντρα ἀνεφοδιασμοῦ, σ. 175. — Τοῦ θανάτου
ἡ ὁσμὴ. — Οἱ δυὸ βράχοι. — Ράδιο- 'Αμβωνας!, σ.
191. — "Υψιστὴ ἀδελφικὴ προσφορά. — 'Η μὴ...
«φωνὴ βοῶντος». — 'Η μὴ ... σχέση, σ. 224. — 'Αλ-
λοῖμόν τοι δόκτωρ Ρέντφελντ... — 'Αγγελος ἔπεσε
ἀπὸ τὸν οὐρανόν. — 'Η ραχοκοκκαλιά τοῦ λαοῦ, σ. 256.
— Τρεῖς «'Ελλάδες» νεκρές. — 'Ο πύραυλος, οἱ πλημ-
μύρες, ἢ πόσο ἀσήμαντι εἴμαστε! — ΕΟΚ: Κάπνι-
σμα STOP!, σ. 287. — "Ολοι θὰ ... πεθάνετε! —
Μαῦρα χέρια — ἄσπρη καρδιά. — Παιδιά — μελλο-
θάνατοι. 'Εν ἀρχῇ ἦν ἡ ... Πάτμος, σ. 304. — Τὸ
μάτι, τὸ πέταλο, λίγο δίχτυ κι ἓνα σκόρδο... ἀπολι-
θωμένο — «Μέγαν εὗρατο ἐν τοῖς κινδύνους...». —
Κάτω τὰ χέρια ἀπὸ τοὺς 'Αγίους! σ. 320. — 'Εξαγώ-
γισμοὶ Φαλμεραίερ. — Προσοχή! — 'Η γλώσσα τῆς
ἀλήθειας. — Τελευταῖος ὁ πειρασμός; σ. 350. —
Μπράβο τους. — Κοστίζει. — «Θεὰ» νικοτίνη. —
Κονδύλια, σ. 351.

ΟΜΙΛΙΑΙ-ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ

Μητροπ. Πατρῶν Νικοδήμου, Μηνύματα
Δεκαπενταυγούστου, σ. 4, 36, 52, 67, 83, 99, 131,
147, 162, 180, 195, 227, 260, 291, 306, 322, 356.
— Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, 'Ο 'Απ. Παῦλος καὶ
ὁ Εὐρωπαϊκὸς Πολιτισμός, σ. 34, 50, 66, 82, 98, 130,
146. — Τοῦ αὐτοῦ, 'Η ὡραιότης τῆς 'Ελληνίδος,
σ. 178, 194, 226. — Τοῦ αὐτοῦ, Χριστιανισμός
καὶ Φεμινισμός, σ. 354.

ΕΙΔΗΣΕΙΣ ΠΟΥ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΥΝ ΤΟΥΣ ΕΦΗΜΕΡΙΟΥΣ

Εὐαγγέλου Π. Λέκκου, 'Η μισθοδοσία τῶν
κληρικῶν - ἐκπαιδευτικῶν. — Ψήφισμα ἱερατικοῦ
Συνεδρίου Νικαίας. — Τὸ Κ.Σ.Ο. 'Ι. Μητρ. Δημη-
τριάδος, σ. 30. — Τὸ 23ο ἱερατικὸ Συνέδριο Χαλκί-
δος. — 'Η 'Ακαδημία 'Αθηνῶν βράβευσε. — Δικαιο-
λογητικὰ γιὰ ἀπονομὴ συντάξεως, σ. 31. — 'Η 'Ι.
Μητρ. Νέας Σμύρνης, σ. 32. — Γιὰ τὴν ἀπονομὴ συν-
τάξεως λόγῳ γήρατος ἢ 35ετίας. — Βραβεῖα τοῦ
'Ιδρύματος Λαιμοῦ, σ. 48. — Γιὰ τὴν ἀπονομὴ συν-
τάξεως ἀναπηρίας. — Στέγη προστασίας ἀπόρων
κοριτσιῶν. — «'Εργατικὴ Ζωή». — 'Η ἐνορία ἀγίου
'Ελευθερίου Πειραιῶς, σ. 80. — Οἱ θέσεις τοῦ ἱ.Σ.
Κ.Ε. — Στὸν ἱ. ναὸ Ζωοδ. Πηγῆς Πειραιῶς, — 212
κιλὰ αἵματος, σ. 96. — Καὶ ὡς ξεναγοί. — Τὸ «ἐφό-
διον 'Ορθοδοξίας». — Γιὰ τὴν ἀποστολὴ καὶ τὸ ἔργο
τῶν ἱεροψαλτῶν. — Οἱ ἐκδόσεις «Τέρτιος», σ. 144.
— Πανελλήνιος διαγωνισμὸς λογοτεχνίας. — 'Ενας
αἰωνόβιος λευτῆς. — Δελτίον «'Αντίρριο», σ. 160.
Αὐξήση τῶν συντάξεων τοῦ TAKE. — 'Η αἰμοδοσία
σὲ ἐνοριακὴ βάση. — «'Ενορία, ὁ Χριστὸς ἐν τῷ μέσῳ

—ήμων», σ. 176. — Προκήρυξη βραβείων τῆς Ἑλ. Ἐτ. Χριστ. Γραμμάτων. — Τὸ Δ' Συνέδριο Πρεσβυτε-
ρων, σ. 192. — Τῶν ἐφημερίων-ὕπαλλήλων οἱ ἀπο-
δοχές. — Σύναξη ἀναγνωστῶν - ὑποψηφίων Κληρι-
κῶν. — Γιὰ τὴ νέα Κατηχητικὴ περίοδο. — «Διάλο-
γοι καταλλαγῆς», σ. 288. — Ὁ Ι.Σ.Κ.Ε. (γιὰ τὸν
«τελευταῖο πειρασμό». — Σεμινάριο ὁρθοδόξου Πί-
στεως. — Ἀποκάλυψη καὶ ἱστορικὴ μαρτυρία (1088-
1988)» — 22 χρόνια κοντὰ στὸν λαὸ τοῦ Θεοῦ, σ.
352. — Χριστός... ἀπὸν. — Τὸ νοστάλγημα τῶν ἀνθρώ-
πων. — Περισσότερο ἀπὸ τὸ... πᾶν! «Ὡρα γι' ἀπο-
λογισμό». — Φρίκη..., σ. 378. — Ζοῦμε ἀραγε μετὰ
Χριστόν; — Πίσω ἀπὸ τὸν Ἰησοῦ. — Ἀξιοί!
— Κοριτσάκι σὲ κλουβί, σ. 379.

ΝΕΟΙ ΣΥΝΤΑΞΙΟΥΧΟΙ ΤΟΥ TAKE

Στις σελ. 32, 96, 144, 160, 176, 288.

ΤΟ BIBAIO

Δημοσθένη Σ α β ρ ά μ η, «Ἡ ἀγία Ρωσία», σ.
9. — Φ s, Μοναχοῦ Θεοκλήτου Διονυσιάτη, «Ὁ Γέ-
ροντάς μου Γαβριὴλ Διονυσιάτης». — Π. Β. Π ά-
σ χ ο υ, «Κοσμάς ὁ Αἰτωλός». — Ἀρχιμ. Πλακίδα
Deseille, «Ἡ πορεία μου πρὸς τὴν Ὁρθοδοξίαν», σ.
25. — Ι. Μ. Χατζηφώτης, «Δέντρο ἀγλαόκαρπο». —
Μαν. Μελινοῦ, «Μίλησα μετὰ τὸν ἅγιο Νεκτάριο». —
Γεωργίου Κωδινού, «Γιὰ τὸ κτίσιμο τῆς Ἁγία-Σοφίας»,
σ. 26. — Προνοία Μητροπ. Γρεβενῶν Σεργίου, «Ἐρ-
μηνεῖαι εὐσεβεῖς περὶ μιμήσεως Χριστοῦ». — Β.
Γεωργίου, «Ὁ δερμάτινος Χιτώνας». — Ἰ. Μητρ.
Δράμας, Λατρεία εὐάρεστος τῷ Θεῷ καὶ «Σύγχρονες
Μυροφόρες». — Παν. Ν. Σ ι μ ω τ ᾶ, «Ἡ προσωπι-
κότης (...) τοῦ Βασ. Στογιάννου». — Μ. Α. Σιώτου,
«Ὁ ἀριθμὸς τῆς ταυτότητος τοῦ ἀντιχρίστου 666». —
Ἀνδρ. Ι. Φυτράκη, «Ἡ θέσις καὶ ἡ ἀποστολὴ τῆς
Ὁρθ. Ἐκκλησίας...». — Ἰ. Μ. Χατζηφώτης, «Μονα-
στηριολογία» τ. Β'. — Μοναχοῦ Σεραφείμ, «Χαρί-
σματα καὶ χαρισματοῦχοι», σ. 27. — Μιχ. Γ α λ α-
ν ο ῦ (†), Βίοι Ἀγίων, σ. 28. — Ἰω. Μ. Σ π ε τ σ ι ώ-
τ η, Βιβλιογραφικὸ καὶ ἀρθρογραφικὸ δελτίο βυζ.
μουσικῆς τοῦ ἔτους 1987, σ. 153. — Δημοσθ. Σ α-
β ρ ά μ η, Κοντὰ στὸν λαὸ τοῦ Θεοῦ, σ. 165. — Μη-
τροπ. Πειραιῶς Καλλινίκου, «Ἐκκλησία καὶ
Πολιτική». — Γ. Θ. Π ρ ί ν τ ζ ι π α, «Ἡ ἀγγλὴν -
Εὐθύνη (περιοδικόν)», σ. 332. — Α. Π έ τ ρ ο β ι τ σ,
Σπίτι γιὰ πέντε. — Κ. Τ σ ι ρ ο π ο ῦ λ ο υ, Ἀλφά-
βητο, σ. 333. — Βιβλία τῶν π. Γ. Μεταλληνοῦ,
π. Εὐ. Μαντζουνέα, Ἰω. Δρούλια, Ἰω.
Καραβιδόπουλου κλπ. εἰς σελ. 377.

ΕΙΚΟΝΕΣ - ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ

Ὁ Ὁν, σ. 2. — Ὑπαπαντή, σ. 33. — 4 φωτο-
γραφίες ἀπὸ ποιμαντικὲς ἐπισκέψεις σ. 40-41. — Ἐορ-
τασμοὶ τοῦ ἱ. Φωτίου, σ. 49. — Ὁ Πατριάρχης κ.
Δημήτριος πρὸ τοῦ ψηφιδωτοῦ τῆς ἀγίας Φιλοθέης,
σ. 65. — «Μάχου ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος», σ.
81. — Ἀπὸ τὸ ἐξώφυλλο τοῦ βιβλίου, σ. 88. — Ἰ. Ν.
ἀγ. Τριάδος Ραντονέζ, σ. 89. — Ἡ εἰς Ἄδου κά-
θοδος, σ. 97. — Μονὴ Γωνιάς Χανίων, σ. 113. — Κί-
ριλλος καὶ Μεθόδιος, σ. 129. — Κατευδίδιο... εἰς τὸ
ἐπανιδεῖν, σ. 137. — Ἡ Πεντηκοστή, σ. 145. —
Βλαδίμηρος τοῦ Κιέβου μετὰ τῶν υἱῶν του, σ. 177.
— Σκίτσα καὶ φωτογραφίες στὸ ἄρθρο: Στὸν πηγαιμὸ
γιὰ τὴν Εὐρώπη, σ. 184, 185, 208, 209, 210. — Τὸ
Δ' Συνέδριο Πρεσβυτερῶν Δράμας, σ. 192. — Ἡ
νεολαία τῆς Ἰ. Μ. Δημητριάδος, σ. 193. — Σπουδα-
στὲς τῆς Ἀνωτ. Ἱερ. Σχολῆς μετὰ τὸν Πατριάρχην, σ.
225. — Σκίτσα στὸ θέμα «ἡ πληροφορικὴ στὴ ζωὴ
μας», σ. 240, 241, 272, 273, 296, 297, 298. — Πά-
τμος, τὸ ἱερὸ νησί τῆς Ἀποκαλύψεως, σ. 257. — Ἀ-
γίος Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης, σ. 289. — Ἡ τοῦ
Κυρίου Γέννησις, σ. 353. — Κων. Πανᾶς, σ. 367. —
«Καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη», σ. 369.

ΔΥΟ ΝΕΕΣ ΣΗΜΑΝΤΙΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ

● Βλασίου Ἰω. Φειδᾶ

Καθηγητοῦ τοῦ Παν(μίου) Ἀθηνῶν

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΡΩΣΣΙΑΣ (988 - 1988) (3η ἐκδοσις)

Ἡ συμμετοχὴ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος
στὸν ἐορτασμό τῆς Χιλιετηρίδος γιὰ τὸν ἐκχριστι-
ανισμό τῶν Ρώσων. Στὰ ἐπτά κεφάλαια τοῦ ἔργου
(466 σελίδων) ὅλη ἡ ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας τῆς
Ρωσσίας, ἀπὸ τὴν ἰδρυσὴ της μέχρι σήμερα.

● Πρωτοπρ. Γεωργίου Δ. Μεταλληνοῦ,
Ἐπικ. Καθηγητοῦ

Ἡ ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΜΕΣΑ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ (ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς καὶ σωτηρίας)

Ἐνα βιβλίο πὺν βοηθᾷ τὸν ἀναγνώστη νὰ συνει-
δητοποιήσῃ τὴ διακονικὴ, μαρτυρικὴ καὶ ἀγωνιστι-
κὴ πορεία τῆς Ἐκκλησίας, ἰδιαίτερα στὴν ἐποχὴ
μας, πὺν ἡ πνευματικὴ σύγχυση αὐξάνει ἐπικίνδυ-
να καὶ ἡ Ἀλήθεια γίνεται ὅλο καὶ πὺν δυσδιάκριτη.

Γράφεται: Ἀποστολικὴ Διακονία, Ἰαρίου 1,
115 21 Ἀθήνα, τηλ. 722.8008.

Βιβλιοπωλεῖο: Δραγατσανίου 2, Πλατ. Κλαυ-
θμῶνος, τηλ. 322.8637.

◆ ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ Ἀθῆναι, Ἰαρίου 1 — Τηλ. 72.10.734 ◆

Προϊστάμενος Τυπογραφείου: Ἰωάννης Μιχαήλ, Ἀριστοτέλους 179, 112 51 Ἀθῆναι.

“ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ,”

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

ΟΜΟΤΙΜΟΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

ΟΙ ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1988 ΣΥΝΕΡΓΑΤΑΙ ΤΟΥ «ΕΦΗΜΕΡΙΟΥ»

† Ο ΠΕΝΤΑΠΟΛΕΩΣ ΝΕΚΤΑΡΙΟΣ (†)
† Ο ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΚΡΗΤΗΣ ΤΙΜΟΘΕΟΣ
† Ο ΠΑΤΡΩΝ ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ
† Ο ΓΟΡΤΥΝΟΣ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΟΠΟΛΕΩΣ ΘΕΟΦΙΛΟΣ
† Ο ΣΙΣΑΝΙΟΥ ΚΑΙ ΣΙΑΤΙΣΤΗΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ
† Ο ΑΧΕΛΩΟΥ ΕΥΘΥΜΙΟΣ

ΜΙΧΑΗΛ ΓΑΛΑΝΟΣ (†)
ΙΩΑΝΝΗΣ ΦΟΥΝΤΟΥΛΗΣ
ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ ΣΑΒΡΑΜΗΣ
ΑΛΕΞ. Μ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΡΧΙΜ. ΧΡΥΣ. Π. ΑΒΑΓΙΑΝΟΣ
» Ε. Ε. ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΔΗΣ
» ΜΑΞΙΜΟΣ ΘΕΟΧΑΡΗΣ
» ΙΩΑΝΝΙΚΙΟΣ
» ΠΑΝΤ. ΚΑΘΕΡΠΤΙΔΗΣ
» ΧΡΙΣΤΟΔ. ΜΟΥΣΤΑΚΑΣ
» ΔΑΝΙΗΛ ΣΑΠΙΚΑΣ
» ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΤΕΦΑΣ

ΠΡΩΤΟΠΡ. ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΑΛΕΒΙΖΟΠΟΥΛΟΣ
» ΝΙΚ. Γ. ΣΚΙΑΔΑΡΕΣΗΣ
» ΣΕΡ. ΦΑΡΑΣΟΓΛΟΥ

ΚΩΝ. Ρ. ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΗΣ
ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΒΑΛΛΗΝΔΡΑΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΔΡΟΥΛΙΑΣ
ΣΤΑΥΡΟΥΛΑ ΚΑΤΣΟΥ - ΚΑΝΤΑΝΗ
ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Π. ΛΕΚΚΟΣ
ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ ΝΕΑΜΟΝΙΤΑΚΗΣ
ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ Π. ΠΕΡΣΕΛΗΣ
ΙΩ. Μ. ΣΠΕΤΣΙΩΤΗΣ
Γ. ΣΩΤΗΡΙΟΥ
ΔΗΜ. ΦΕΡΟΥΣΗΣ
ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΨΑΘΟΠΟΥΛΟΥ